

AYDIN TÜRK LÜK BİLGİSİ DERGİSİ

**Yıl 7 Sayı 12
Bahar - 2021**

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

GENEL DOI: 10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011

TÜRK LÜK CİLT 7 SAYI 12 DOI: 10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/2021.701

AYDIN *TÜRK LÜK BİLGİSİ* DERGİSİ

AY-TBD

İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi

ISSN: 2149-5564

Sahibi

Doç. Dr. Mustafa AYDIN

Yazı İşleri Müdürü

Zeynep AKYAR

Editör

Prof. Dr. Metin AKAR

Editör Yardımcıları

Arş. Gör. Serdar GÜRÇAY

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Müjgan ÇAKIR
Prof. Dr. Mustafa KAÇALIN
Prof. Dr. Şuayip KARAKAŞ
Prof. Dr. Aynur KOÇAK
Prof. Dr. Vahit TÜRK
Prof. Dr. Muhammed YELTEN
Dr. Öğr. Üyesi Dinara DÜŞEBAYEVA
Dr. Öğr. Üyesi Sıla GEN KAYA

Yayın Dili

Türkçe

Yayın Periyodu

Yılda iki sayı: Güz & Bahar

Akademik Çalışmalar Koordinasyon Ofisi

İdari Koordinatör

Tamer BAYRAK

Türkçe Redaksiyon

Süheyla AĞAN

İngilizce Redaksiyon

Neslihan İskender

Grafik Tasarım

Gözde KILIÇ

Yazışma Adresi

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38,
Sefaköy, 34295 Küçükçekmece/İstanbul

Tel: 0212 4441428

Fax: 0212 425 57 97

Web: www.aydin.edu.tr

E-mail: aydinturklukbilgisi@aydin.edu.tr

Baskı

Gamze Yayıncılık Matbaacılık Reklam
Kırtasiye Turizm San. Ve Tic. Ltd. Şti.
15 Temmuz Mh. 1485. Sokak No:58A
Bağcılar-İstanbul

Gsm: 0 (532) 303 41 84

Tel: 0 (212) 424 56 40

e-mail: cengiztas1964@gmail.com
gamzecopy@gamzecopy.com

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Zaynobodin ABDİRASHİDOV, Alişir Nevai Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi, Özbekistan

Prof. Dr. Mehmet AÇA, Marmara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yerlan ALAŞBAYEV, Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi, Kazakistan

Dr. Öğr. Üyesi Ruşen ALİZADE, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Metin ARIKAN, Dokuz Eylül Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Aycan AYDOĞAN, Beykent Üniversitesi

Prof. Dr. Yunus BALCI, Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Nergis BİRAY, Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Necat BİRİNCİ, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Rıdvan CANIM, Trakya Üniversitesi

Prof. Dr. Adem CEYHAN, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Bilal ÇAKICI, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Abdülhaluk M. ÇAY, İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Ayşe Yücel ÇETİN, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Şükrü ÇORUK, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet DOĞAN, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

- Doç. Dr. Alev DURAN**, İstanbul Aydın Üniversitesi
Prof. Dr. Ali DUymAZ, Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Abdülkadir EMEKSİZ, İstanbul Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER, Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr. Fabio L. GRASSİ, Sapienza Üniversitesi, Roma-İtalya
Prof. Dr. Müberra GÜRGENDERELİ, Trakya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Adem GÜRLER, Giresun Üniversitesi
Prof. Dr. Belkıs GÜRsoY, İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nassiba JUNAYEVA, Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi, Kazakistan
Prof. Dr. Dikhan KAMZABEKULI, Kazakistan Cumhuriyeti Lev Gumilev Avrasya Millî Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail KARACA, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Yakup KARASOY, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hacı Ömer KARPUZ
Prof. Dr. Haşim KARPUZ, KTO Karatay Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet KARTAL, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Ceval KAYA, Ardahan Üniversitesi
Prof. Dr. Muharrem KAYA, İstanbul Kültür Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Embiye KAZİMOVA, Şumen Üniversitesi, Bulgaristan
Prof. Dr. Beyhan KESİK, Giresun Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KESKİN, Samsun Üniversitesi
Doç. Dr. Törali KIDIR, Kazakistan Bilimler Akademisi, Kazakistan
Prof. Dr. M. Fatih KIRIŞÇIOĞLU, Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Adem KOÇ, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hanife KONCU, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Doç. Dr. Fatih KOYUNCU, Ahi Evran Üniversitesi
Prof. Dr. Düken MASSİMKHANULI, L. N. Gumilev Avrasya Millî Üniversitesi, Kazakistan
Doç. Dr. Galina MİSKİNİENE, Vilnius Üniversitesi, Litvanya
Prof. Dr. Kâmil Veli NERİMANOĞLU, İstanbul Aydın Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÖNER, Ege Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Hakan ÖZÇELİK, İstanbul Aydın Üniversitesi
Prof. Dr. Hakan ÖZDEMİR, Giresun Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynep Bağlan ÖZER, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Özkan ÖZTEKTEN, Ege Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Göksele ÖZTÜRK, 29 Mayıs Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ali Emre ÖZYILDIRIM, Yıldız Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Meryem SALİM-AHMET, Şumen Üniversitesi, Bulgaristan
Doç. Dr. Mehmet SAMSAKÇI, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ, Pamukkale Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SONA, Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK, Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Zeki TAŞTAN, Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Fikret TURAN, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Sema UĞURCAN, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ, Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM, Hacettepe Üniversitesi

İstanbul Aydın Üniversitesi Aydın Türklük Bilgisi, özgün bilimsel araştırmalar ile uygulama çalışmalarına yer veren ve bu niteliği ile hem araştırmacılara hem de uygulamadaki akademisyenlere seslenmeyi amaçlayan uluslararası hakemli bir dergidir.

İçindekiler - Contents

Eski Mimar Yazısı Sanatı Metinlerinin Restorasyonu –yahut– Sivas’taki Çifte Minareli Medrese’nin Hâli – 3

Restoration of Texts of Old Architect Writing Art –or– State of the Double Minaret Madrasa in Sivas – 3

Metin AKAR..... 1

Kazak Edebiyatı’nda Nazire Geleneği

The Nazire Tradition in Kazakh Literature

Yerlan ALASHBAYEV..... 31

İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 Numaralı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı

The Nazire Poems of Poetry Collection Registered in Number Bel Yz K 0007 of İBB Atatürk Library

Ahmet DOĞAN, Hilal GÜL İLHAN..... 59

Alevî–Bektaşî Velâyetnâmelerinde Tahta Kılıç Sembolizmi

Wooden Sword Symbol in Alevî–Bektashi Hagiographies

Serdar GÜRÇAY, Aynur KOÇAK..... 111

Kadı Burhaneddin Divanı’ndaki Bir Gazel Üzerine

A Ghazel in the Diwan of Kadi Burhaneddin

Zeki KAYMAZ..... 141

İslam Dünyasında Kitap ve Kütüphaneler’e Dair

About the Book and Library in the Islamic World

Hasan YÜKSEL..... 151

Doi Numaraları - Doi Numbers

Eski Mimar Yazısı Sanatı Metinlerinin Restorasyonu –yahut– Sivas’taki Çifte Minareli Medrese’nin Hâli – 3

Restoration of Texts of Old Architect Writing Art –or– State of the Double Minaret Madrasa in Sivas – 3

Metin AKAR

10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1001

Kazak Edebiyatı’nda Nazire Geleneği

The Nazire Tradition in Kazakh Literature

Yerlan ALASHBAYEV

10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1002

İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 Numaralı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı

The Nazire Poems of Poetry Collection Registered in Number Bel Yz K 0007 of İBB Atatürk Library

Ahmet DOĞAN, Hilal GÜL İLHAN

10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1003

Alevî–Bektaşî Velâyetnâmelerinde Tahta Kılıç Sembolizmi

Wooden Sword Symbol in Alevî–Bektashi Hagiographies

Serdar GÜRÇAY, Aynur KOÇAK

10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1004

Kadı Burhaneddin Divanı’ndaki Bir Gazel Üzerine

A Ghazel in the Diwan of Kadi Burhaneddin

Zeki KAYMAZ

10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1005

İslam Dünyasında Kitap ve Kütüphaneler’e Dair

About the Book and Library in the Islamic World

Hasan YÜKSEL

10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1006

Editörden

Aydın Türklük Bilgisi Dergisi'nin (AY-TBD) on ikinci sayısını da DergiPark'ın bizden beklediği tarzda ve Üniversitemizin Akademik Çalışmalar Koordinasyon Ofisi'nin değerli destekleri ile çalışarak yayına hazır hale getirdik ve bilim dünyasının beğeni ve istifadesine sunduk.

Dergimizin on ikinci sayısında beş araştırma makalesi ile bir tanıtım makalesi bulunmaktadır. Prof. Dr. Metin Akar'ın, eski Türk edebiyatının metin tamiri bilgi dalı, Türk sanat tarihi ve hat tamiri bilgilerine dayanarak yazdığı disiplinler arası makalede Sivas'taki Çifte Minareli Medrese'nin bilimsiz kimselerce restorasyon(!) adına dejenere edilen 750 yıllık, eşsiz, mimar yazısı ile yazılmış hat şaheserinin nasıl onarılacağı çizimler aracılığı ile anlatılmış, millî öğüncümüz olan tarihî eserlere dikkat çekilmiştir. Dr. Yerlan Alashbayev, teması Arap efsanelerinden alınan ve XIX. yüzyıl sonları ile XX. asır başlarında Kazak ozanlarının yazdıkları eserler üzerindeki etkisi ve bir bakıma da nazirecilik sayılabilecek bu eserlerin Kazak Türkleri edebiyatına kazandırdıklarını dile getirmiş, dergimize farklı bir renk katmıştır. Doç. Dr. Ahmet Doğan ile Bilim Uzm. Hilal Gül İlhan imzalı makalede, şiir mecmualarının edebiyat tarihimiz açısından önemi belirtildikten sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda bulunan bir mecmua, çeşitli vasıflarıyla değerlendirilmiş, tanıtılmış, içerisinde bulunan eserler zemin/model ve nazire şiirlerin matla ile makta beyitleri/bentleri Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP) bağlamında tespit edilmiş ve bir sisteme sokulmuştur. Arş. Gör. Serdar Gürçay ve Prof. Dr. Aynur Koçak imzalı makalede, şamanların insanlar ile görülmeyen kutsal varlıklarla iletişim kurması esnasında kullandıkları aletlerden biri olan tahta kılıç, Alevî-Bektaşî velâyetnâmelerinden alınan pasajlar doğrultusunda incelenmiş ve sosyo-psikolojik perspektiften yorumlanmıştır. Prof. Dr. Zeki Kaymaz, XIV. yüzyılın büyük şairlerinden ve devlet adamlarından olan Kadı Burhaneddin'in kâtip eliyle değiştirilmiş, anlam ve vezince bozulmuş gazellerinden

birini ele alıp düzgün şekle sokmuş ve çok başarılı olarak şekillendirdiği gazel metnini bilim dünyasına sunmuştur. Bu sayımızdaki son makalenin sahibi olan Prof. Dr. Hasan Yüksel, Prof. Dr. İsmail E. Erünsal tarafından yazılan Orta Çağ İslâm Dünyasında Kitap ve Kütüphane adlı eseri tanıtıp önemi üzerinde durmuş, gerçekten bir ihtiyaç olan ve alanındaki boşluğu dolduran değerli eser hakkında önemli tespitler yapmıştır.

Dergimize ilgi duyup makale gönderen bilim adamlarımıza, değerli zamanlarını ayırıp hakemlik yapan, değerli taşlarımızı parlatarak yazara ve editörlerimize yardımlarını esirgemeyen öğretim üyesi hocalarımıza, bilimsel dergicilik konusunda bizi yönlendiren ve işlerimizi kolaylaştıran, bize farklı bir disiplin kazandıran DergiPark yöneticilerine, Rektörlüğümüz bünyesinde görev yapan, sabırla bize eğitim veren, limitsiz olarak yardım eden ve hep destek olan Akademik Çalışmalar Koordinasyon Ofisi'nin tüm elemanlarına çok teşekkür ettiğimizi belirtmek isteriz.

*Sağlık içinde, on üçüncü sayıda buluşmak ümidiyle.
Saygılarımızla*

Prof. Dr. Metin AKAR
İstanbul Aydın Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

**Eski Mimar Yazısı Sanatı Metinlerinin
Restorasyonu
– yahut –
Sivas'taki Çifte Minareli Medrese'nin Hâli – 3**

Metin AKAR*

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi / Received: 01 Şubat 2021 / 01 February 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 10 Şubat 2021 / 10 February 2021

(Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: Eski mimar yazısı, hat sanatının az bilinen bir dalıdır. Genellikle celî yazı olarak, dinî mimarî eserlerinin dış yüzünü kaplayan, aynı zamanda duvarları koruyan bir yazı türüdür. Türk sanatında kullanımı XII. yüzyılda başlar. Adi veya sırlı tuğla ile veya her ikisi birlikte kullanılarak yazılır. Sivas'ta 1271'de yapılan Çifte Minareli Medrese'nin minarelerinde noktalı celî, minarelere giriş kapısı üstündeki kartuşlarda eski mimar yazısının çok özel ve dünyanın başka bir şehrinde kullanılmamış şekli denenmiştir. Zamanla bu

---

* **Prof. Dr.,** İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. İstanbul / TÜRKİYE. metinakar@aydin.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0003-3847-0561>
DOI: 10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1001

yazılar cahillerin yaptığı müdahalelerle orijinalitesini büyük ölçüde kaybetmiştir. Makalede özellikle dejenere edilen eski mimar yazısı ile yazılmış panoların aslı şekilleri çizilmiştir. Ayrıca taç kapı, ön cephe süsleme alanları ve minareleri ile bu medrese bir simetri şaheseridir. Minarelerden birisi bilinmeyen bir sebepten yıkılmış, yazıları dökülmüş, ancak hat sanatı ve geleneklerinden haberdar olmayanlar tarafından yeniden örülmüş, yazısı sağlam kalan yazıya bakılarak yazıldığı için hat simetrisi bozulmuştur. Minareyi çepeçevre saran doğru yazı ve yazı kompozisyonu anlatılmış ve çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Metin tamiri, Sivas, Çifte Minareli Medrese, Hat Sanatı, Eski mimar yazısı, Hatt-ı bennâ'î*

Restoration of Texts of Old Architect Writing Art

– or –

State of the Double Minaret Madrasa in Sivas – 3

Abstract: Ancient architecture writing is a little known branch of calligraphy. Usually as "celî" writing, it is a type of writing that covers the outer face of religious architectural works and also protects the walls. Its use in Turkish art begins in the 12th century. It is written with

ordinary or glazed brick or both together. Dotted celî is available in the minarets of the Double Minaret Madrasa built in 1271 in Sivas. A very special form of the old architect's writing, which has not been used in any other city in the world, was tried on the cartridges on the entrance to the minarets. Over time, these writings have lost their originality to a great extent with the interventions made by the inexperienced. In the article, the original shapes of the panels written with the degenerated old architect script are drawn. In addition, this madrasa is a masterpiece of symmetry with its crown door, front facade decoration areas and minarets. One of the minarets was demolished for an unknown reason, and their writings were lost. However, it was re-knitted by those who were not aware of the art and traditions of calligraphy. Since the restoration was made by looking at the solid bleeding parts, the calligraphy symmetry of the work is broken. The correct writing and composition surrounding the minaret are explained and drawn.

Keywords: *Text repair, Sivas, Çifte Minareli Medrese, Calligraphy, Old Architect Writing, Hatt-ı bennâ'î*

Giriş

Hat tamiri, öncelikle bir metin tamiri olmakla birlikte, literatürümüzde metin tamiri konulu kitap ve makalelerde verilen bilgilerin, bu disiplinler arası çalışmada kısmen işe yaradığını belirtmek isteriz. Hat, özel olarak da eski mimar yazısı ürünleri söz konusu olunca, yararlanılacak yöntemlerin farklılığı ve vasıfları konusunda daha önce, uluslararası bir ilmî konferansta, uluslararası bir platformda görüşlerimizi, sürenin kısalığı sebebiyle özet olarak dile getirmiştik (Akar, 2008: 17-19). Makalede ele alınan konu, problem ve problemin çözümü meselelerinin daha iyi anlaşılması için, Giriş'te kûfi yazı ve bu üsluptaki yazıların sınıflandırılması, kûfiden türeyen eski mimar yazısı ile oluşturulmuş yazı istiflerinde görülen *aritmetik dizi* ve *aritmetik dizi sistemi*, Çifte Minareli Medrese hakkında kısa tarihî bilgi vermek isteriz.

Kûfi Çeşitleri

Sivas Çifte Minareli Medresesi'nin minarelere çıkış kapılarının hemen üstünde bulunan iki büyük yazı mekânını ile her iki minarede süsleme unsuru olarak kûfi yazıdan yararlanılmıştır. Bu yapıdaki yazının önemini, değerini ve hat tarihi içindeki yerini tespit etmeden önce kûfi yazının tarihi

ve türleri hakkında bilgi vermemizin yararlı olacağına inanıyoruz.

Hat konusunda isim yapmış bilim adamlarımızdan Ali Alpaslan, Arapların yazı yazmaya, Sinâ yarımadasında doğduğu tahmin edilen Ârâmî yazısıyla başladıklarını, bu yazının V. ve VI. yüzyıllarda kûfiye dönüştüğünü bildirmektedir (1999: 19). Kûfi, Arap yazısının genellikle dik, köşeli ve sert çizgiler ihtiva eden bir çeşididir. Adını, Kûfe şehriden aldığı tahmin edilir. Bu şehir Bağdat'ın kuruluşuna kadar bilim ve sanat merkezi olmuş, kûfi yazı da bu şehirde gelişerek şekillenmiş, bir standarda ulaşmış ve bu şehrin adıyla anılmıştır (Alpaslan, 1999: 19).

Kûfi yazı X. yüzyıla kadar bütün İslâm ülkelerinde yaygın olarak kullanılmış, sonra yerini kısmen ve tedricen sülüs ve nesih yazılara bırakmakla birlikte tamamen kaybolmamış, XVIII.-XIX. yüzyıla kadar kullanılmıştır. Yaygın olarak da Ulu Türkistan ve İran abidelerinin, tarihî yapılarının duvar dışlarını hem sıva gibi korumuş hem de süslemiştir.

Kûfinin başlıca beş çeşidi vardır¹:

1. *Çiçekli kûfi*: Bu yazıda harflerin uçları, yazı başlıkları yaprakla, kıvrımları da stilize edilmiş dal, çiçek ve hayvan motifleri ile bezenirdi.
2. *Örgülü kûfi*: Elif ve lâm gibi harflerin uçları veya ortaları geometrik güzellik sağlayacak şekilde sarılarak yazılan kûfi çeşididir.
3. *Az çok yuvarlaklık gösteren kûfi*: Daha çok Kur'ân-ı Kerîm yazımında kullanılırdı.
4. *Dik köşeli kûfi*: Diğer adları hatt-ı satrancilî, hatt-ı murabba^c, hatt-ı hendesî geometrik kûfi. Kâğıt, taş, mermer üzerine yazılabildiği gibi, derzsiz olarak renkli taş veya fayans malzeme ile de yazılır.
5. *Eski mimar yazısı*: Hatt-ı bennâ'î de denir. Makalemizin konusunu teşkil eden yazı da bu türdendir.

Eski Mimar Yazısının Özellikleri

Eski mimar yazısı teriminin Farsçadaki karşılığı *hatt-ı bennâ'î*dir. Türkçede bu terimlerin yerine *ma^ckûlî hat* terimi de kullanılmıştır. Eski mimar yazısı esas itibariyle üç

---

¹ Hat kitaplarında farklı açılardan bakarak farklı sayıdan oluşan tasnifler de yapılmıştır. Mesela bkz.: Hasan Kasım Habeş, *Cemâliyetü'l-Hattü'l-Kûfi*, Beyrut 1990, s.7; Bilâl Abdül-Vahhâb Er-Rufâ'î, *Hattu'l-^cArabîyyu Târihu ve Hâzırhu*, Beyrut 1990, s. 117-121.

safhadan sonra umumun gözüne hitap eder hâle gelir, vitrine çıkar. Fikrî hazırlık safhasında, yazının uygulanacağı mimarî eserin manevî şahsiyeti veya muhtemel kullanım alanı göz önüne alınarak istif için uygun ibare veya cümleler seçilir. Seçim sırasında da yazı mekânları mutlaka göz önünde bulundurulur. Aynı ekipte çalışan eski mimarların ellerinde, bu iş için hazırlanmış katalogların var olduğunu sanıyoruz. Çünkü aynı kumpanyaların ayrı ustalarının başka başka şehirlerde yaptığı aynı fonksiyonlu binaların dış yüzlerini kaplayan yazılarını dikkatle incelediğimizde gördük ki çoğunlukla aynı ifadeler tekrarlanmıştır. Örnek olarak, Türkistan'daki Hoca Ahmed Yesevî Külliyesi ile aynı mimarlar ve sanatkârlar grubunun Taşkent'teki Zengi Ata Külliyesi ve Semerkant'taki Bibi Hanım Mescidi'nin dış yüzünde aynı ifadeler ve bu ifadelerle oluşturulan hat istifleri, genellikle aynı veya birbirine çok yakın özelliktedir.

Yazıda kullanılacak ifadeler önce, Özbek ve Kazak Türklerinde “tor köz” denilen kareli kâğıtlara klâsik kûfi üslûbu ile düz bir çizgi üzerine, en kısa çizgisi üç nokta, ikinci ve üzeri boyutları, düzenli olarak 2 nokta boyunda eklemelerle standartlaştırılır; hem göze hoş gelecek hem de yazı noktalarını oluşturan tuğlalar ile dolgu tuğlaları arasında bir tuğla boyu boşluğu aşmayacak düzende motifler oluşturulur. Kazak Türkçesinde bu motifler “oyu”

kelimesiyle, yani *oya* olarak adlandırılır². İşin en zor, çok sabır isteyen safhası bu safhadır. Bu istif işi başarıldıktan sonra, kûfi istif, yine kareli kâğıt üzerinde ma^ckilî üslûba, adapte edilir. Bu ilk motifin etrafı da aynı motifle çepeçevre doldurularak sağlıklı çizimin sağlaması yapılır. Burada önemli bir açıklamada bulunmak isteriz. Kûfi yazıda harfler, yönleri değişse bile mutlaka doğru çizgi boyunca yerleşir. Bu yazı eski mimar yazısına dönüştürülünce hat çizgileri 45 derecelik bir açı ile ya sağa aşağıya veya sağa yukarıya kayar. Bu sapma, başka yazılarda soldan sağa doğru, düz bir hat üzerinde okuma ve yazmaya alışmış kişiyi zora sokar; okumayı zorlaştırır. Ancak bu üsluptaki yazıya güzellik sağlayan unsurlardan biri de bu eğim ve bu eğimle oluşturulan motiflerdir.

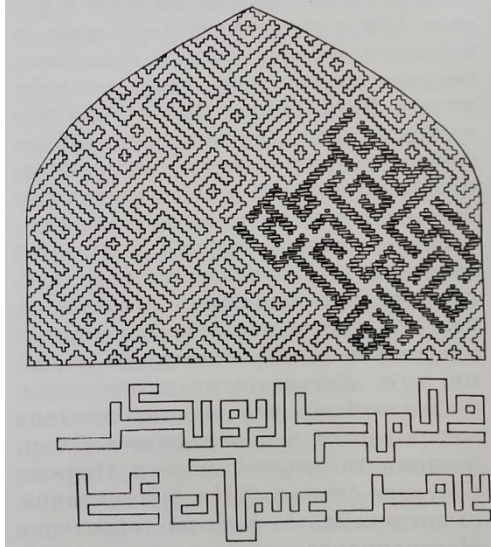
² Sovyetler Birliği döneminde, orta öğretim öğrencileri, öğretmenleri nezaretinde bu tür yazılarla süslenmiş anıt eserlere, müzelere götürülüp dış duvarları süsleyen bu yazı motifleri öğrencilere sadece bir motifmiş gibi gösterilir ve tanıtılmış. Bir yazı olduğu dahi bilinmez veya söylenmezmiş. Kazakistan'ın, eski adı Astana, yeni adı Nur Sultan olan başkentindeki L. Gumilov Avrasya Millî Üniversitesi'nde görevimizin bitmesine yakın günlerde, o zamanki Devlet Başkanı Sayın Nur Sultan Nazarebayev'in tam adını, eski mimar yazısı üslubu ile, bir spiral oluşturacak şekilde yazarak Saray'a hediye etmiştik. Bu olayı halka duyuran (yazar: Bavırcan Omarulı'nın) Aykırı Respublikalık Kogamдық-Sayasi Gazete'deki haber şu başlığı taşıyordu: Prof. Metin Akar: Koca Ahmet Yassavi kesenesiniñ kabırgasındaki örnek dep jürgenimiz-eski jazular! [“Prof. Dr. Metin Akar : “Hoca Ahmed Yesevi türbesinin duvarlarındaki motif dediklerimiz eski yazılar.”] 9 Mavsım 2006, Cuma, Sayı 102 (554), s. 4.

Resim 1. Buhara Cuma Namazgâhı mihrabı (Karahanlı dönemi, XII. yy).

Yazılar sırsız tuğla ile ve çıkıntılı olarak yazılmıştır. (Metin Akar arşivinden.)

Resim 2. Buhara Cuma Namazgâhı mihrap yazılarının deşifresi (Tuyakbayeva: 1989:104)

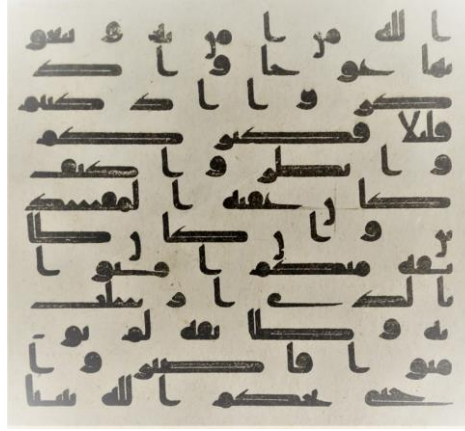
Klâsik mimar yazısı, sırsız ve çoğunlukla renkli sırlı tuğlalarla yazılır. Klâsik yazı rengi açık mavi ve Türkuaz renginde olur. Yazı çerçeveleri lacivert sırlı tuğlalarla çizilir. Zaman zaman yeşil ve beyaz sırlı tuğlaların kullanıldığına da şahit olunur. Yazı tuğlaları, -istisnai birkaç örnek dışında-, daima düşey olarak dizilir. Dolgu tuğlaları da hep yere paralel olarak yerleştirilir.

Yazı renginin standardı olduğu gibi, kullanılan tuğlaların boyunun da bir standardı vardır. En uzun tuğla 17x5x5 cm, orta boy tuğla 11x5x5 cm, en kısa tuğla 5x5x5 cm boyutlarında olur. Tuğlalar üç defa fırınlanarak³ sertlik ve esneklik kazandırılır. İbare ve motif çerçevelerinde, bazı süsleme motiflerinde koyu mavi sırlı tuğlalar kullanılır. Koyu renkli sırlanmış tuğlalarla çizilen çerçevelerin yazı mekânını dar gösterme gibi bir fonksiyonu da vardır. Bu özelliği Semerkant minarelerindeki çerçeveler ile Ahmed Yesevî külliyesinin doğu ve batı duvarlarındaki çerçevelerde açıkça görmekteyiz. Koyu mavi renkle sırlı tuğlalar eğer ibare içinde ise bunların ibare veya cümlelerin başlangıç ve bitiş harflerini

---

³ Anlatacağımız yöntemi Hoca Ahmed Yesevî Külliyesi restorasyonunda çalışan işçi ve sanatkârlardan dinledik: Birinci defa pişirilen tuğlaların tamamı dövülerek toz haline getirilir. Bu tozdan bir ölçü, tuğla çamurundan iki ölçü alınarak (yani 1/3'ü pişirilmiş tuğla tozu, 2/3'ü tuğla çamuru) olarak tekrar karılır ve fırınlanır. İkinci defa pişen tuğla yine ezilip toz haline getirilir; yine aynı ölçülere uyularak tekrar çamur karılır ve tuğlalar fırına verilir. Böylece çok dayanıklı, kolay kolay kırılmayan ve aynı zamanda esnek tuğla elde edilmiş olur.

gösterdiğini, okumayı kolaylaştırıcı unsur rolünü üstlendiğini de burada önemle belirmeliyiz. Yine okuyucuya kolaylık sağlamak ve mekânda kusurlu boşluğu doldurmak için nadiren nokta konduğuna şahit olabiliriz. Ama kûfi yazı tarihte her zaman noktasız yazılmıştır; Kur'ân-ı Kerîm yazılırken bile asla nokta kullanılmazdı. Aşağıda, Hz. Peygamber'in damadı ve ilk İslâm devletinin dördüncü devlet başkanı olan Hz. Osman'ın el yazısıyla yazdığı rivayet edilen bir Kur'ân-ı Kerîm sayfasında nokta kullanılmama ilkesi açıkça görülmektedir:

Resim 3. Kûfi hatla yazılmış Kur'ân-ı Kerîm sayfası.

Eski yazılarda, yazı boyunu ölçmede nokta esas alınır. Nokta, her bir kenarı, yazı yazılan kalemin ağzının uzunluğunda olan bir karelik birimdir. Nokta boyu birimleri yazıda birlik, tekrarlarla sağlanan güzellik ve denge sağlar. Eskiden, Kur'ân-ı Kerîm yazımında kullanılan kûfi yazıda en

kısa çizgi üç nokta boyunda olurdu. Kûfnin bir çeşidi olan eski mimar yazısında ise başlı ve gözlü harflerin hareketleri dört nokta boyunda olur (Alpaslan, 1999:19). Sonraki yazı çizgi boyutu üçer nokta boyu uzatılarak oluşturulur. Bu yapı ve çoğalma/uzama *eski mimar yazısında* aşağıdaki gibi bir aritmetik dizi ve aritmetik yazı sistemi ortaya çıkarır. Bu sistem bilinmezse tamirlerin doğru olma ihtimali hemen hemen yoktur.:

Aritmetik dizi: 4 7 10 13 16 19

a1 a2 a3 a4 a5 a6

Aritmetik dizi sistemi: $a_1=3+1$, $a_2=3 \times 2+1$, $a_3=3 \times 3+1$,
 $4a=3 \times 4+1$, $a_5=3 \times 5+1$, $a_6=3 \times 6+1$

Eski yazı genellikle kamyş kalem ve mürekkep kullanılarak kâğıt veya işlenmiş deri üzerine yazılırdı. Çelik kalemle taş veya mermer üzerine yazılanlar da vardır. Fırça aracılığı ile duvar, tahta veya kâğıt üzerine yazılmış yazılar da vardır. Mimarlıkta dış cephe kaplaması ve estetik unsur olarak sade ve renkli sırlı tuğlalar kullanılarak “sıvama” yazı yazılırdı. Motifler bina duvarlarına nakşedilirken klâsik yazı araç gereçleri kullanılmadığı için, bazı hat nazariyecileri tuğla ile yazılan eski mimar yazını gerçek yazı saymazlar, onu *itibarî yazı* olarak nitelendirirler (Yazır, 1972: 75-76) ve kitaplarında eski mimar yazısından genellikle uzun uzun

bahsetmezler. Yazır, eski mimar yazısını, Habib'in *Hatt u Hattâtîn* adlı eserinden iktibas ederek, “*Tamamı düz harflerden olur, yuvarlak harfler yoktur*” (1305: 21) şeklinde tanıtır ve devamla, bu yazıda harflerin hepsinin düz, köşeli, geometrik ve hareketsiz oluşunu, sertlik ve kesinlik ifade ettiğini söyleyerek kanaatini bildirir (1972:75).

Biz, eski yazıları büyüklüklerine göre üç grupta toplarız:

1.Normal büyüklükteki yazılar: Bunların boyları ve hareketleri hat kitaplarında belirtilmiş ve sıkı kurallara bağlanmıştır.

2.Gubârî hat veya gubârî yazı: Bu yazılar genellikle bir tüyden oluşan fırça ile yazılan çok küçük ve çok ince yazılardır. Nadiren görülen bir yazı çeşididir.

3.Celî yazılar: Normalin üstünde veya çok büyük ölçülerde yazılan yazılardır. Camilerde, resmî binalardaki levhalarda, duvar yazılarında celî hattın yararlanılır. Celî yazı iri fırça veya tahta kalemlerle yazılabileceği gibi, mevcut bir yazı istifi kareli kâğıtlar üzerinde, belli oranlarda büyütülüp, yazı kenarları iğne ile delinip yazı mekânı üzerine pudra veya renkli toz boya ile silkelendikten sonra fırça ile yazılabilir. Makalemizin konusu olan yazı da eski mimar yazısının celî sınıfına girer. Ancak bunlar silkme yoluyla değil, iri malzeme ile, yani tuğlalarla yazılmışlardır.

Eski mimar yazısının farklı bir istif özelliği vardır. Eğer yazı mekânı geniş ise, mekânın geometrik şekli nasıl olursa olsun, genellikle helezonik istif şekli uygulanır. Bu sebeple bir kısım harf veya kelimeler ters yazılmış gibi görülür. Restorasyoncuları yanıltan hususlardan biri de istif şeklindeki bu özelliktir. Bir ibarenin istif şeklini doğru tespit etmek restorasyon işlemleri için çok önemlidir. Çerçeve içine istif edilen kelimelerin, ibarelerin veya cümlelerin okunması nispeten kolaydır. Yazı, bir çerçeve içine veya çerçeve kullanılmaksızın yazılır; istif yine helezonik şekildedir. Her yazı birimi (fizik diliyle *atomu*) dört defa tekrar edilir. Bu şekildeki eski mimar yazılarını okumak daha da zor olur. Bu gibi durumlarda bir kısım mimarlarımız okuyucuya kolaylık olmak üzere, her yazı *atom çekirdeğini* teşkil eden ibarenin ilk ve sondaki harf (veya mecburen bitişik yazılan harf ve harf gruplarını) farklı renkte dizer/yazar. Hattâ iyi usta olan mimar-hattatlarımız bu farklı renkteki harfleri yan yana getirerek göze hoş gelen şekiller yaratabilirler. Bu şekiller eğer dönen cisimler şeklinde olursa, yazı mekânını geniş gösterme gibi farklı bir fonksiyonu da yüklenirler.

Çifte Minareli Medrese Hakkında Tarihi Bilgi

Çifte Minareli Medrese 1271-72 yılında, İslâm hukuku okutulmak için, İlhanlı veziri Sahib Şemseddin

[Mehmed] Cüveynî tarafından yaptırılmıştır. Bu husus taç kapının üst ve yan kısımlarında yer alan tarihî kitabeden anlaşılmaktadır. Medresenin ilk adı *Vezir Şemseddin Medresesi* olmuştur. Halk arasında, *Dârü'l-Hadîs* olarak da bilinir. Binanın mimarı ile ilgili bir kayıt bulunmama ile birlikte bu zat, genel kabule göre Kөлük bin Abdullah'tır (Ertuğrul,1993: 312). 1886'da ana eyvana bir hastane yaptırılmıştır (Gönülalan, <http://www.sivascity.com/sivas-cifte-minareli-medrese>). Bu olayın 1882 yılında cereyan ettiğine dair farklı bir görüş de mevcuttur (Ertuğrul, 1993:312). Yapının, daha sonra Askerî Rüşdiye olarak kullanıldığı; bir ara da İsmet Paşa İlkokulu olarak hizmet verdiği Sivas'ta anlatılır.

Çifte Minareli Medrese'deki Eski Mimar Yazıların Bugünkü Hâli

Çifte Minareli Medrese'de minarelerde, minarelere giriş kapılarının üstündeki yazı mekânlarında eski mimar yazısı ile yazılmış metinler, kelimeler mevcuttur. Minareler, taç kapının üst köşelerinde itibaren görünür ve her ikisinde *noktalı ma'kulî* diye adlandırdığımız bir eski mimar yazısı ile, "Muhammed" ismi, her iki minarede de ters vaziyette ve sıvama olarak yazılmıştır. İki minarede de "Muhammed" adının ters yazılması insanların kafasını karıştırmaktadır. Meselâ, bir derginin kapağında bu medresenin fotoğrafı,

muhtemelen “Muhammed” adının doğru okunmasını temin etmek için, ters basılmıştır. Ancak kargaşa ortadan kalkmamış, aynı derginin içinde düz basılmıştır (*Uçuş Noktası*,2011: kapak, 48-49).

Minarelerden biri orijinaldir; diğeri, -muhtemelen- bir felaket sebebiyle, halktan derlediği rivayetleri nakleden bir yazara göre de Timur'un mancınıkları ile (Gönülalan, <http://www.sivascity.com/sivas-cifte-minareli-medrese>) yıkılmış ve ayakta kalan minaredeki yazıya bakılarak, cahil duvarcılar tarafından, yazılarıyla birlikte ayağa kaldırılmıştır. Orijinal minare, belki gövdesindeki iki adet çember yardımıyla yazı tuğlaları düşmeden günümüze kadar gelebilmiştir.

Bu medrese, taç kapısı, cephe dekorasyonu, plâni itibariyle simetrisinin en yoğun olarak denendiği ender yapılardan biridir. Birbirine paralel konumda bulunan iki minarede de simetrik (bakışık, aynalı, mütenâzır, müsenna) yazı bulunması icap eder. Yüzümüzü taç kapıya dönüp, ellerimizi avuç içleri yere bakar şekilde ve parmaklarımızı iyice açıp, uzatıp baktığımızda, iki elimiz arasında tam bir simetri olduğunu görürüz. Sağ ve sol ellerimizdeki parmaklarımızın görünüşünün, aşağıdaki fotoğrafta görülen simetrik “Allah” yazısını ne kadar çok andırdığını düşünebiliriz.

Resim 4. Bursa Ulu Cami simetrik hat istiflerinden. (M. Akar arşivinden.)

İşte aslî her unsuru ile tam bir simetri göstereren Çifte Minareli Medrese'nin minarelerindeki yazıların, yani “Muhammed” kelimesinin, çemberli minarede doğru yani ters “Muhammed” şeklinde yazılmış, fakat simetriği olan çembersiz minaredeki yazı da ters olarak yazılmış, yanlış yapılmıştır.

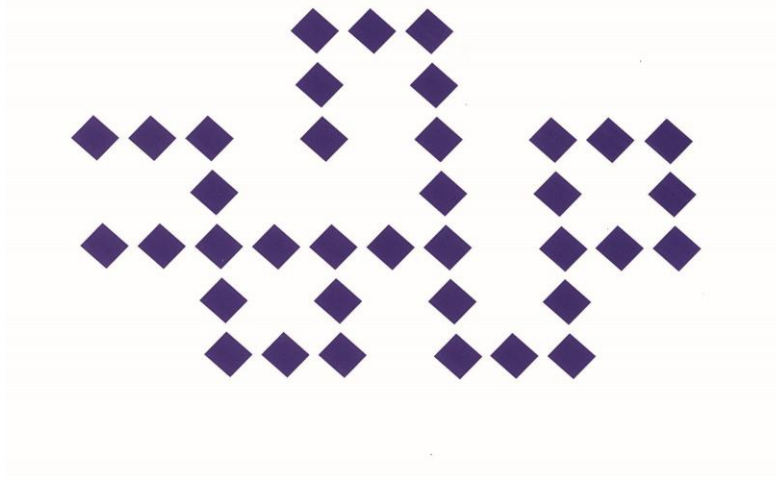

Resim 5. Çemberli ve çembersiz minarelerin, minare giriş kapılarının üstündeki yozlaştırılmış yazıların (arka cepheden) görünüşü. (M. Akar arşivinden)

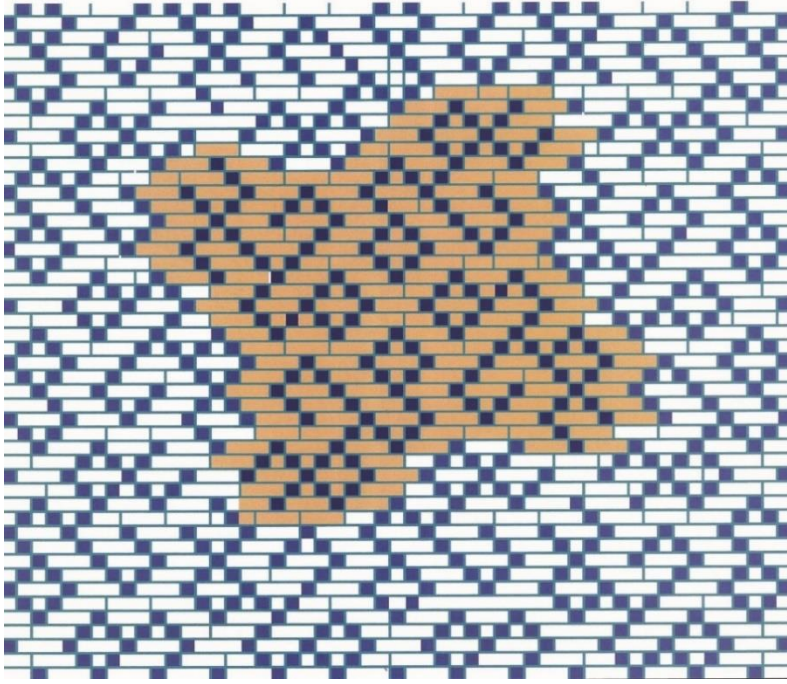
Resim 6. Çemberli minaredeki ‘Muhammed’ kelimeleri, simetri gereği olarak ters yazılmıştır. Orijinal hâli korunmuştur. (M. Akar arşivinden)

Her iki minarede de “Muhammed” kelimesinin ters yazılmış olmasında bir gariplik vardır. Türk hat sanatında, böyle kutsal, çok saygıdeğer varlıkların adlarının, simetri sanatı uygulamaları dışında ters yazıldığı görülmemiştir. Yazı bu haliyle hem geleneğe, hem edebe aykırıdır. Yapılacak iş, çembersiz minarenin bütün yazı ve adi tuğlaları, derzleri, sökülüp yazı zemini temizlendikten sonra, geleneksel yapııştırıcı harç ve renk maddesi kullanılarak,

Çizim 1. Muhammed.

şeklinde ve sıvama olarak aşağıdaki şekilde yazı minareye yazılmalıdır (Akar, 2013: 693-694):

Çizim 2. “Muhammed” kelimesinin sipiral şeklinde, 4’lü olarak istifli ve sıvama yazılışı. (M. Akar arşivinden)

Resim 7. Çembersiz minaredeki yazının restorasyondan sonraki görünümü yukarıdaki fotoğraftaki gibi olmalıdır. Doğru şekli budur.

Çembersiz Minare Giriş Kapısının Üstündeki Eski Mimar Yazısı

Öncelikle belirmemiz gerekir ki minare kaidelerindeki yazılar, genelde Türk ve dünya hat sanatının, özelde eski mimar yazısı sanatının eşsiz örnekleridir. Bu yazı, yaygın adı “ma°kılî hat” olan *eski mimar yazısının* çok özel ve ender olarak denenen ve dejenere edilse bile bazı unsurları ile

günümüze kadar gelebilen, muhtemelen eşi başka şehirlerde görülmeyen örnekleridir. Bu önemli hususu belirttikten sonra bir başka özel tespit ve kanaatimizi de şöyle ifade edebiliriz: Ma^ckılî yahut *eski mimar yazısının*, en küçük boyu, daha önce de belirttiğimiz gibi üç nokta uzunluğunda olursa “*kûfi ma^ckılî*”; dört nokta boyunda olursa, sadece “*ma^ckılî*”; beş nokta boyunda olursa “*iri ma^ckılî*” veya “*celî ma^ckılî*” diye adlandırabiliriz⁴. Çifte Minareli Medrese'nin minare kaidelerindeki bu celî ma^ckılî yazılar, bu çok özel yazılar, sistemini bilmeyenler ve yazıyı okuyamayanlarca maaeşef bugünkü berbat hâle getirilmiştir. Metin tamiri ve ma^ckılî tazı konusunda bilgi ve tecrübelerimizi birleştirerek, mültidisipliner bir çalışma yapıp bu yazıların nasıl restore edilmesi gerektiği konusunda çizimler ürettik.

Bu Eşsiz Yazılar Nasıl Eski Ve İlk Hâline Dönüştürülebilir?

Çembersiz minare giriş kapısının üstündeki zemindeki eski mimar yazısının günümüzdeki hâli, yozlaştırılmış hâli aşağıdaki fotoğrafta görülmektedir:

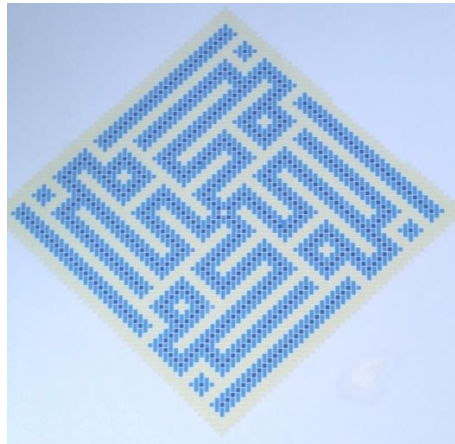
---

⁴ Bu tasnif ve adlandırma, incelemelerimize ve bugünkü bilgilerimize dayanılarak tarafımızdan yapılmıştır. Eski mimar yazısı konuda başka tasnif ve alandırma örneklerine rastlamadık.

Resim 8. Çembersiz minare giriş kapısı üstündeki “Allah” yazısının bugünkü durumu.
(M. Akar arşivinden)

Bu kartuştaki yazı, diğer taraftaki yazı üslubu ile, ancak yazı ve zemin tuğla renkleri değiştirilerek, tezat yaratılarak yazılmıştır. Noktaların boyutları her iki tarafta da aynıdır. Bozulan yazının nasıl restore edileceğini gösteren çizimimiz aşağıdadır (Akar, 2010:6-8):

Çizim 3. Allah (4 defa, spiral).

Çerçevesiz Minare Giriş Kapısının Üstündeki Yazı

Çerçevesiz minare kaidesindeki yazı alanında sadece dört defa “Allah” kelimesi yazıldığı halde, çemberli minarenin giriş kapısının üstündeki yazıda “**Muhammed, Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali**” isimleri birer defa kullanılarak ve helezonik istifle yazılmıştır. Hattat-mimar burada manevî bir tezat planlamış, sonra yazıda bir nokta için, iki adet 11x5x5cm.lik adi tuğla arasında 5x5x5 cm.lik siyah sırlı tuğla kullanmıştır. Tezadı devam ettirmek için de yazıların arasına konması gereken 11x5x5cm.lik adi tuğla yerine açık mavi renkli sırlı tuğlalar yerleştirmiştir. Okuma bilmeyenlerce dejenere edilmiş olan yazının günümüzde çekilmiş fotoğrafı aşağıdadır:

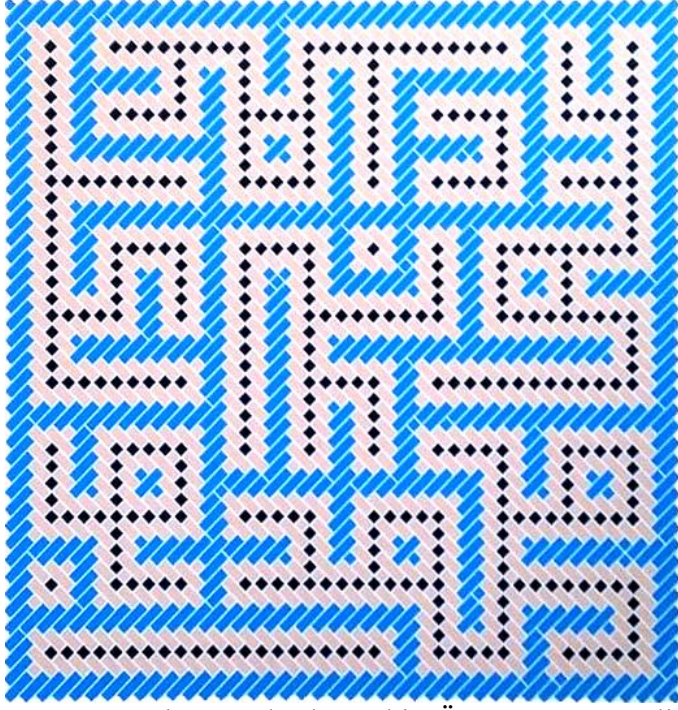

Resim 9. Çemberli minarenin giriş kapısı üstündeki yazının günümüzdeki hâli⁵.

(M. Akar arşivinden)

⁵ Bu çizim “Tarihî Mimar Yazısı ve Serbest Kûfler” başlıklı kişisel hat sergimizde (İstanbul Atakent Kültür ve Sanat Merkezi, 08-28 Ocak 2019) teşhir edilmiştir.

Çizim 4. “Muhammed, Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali”.

Çemberli minarenin kaidesinde bulunan ve dejenere edilmiş olan yazının doğru ve restore edilmiş şekli yine tarafımızdan çizilmiş ve ilk defa özgün bir makale düzeyinde Aydın Türklük Bilgisi Dergisi’nde yer almıştır⁶.

---

⁶ Yazıyı deşifre edip tamir ettikten sonra, “acaba hat tarihimizde bu kelimelerle ve bu şekilde istif edilmiş hat örneği var mıdır?” diye araştırma yaparken, M. B. Yazır’ın, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli-1*, adlı kitabında (Ankara 1972), bizim çizimimizin kûfi çizimine rastladık. Ancak bu celi mimar yazısının iptidai şekli idi ama çalışmamızın sağlamlasını yapmaya da yarıyordu.

Sonuç

Makalemizde metin tamiri bilgilerimiz ile eski mimar yazısı hakkındaki bilgi ve deneyimlerimizden hareketle bir sanat eserinin nasıl restore edilebileceğini anlattık. Çizimlerimizin şeklen ve ölçüler bakımından yüzde yüz doğru ve yapıya uygulanabilir nitelikte olduğundan eminiz. Sadece renklerin tonu hakkında az da olsa içimize sinmeyen hususlar var. Bilgisayar konusunda uzman olmadığımız için en yakın renklere ulaşmaya çalıştık. Ancak, iş başa düşer, devletimizin bize ihtiyacı olursa, teknik elemanlardan yardım alarak orijinal renklere ulaşabiliriz.

Renk konusunda ilgililerin bir kere daha dikkatini çekmek isteriz: Son restorasyonda (2010 yılı restorasyonunda), minare yazı ve kaplama/dolgu tuğlalarının arasına, derzlere, muhtemelen su geçirmeyen bir malzeme olan “Blue’s Art derz dolgu harcı” doldurulmuştur. Her ne kadar tarihî eserlerin restorasyonunda çağdaş malzemeler kullanılması görüşünde olan teorisyenler ve uygulamacılar varsa da, geleneksel mimarimizde olmayan bu malzemenin kullanılmasından endişeye düştüğümüzü de belirtmek isteriz.

Tarihî eserlerdeki tarihî yazıların restorasyonu, daha doğru ve bilimsel adı ile restütisyonu, yani mimari yapının; sonradan değiştirilmiş veya kısmen yok olmuş bölgelerinin, orijinal hâli, ya da değişikliğe uğradığı tarihteki durumunun

anlatılması”(https://www.sigmamuhendislik.com.tr/eski-eser-projeleri/) bilgi, tecrübe ve uzmanlık gerektiren iddialı bir iştir. Yöneticilerin hepsinden bu vasıfları ve bilgileri beklemek doğru bir davranış olmaz. Yüksek dereceli yöneticilerin “*Biz Çifte Minareli Medrese’deki yazıları nasıl restore ettik? Nasıl ilk defa bir yazının varlığını tespit ettik?*” gibi asılsız, gerçeği yansıtmayan iddialara nasıl muhatap olduklarının bir örneğini hayretle okumuşuzdur (Yalçınkaya, 2011: ana sayfa). Restorasyon yaptıran kurumların birinci derecedeki sorumluları, bu işi gerçekten bilen bilim adamları ile irtibat kurmadıkça milletimizin namusuna emanet edilen bu tür övünç kaynağı olan eserler “ucube” gibi kalmaya devam edecektir. Biz bu makale ile sadece tarihe not düşmek istedik.

Kaynaklar

Akar M. (2008). Bazı Eski Mimarî Eserlerde Mimar Yazısı İle İlgili Hatâları Belirleme ve Tamir Yöntemleri. Abay Adındaki Kazak Millî Pedagoji Üniversitesi, Üniversitenin 80. Kuruluş Yılına İthaf Edilen Uluslar Arası İlmî ve Pratik Konferansı, Almatı /Kazakistan 29-30 Nisan 2008, [Açılış oturumunda okundu. Bildiri metni, Konferans bildirileri kitabı- I. bölümünde yayımlandı : “**Кейбір көне түрк**

сәулет ескерткіштеріндегі жазулар және оларды қалпына келтіру әдістері. Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым Министрлігі Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, *Түркілердің Тарихи-Мәдени Мұрасы Еуразиялық және Орталық Азия Контексінде, Алматы, 29-30 сәуір 2008 жыл, 1.Бөлім, Алма Ата 2008, s. 17-19.]*

Akar, M. (2010). Sivas'taki Çifte Minareli Medresenin Hâli, *Yesevî Dergisi* (203): 6-8.

Akar, M. (2013). Mimarî Eserleri Doğru Okumak veya Sivas'taki Çifte Minareli Medresenin Hâli, *Diriliş Yolunda Türk Düşüncesi Necati Öner'e Armağan*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Alpaslan, A. (1999). *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Sanat.

Çetin, N. M. (1992). İslâm Hat San'atının Doğuşu ve Gelişmesi (Yâkût devrinin sonuna kadar), *İslâm Kültür Mirasında Hat Sanatı*, İstanbul: IRCICA.

Ertuğrul, Ö. (1993). Çifte Minareli Medrese, *DİA*, C. 8, s. 312, İstanbul.

Gönülalan, T. Sivas Çifte Minareli Medrese Hakkında Tanıtım Yazısı, <http://www.sivascity.com/sivas-cifte-minareli-medrese/> (17.01.2013).

Habib. (1305). *Hatt u Hattâtîn*, İstanbul.

Туякбаева, В. Т. (1989). *Эпиграфический декор архитектурного комплекса Ахмеда Ясави*, Алма Ата: Өнер.

Uçuş Noktası. (2011). Türkülere en çok Sivas Yakışır, (4), Kasım, s. ön kapak, 48-49.

Yalçınkaya, H. (2011). Çifte Minareli Medrese'de 740 Yıllık Mimari Sır, *Milliyet.com.tr*, Gündem Ana Sayfa, Haber, 25 Kasım.

Yazır, M. B. (1972). *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli-1*, Ankara. <https://www.sigmamuhendislik.com.tr/eski-eser-projeleri/> (17.01.2021).

Kazak Edebiyatı'nda Nazire Geleneği

Yerlan ALASHBAYEV*

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi / Received: 11 Şubat 2021 / 11 February 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 25 Şubat 2021 / 25 February 2021

(Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: Dünya halklarının edebiyatları birbiriyle bağlantılı olduğu bilinmektedir. Bilakis Doğu ve Türk (Türki Halkların) Edebiyatları birer altın köprüler halindedir. Bu köprüler geleneklere ulaşmış, önce kendi bünyesinde gelişmiş ve diğerinde zirvesini bulmuştur. Edebiyat tarihinde ehemmiyet taşıyan ve sonrasında uzun bir iz bırakmış olan *nazire geleneği* bu olguya büyük kanıttır. Kaynağı Arap efsanelerinden meydana gelen ve nazire geleneği çerçevesinde XIX. asrın son çeyreği ile XX. asrın başlarında yazılan eserler Kazak Edebiyatı'nda da yer almıştır.

***Dr. PhD,** Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi Filoloji Fakültesi, Türk Filolojisi Bölümü, Türkistan / KAZAKİSTAN. e- mail: yerlan.alashbayev@ayu.edu.kz, Orcid No: 0000-0003-0959-5787
DOI: 10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1002

Özellikle Doğu Edebiyatı'nın klasik şiiri ve hikâye tarzı anlatımların Kazak Edebiyatı üzerine yaptığı tesiri önemli hususlardandır. Temeli eski tarihlere dayanan *nazire geleneği* Kazak Edebiyatı'nı konu, şekil, sanat, tarz ve dil bakımından daha zengin kılmıştır. Günümüzde ise diğer halkların söz sanatı ile Kazak Edebiyatı'nın asırlara uzanan bağlantısını, tarihini bilmek önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kazak Edebiyatı, nazire geleneği, şair, aşk şiiri, doğu*

The Nazire Tradition in Kazakh Literature

It is known that the literatures of the peoples of the world are interconnected. On the contrary, the Eastern and Turkish (Turkic Peoples) Literatures are each in the form of golden bridges. These bridges have reached the traditions, first developed within itself and found its peak in the other. The tradition of nazire, which is important in the history of literature and has left a long mark after, is a great proof of this phenomenon. Originating from Arab legends and within the framework of the tradition of Nazire, works written in the last quarter of the 19th century and the beginning of the 20th century also took place in the Kazakh Literature.

Especially the effect of Eastern Literature's classical poetry and story-style narratives on Kazakh Literature is one of the important issues. The Nazire tradition, which is based on ancient history, made Kazakh Literature richer in terms of subject, form, art, style and language. Today, it is important to know the centuries-old connection and history of Kazakh literature with the rhetoric of other peoples.

Keywords: *Kazakh Literature, nazire tradition, poet, love poem, east*

Giriş

Arap Edebiyatı Cahiliye devrinden beri bilinmekte olan nazire “başkasına ait bir hitabenin veya bir şiirin lafız ve anlam özelliklerinde yarışmak” olarak tanımlanmaktadır. Esasen geleneğin *nazire* sözcüğünden türemesi ve ortaya nazireler sonrası bir geleneğin devamı olması araştırmamızın söz konusudur. *Nazire*'nin sözlük anlamı “*örnek, karşılık*” demektir. Edebi kuramına ilişkin açıklaması “*Bir şairin manzum bir eserine (çok zaman gazeline) başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiyyede olmak üzere yapılan benzer*” demektir (Devellioğlu, 1999: 813). Yaygın anlamıyla söylersek, nazire daha çok şiirlerde görülür ve orijinal eserler kadar aynı vezin ve kafiye taşır. Çoğunlukla ilk kaleme alınan

eseri aşmak, yarışmak, bazen ise nazire eş değeriinde bir eser ortaya koymak ya da şaire ve esere duyulan ilgiyi ifade etmek amaçlanmaktadır (Durmuş, 2006: 455). En eski örnekleri olarak Ka'b b. Zühayr'ın "Banet Süâd" kasidesine olan nazireleri söylemek mümkündür. Bilhassa *nazire* sözcüğünün Arap edebiyatında teşekkül ettiği ve ilk örneklerinin kaleme alındığı başlangıç açısından anlaşılmaktadır.

İslam ve Arap efsanelerinden kaynaklanan nazire geleneği Araplardan geçerek Fars Edebiyatında gelişme çağını bulmuştur. Fars Edebiyatında *nazire* sözcüğünün karşılığı olarak "cevap" terimi kullanılmıştır. Daha doğrusu Fars şairleri kendilerinden daha önceki bir şairin ele aldığı konuyu cevap olarak nazmetmişler. Bir şiir veya manzumeye esas olan konu halk tarafından kabul görülüp beğenildiği takdirde, şairler söz söylemedeki yaratıcılıklarını ispatlamak, kendi edebî kudret ve kabiliyetini ortaya koymak amacıyla nazire yazmaya yönelmişler. Bu konuda diğer şairlerden kendilerini ayrı göstermek amacıyla güç kafiye ve redifler kullanmışlar. Hatta bir araya getirilmesi zor sözcükleri tercih ederek edebî sanatlara sık sık başvurmuşlardır.

Fars edebiyatının önde gelen temsilcileri bu konuda önemli yer tutmaktadırlar. Onlardan: Firdevsî (ö.1020) ve onun meşhur eseri "Şâhnâme"si ile özellikle Nizâmî-i Gencevî'nin (1150 ?-1214?) "Hamse"si bu türün en güzel

eserleri olduğundan bunlara çeşitli nazireler yazılmıştır. Nizâmî-i Gencevî'nin "Hamse"sini oluşturan mesnevilere aynı dönemde veyahut daha sonraki dönemlerde yaşamış olan Emîr Hüsrev-i Dihlevî (1253-1325), Molla Câmî (1414-1492) gibi ünlü şairler nazire düzenlemişler. Manzum eserlerin dışında örnek kabul edilen mensur eserlere de nazireler yazılmıştır. Bunlardan en önemlisi Sadî'nin (1193-1292) "Gülistân" eseridir. Onun yazıldığı tarihten itibaren birçok yazar ve şairin ilgisini çekmiş, gerek tertip gerekse muhteva ve üslûp açısından nazireleri kaleme alınmıştır (Çiçekler, 2006: 458). Bunlar arasında Molla Câmî'nin "Bahâristan"ı, Güveynî'nin(1226-1283) "Nigâristan"ı sayılabilir birer eserdir.

Nazire Türk Edebiyatı'nda "tanzir, tanzir etmek, nazire deme, cevap deme, cevap verme ve tetebbu" gibi tabirlerle karşılanmaktadır. Divan şiirinde nazire yazma yaygın bir gelenektir. Dolayısıyla her nazım biçiminde şiirler tanzir edilirken, *nazire* en çok *gazel* ve *mesnevi* şekillerinde kaleme alınmıştır. İran Edebiyatı'nda bağımsız bir nazım özelliği taşıyan *gazel*, tasavvufun etkisiyle sofiyâne ve hâkimane konuları ile bu tarzın gelişmesini sağlayarak, tüm nitelik şekilleriyle Türk Edebiyatına geçmiştir (Mermer, 2010: 90). "Gazel beyitlerle ve aruzun her kalıbıyla yazılmaktadır. Beyit sayısı şairin isteğine ve gazelin anlam bütünlüğüne göre 5-15

arasında ve bazen bu rakamlar azalmaktadır. Nazirelerin gazel üzerine yoğunlaşmasının nedeni gazelin klâsik dönem şairlerinin şiir yeteneklerini ispatlamak için en yatkın tarz olmasındandır. Bir yandan da bir şiire nazire yazmak, o şiirin beğenildiğini ve şairane verilen değeri ifade etmesinden kaynaklanmakta olduğundadır. Mesnevi nazım biçimini ise bilhassa Nizâmî-i Gencevî'nin "Hamse"sine özenme ve nazire yazmanın Türk şairleri arasında âdeta bir gelenek haline gelmesinde aranması gerektiği ileri sürülmektedir (Köksal, 2006: 456). Dolayısıyla Türk Edebiyatı'nda mümtaz ve müstesna bir yere sahip olan Nizâmî-i Gencevî; Mahzenü'l-esrar, Husrev ü Şirin, Leyla vü Mecnun, Heft Peyker, İskendername adındaki beş mesneviden oluşan hamsesiyle mesnevi sahasında başlı başına bir ekol yaratmıştır. Onun Mahzenü'l-esrar ve Leyla vü Mecnun mesnevisine İran, Çığatay ve Anadolu sahasında pek çok nazire kaleme alınmıştır (Aksoyak, 1996: 182).

XV. yüzyılda Altınordu Devleti yıkıldıktan sonra, o topraklarda ayrı ayrı küçük hanlıklar kurulmuştur. Bu dönemde Kazak Hanlığı da kurulmuş ve bir halk olarak kalıplaşma süreci başlatmıştır. Kazak Edebiyatı bünyesinde eskilerden beri devam eden, ata miras sözlü geleneğin ürünleri; kahramanlık destanlar, aşk efsaneleri vb. türlerinde âşık tarzı "akın-jırav" temsilcileri tarafından XIX. yüzyılın ortalarına

kadar devam etmiştir. Dolayısıyla Kazak Edebiyatı özellikle sözlü ürünleri bakımından edebî verimlere zengindir. XX. yüzyılın başından itibaren bu verimler Kazak sahası yazılı edebiyat geleneğinin temellerini oluşturmuştur. Yazılı edebiyat oluşumu sürecinde Doğunun vazgeçilmez meşhur eserleri Kazak edebiyatına yeni ufuklar kazandırdı.

1. Statü Meselesi

Dünya edebiyatları belli bir aşamada birbirlerine konu, motif, söz varlığı, anlatım geleneği gibi etkiler bırakmışlardır. Dolayısıyla edebiyatın söz sanatları etkisinin teorik yanı, incelenmesi gereken aktüel meselelerdendir. Özellikle Doğu Edebiyatı'nın klasik şiiri ve hikâye tarzı anlatımların Kazak Edebiyatı üzerine yaptığı tesiri önemli hususlardandır. Ancak Doğu Edebiyatı'nın etkisi ile Kazak söz sanatında meydana gelen *nazire geleneği* üzerine günümüzde yeterince alan araştırması yapılmamıştır. Kazak Edebiyatı'nın kalıplaşmasına temel olan kaynaklardan biri de Doğunun klasik şiiri olduğu malumdur. Temeli eski tarihlere dayanan *nazire geleneği* Kazak Edebiyatı'nı konu, şekil, sanat, tarz ve dil bakımından daha zengin kılmıştır. Günümüzde ise diğer halkların söz sanatı ile Kazak Edebiyatı'nın asırlara uzanan bağlantısını, tarihini bilmek önem taşımaktadır. Oysaki Kazak Edebiyatı ile Doğu Edebiyatı arasındaki manevi köprü ilişkisi nazire geleneği sayesinde gerçekleşmiştir. Fakat Kazak

Edebiyatı'nda söz sanatı yapma yöntemleri sayılan nazire geleneğinin kalıplaşması, gelişmesi, kaynakları gibi meseleleri daha da araştırılmalıdır. Üstelik meselenin edebiyat teorisi, tarihi ve eleştirilmesi bakımından etraflıca inceleme gerektirdiği gibi, eksikliği de giderilmeli düşünceindedyiz. “Çünkü nazire geleneği şartları altında kaleme alınan birçok eserlerimiz günümüzde sadece aktarma ürünü olarak ele alınmakta ve öyle kabul edilmektedir. Oysa nazire geleneği çerçevesinde Kazak topraklarına uygun bir şekilde kaleme alınan, derin ideolojik içeriğe sahip olan eserler ve söz sanatı daha ileride olan Kazak şiir örnekleri vardır. Ancak aktarma düşüncesi ile edebiyat tarihinde kendine has yerini bulamamıştır” (Kelibetov 2000, 203).

Doğu'nun klâsik şiirine has olan nazire geleneğinin Kazak Edebiyatı'ndaki yerini araştırmanın önemi, onun diğer halkların söz sanatı doğrultusunda asırlar boyunca yapılan bağlantısının başlangıcını tespit etmektir. Onu edebiyat tarihi, teorisi ve tenkidi doğrultusunda araştırma yapıldığında birçok meseleler gün ışığına çıkarılacağı şüphesizdir. Onu adeta Türk edebiyatı geleneksel incelemeleri kullanılarak dilimizin zengin kaynaklarına ulaşabileceğimiz söz konusudur. Dolayısıyla nazire geleneğinden bahsederken, ele alınan ve bu gelenek devamı sayılan eserleri muhtevası bakımından incelenmesi çerçevesinde geleneksel edebi yöntemlerin

uygulanması şarttır. Müellifin iç dünyası eserin içinde gizlidir. Onun sanatlara başvurduğu muhakkaktır. Dolayısıyla bu aşamada kullanılacak yöntemler metni tetkik, tahlil ve tenkit etmek, metni şerh etmek, mazmunlar ve edebi sanatların tespitini yapmak onun mahiyetini anlamaktır. Bazı durumlarda ihtiyaç duyulduğu metinlerin tamiri de ele alınarak incelenmesi gerekmektedir.

2. Doğu Klâsik Şiirinin Kazak Edebiyatı'na Etkisi

Kazak Edebiyatının kalıplaşmasına esas kaynak olan etmen Doğunun klâsik şiiridir. Onun Kazak şiirine etkisi iki çeşit yolla gerçekleşmiştir. Birincisi *dini kıssa hikâyeleri, efsaneleri, masalımsı kaynaklı ürünleri* etkisinde kaleme alınan Kazak (kıssa) destanlarıdır. Dini kıssalar Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber Hadisleri, Peygamberler tarihinden meydana gelen hikâyelerden oluşan eserlerdir. “Bozjigit”, “Jüsip Zılıha”, “Totı-name”, “Munlık-Zarlık”, “Seyfûlmâlik” vb. bu tür ürünlerdendir. Diğeri ise Hafız, Firdevsî, Nizâmî, Fuzûlî, Nevâî gibi şairlerin eserlerinden esinlenen nazire geleneği ile yazılan Kazak Edebiyatının öz ürünleridir. Bu geleneği Kazak topraklarında canlı tutmaya çalışan Orazmolda Jüsipulı (1814-1875), Madeli Jüsipkoja (1816-1888), Şadi Jangirulı (1855-1933), Şakarim Kudayberdiulı (1858-1931), Turmağanbet İztilevulı (1882-1932) gibi biricik ilk temsilcileri ve Kazak şairleridir. Bağımsızlık öncesi ve sonrası bu alanda

birçok araştırma çalışmaları yapılmıştır. Onların başında M. Avezov, A. Derbisaliyev, Z. Ahmetov, N. Kelimbetov, A. Kıravbayeva vb. gibi bilim adamlarını sayabiliriz. Araştırma esnasında gelenek çerçevesine bağlı kalan, İslam kaynaklarıyla beslenen Doğu Edebiyatı ve bünyesinde yetiştirdiği şairler eserlerini basit halk arasından meydana gelen konuları işledikleri söz konusu olmuştur. “XIX. asra kadar daha çok sözlü edebî ürünleri verilmiştir. Basılı eserler ise 1807 yılından itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Rus emperyalizmi ve vatanın işgal edilmesi sebebiyle ümitsizliğe kapılan halkın moral değerleri savunan, telkin eden eserlere gereksinim duyuluyordu. Çarlık Rusya’sı ile Sovyetler Birliği yöneticilerinin uyguladığı emperyalizmin bir aracı olmak üzere ortaya atılan ve gerçekleştirilen politikaları sonucu Kazak Türkleri de geçmiş yıllardan daha fazla yazılı ürünler vermiştir. Bu dönemde halk için yazılan edebî eserleri de millî bir refleks olarak görmekteyiz” (Akar 2011, 32-33). XIX. asrın son çeyreği ile XX. asrın başında şeklini milli nazım biçimiyle kaleme alınan bu tür eserler, Kazak Edebiyatının başlangıç tarihinde yer aldılar. Milli nazım biçimi 11’li hece ölçüsü ile, dörtlükler hâlinde ve her biri kendi içinde *aaxa* şeklinde kafiyelenmiş vaziyette olup, özellikle geniş halk kitlelerine hitap eden “basit plânlı, İslâm tarihi, aşk, insanlık temalı halk hikâyeleri (kıssa-destan türü) eserler meydana gelmiştir”

(Akar 2010, 31). Manzum eserler ve bu türe “halk tipi mesnevileri, basit plânlı mesneviler” demekle beraber terimin Kazakistan edebiyat tarihçileri tarafından kullanılmakta olduğu bilinmektedir. Bilindiği üzere halk edebiyatının etkisi ile dörtlüklerle yazılan eserler *münâcât*, *naat* ile başlamaktadır ve bu haliyle tam olarak edebî geleneklere uygun bir mesnevî örneği ortaya koymaktadırlar. Ancak en önemlisi edebiyatın altın hazinesine edebi gelenek ile yeni teliflerin kazandırılmış olması çok önem taşımaktadır. Böylece Doğunun şiiri sayesinde söz sanatında, yeni bir özgü eserler yaratma çığırını açılmıştı. Nazire geleneğini derinlerden benimseyen Kazak şairler, edebi yöntem ile eski edebiyat ve çağdaş edebiyatın arasında kopmuş olan bağları yeniden bağlamaya çalıştılar. Oysaki Kazak Hanlık döneminden bu yana sözlü edebiyat geleneği devam ederken, yazılı edebiyat çoktan aksamıştı.

Doğu Edebiyatının Kazak şairlerine etkisini bu dönemde halk için yazılan, basit edebî eserlerin millî kimlik taşıma çabasında ve dönem gereği külfetine katlanma durumunda olduğunu görmek mümkündür. XX. asrın ortalarında Sovyet Komünist Parti siyasi ideolojik kararı sonucu politikaları kapsamında Müslüman Türk halklarını Doğunun dil ve edebiyat düşüncesinden tamamen uzaklaştırmayı hedeflemiştir. “Sosyal bilimler alanında doğunun düşünce tarzı ve dinî unsurlarını içeren her türlü

düşünce, fikir, araştırma, hatta atıflara bile yasak konulmuştur. Dolayısıyla İslam düşüncesi ve yaratılış felsefesi gibi meselelerin ele alınması kısıtlanmıştır. Ancak bazı sanatkâr şairler sanatını icra ederken Sovyetlerin temel ideolojisine pek bağlı kalmamışlar” (İbragim 2010, 280).

Kazak edebî dilin temsilcisi, klâsik şair **Abay Kunanbayulu** (1845-1904) nazire geleneğini derinden benimsemiştir. Medreseden aldığı Farsça ve Arapça bilgilerle yetinmeyip Çağatayca yazılmış pek çok eserlerle tanışmış, tarihi açıdan bakılınca Doğu edebiyatından etkilenmiştir (Avezov, 1959). Bu açıdan öncelikle şairin gençlik yıllarında yazdığı “Şığıs akındarınşa” (Doğu şairleri tarzında) konulu şiiri bir deneme örneği sayılabilir:

“Yüzi rä¹vşan, közi gävhar!

Läğildek bet üşi ähmär

Tamağı kardan äm bihtär

Kaşın kudrät, kolı şigä”

(Kunanbayev, 1957: 13)

[Yüzü rüşen, gözü gevher

L'al dek yüz üçü ahmer

Damağı kardan hem Bihter

---

¹ Kazak Dilinde “a ve e” arasında bir ses.

Kaşın kudret kolu şığa ...]

Bu ikinci dörtlükte ise Doğunun usta şairleri Rudekî, Hayyâm, Hafız'a özendiği görülmektedir:

“Fuzuli, Şâmsi, Säyhali

Navai, Sağdi, Firdovsi

Hoja Hafız bu hammäsi

Medet ber ya şağir-i färyad”

(Kunanbayev, 1957: 12)

[Fuzûlî, Şemsî, Seyhalî

Nevâî, Sa'dî, Firdevsî

Hoca Hâfız bu tamamı

Medet ver yâ şa'ir-i feryâd]

“Älifbi” olarak adlandırdığı şiiri Arap alfabesinden harfleri sevgilinin güzelliğine benzetilmesi bakımından Nevaî tarzı şiirlerindedir. “Bilimdiden şıkkın söz” şiiri ise “aruz” vezni denemesidir. İlk dörtlüğü kafiyeye örgüsüne göre ve 7'li hece ile yazılmıştır. Sonraki dörtlükler ise aruz vezniyle yazılmıştır ve Doğu edebiyatı izlerinin bir somut göstergesidir. Şair halk edebiyatı ve kültüründen yararlandığını ve eserlerini geliştirdiğini konu bakımından net açıklamaktadır. Ayrıca şairin diğer “poem” olarak belirttiği şiirleri Nizâmî'nin “İskendernâmesi”ne, Dihlevî'nin “Âyine-i İskenderî”ne

benzemeyen unsurları barındırsa da ancak doğu kùltüründen esinlenen “Eskendir”, “Masđut”, “Äzim äñgimesi” (Kunanbayev Őıđarmaları, 1957: 259-282) gibi halk edebiyatı tarzı hikâyelerini ortaya koymuŐtur.

Eski edebiyat temsilcileri ve kitabî Şairler olarak tanınan **Orazmolda Jüsipulı**, Firdevsî'nin “Şehname”sini ilk Kazakçaya tercüme eden Őairdir. Şehnâme'yi esas kaynağından sade bir dille aktarmıŐ olması ve eserin son kısmına efsanevî hikâyelere yer vermesi yönünden önem arzu etmektedir. **Şadi Jañgirulı**, ise Doğunun klâsik edebiyatının nazire yazma geleneğini iyi bilen, Şiirlerinde öğretici konularda baŐarı gösteren, muhtevası ve tarz bakımından yeni ve öz eserler veren Őairdir. Onun genel olarak aşk, sosyal hayat, insanlık davranıŐlarını anlatan “Nazım Çähar DärüviŐ (Dört Derviş)” destanı zamanının öğretici, öđüt verici bir eseridir. Şair Hiromî'nin “Nazm-ı Çehar Derviş” konulu eserinden etkilenerek yazdığını ve Hiromî'den önce Hüsrev-i Dihlevî tarafından ele alındığını söylemektedir. Ancak Şair eserinin giriş ve sonuç kısımlarında muhtevasını diğer Şairlerin manzumelerinden farklı olduğunu vurgulamaktadır (Kelimbetov, 1974: 24):

*“...Kıssanıñ barŐası häm edi mäŐhür,
BirneŐe nuskalarda aytılpdür.*

...Men sonan körüp kıssa kıldım,
Tıñdağan zeriger dep kıska kıldım.”

[Kıssanın bütünü hem idi meşhur
Birçok nüshalarda söylenmektedir
Ben onları görüp kıssa yazdım
Dinleyen sıkılmasın diye kısa yazdım.]

İnsanlığa sevgi ve geleneksel unsurları taşıyan, hakikat, dürüstlük için mücadele veren iki aile ve iki sevdalı hakkında yazılan “Hikayat Väräka-Külşe” diğer bir manzume örneğidir. Genel anlamda edebi sanatlarla ve benzetme yolu ile kaleme alınan Şadi'nin ikinci büyük bir eseridir. Şair “Hikayat Kamarzaman”, “Hakimtaydın Hikayası” manzum eserlerinin basit bir *tercüme* olmadığını, şairlerin ifade dünyası bakımından meydana gelen nazire geleneği gereği halk tipi bir *mesnevi* olduğunu ileri sürmektedir. Bu eserleri ile bir şair diğer şairden daha üstün olduğunun ispatı olarak nazire yazdığını (Kelimbetov, 2000: 254) söylemektedir. **Turmağanbet İztilevulı**'nın Firdevsî'nin Şehnâmesinden etkilenerek kaleme aldığı Kazak Edebiyatında halk tipi mesnevi tarzı örneklerini taşıyan “Rüstem-Dastan” kahramanlık manzumesidir. Edebiyatçı M. Avezov adı geçen eserin giriş bölümünde “Yüksek düzeyde yazıldığını,

Şehnâme'nin tercümesi olmadığını ve kendi başına bir şaheser olduğunu vurgulamıştır (Kelimbetov, 2000: 236). İki eser karşılaştırılırken Turmağanbet'in eserinde Şehnâme'de geçmeyen birçok detayların olduğu görülmektedir. Nazire geleneği çerçevesinde kaleme alınan Kazak edebiyatının öz eseridir. Eser 11'li ve ara ara 7'li heceye ile yazılmış dörtlüklerle rastlanmaktadır. **Şakarim Kudayberdiuh**, Abay'ın edebi mirasını devam ettiren takipçisi, Kazak Edebiyatının abidevî şairidir. Milli edebiyatın gelişmesinin temel kaynakları Doğu edebiyatından ve Doğunun meşhur şairleri Hafız ve Fuzûlî'den çok etkilenmiştir. Hafız'dan “Kel ayakşı kımız kuy”, “Mâjilisinde dosıñnıñ”, “Anık erge joldas bol”, “Köriniske şokınğan” vb. aruz vezni ile 10 tane çeviri gazelleri (Jemeney, 2008: 9) mevcuttur. Şakarim Hafız'ın gazellerinde yer alan orijinal tasavvuf mecazlı sözcüklerin Kazakça karşılığı ile Kazak edebiyatına gazeli yansıtmıştır. Aynı zamanda onun Kazak topraklarında mutasavvuf bir şair olduğu şüphesizdir. O şiirlerinde tasavvufî düşünceleri ve yaklaşımı örneklerle barındırmıştır. Örneğin, “Mey” sözcüğünü “Kımız”²; “sâkî” sözcüğünü “ayakşı”³ vb. sözcükleri örnek söyleyebiliriz.

---

² At sütünden yapılan Kazak milli bir içeceği.

³ 1. Ayakçı; su, içki sunan. 2. İnsan ruhuna Allah sevgisi saçan kimse.

Şairin Hafız'dan yaptığı "Hâ" redifli gazelinin matla beytine nazire çevirisi şöyle geçmektedir:

Hafız: *Elâ ya eyyuhâs-sâ'î edir kâsân ve nâvelhâ
Ke eşk âsân nümûd veli üftâd müşkilhâ*

Şakarim: *Aynaldırıp ey, sağı, keselerdi mağan at,
Taukimetin körseter oñay kelgen mahabbat*

(Jemeney, 2008: 62).

Ey! Sâki, kadehi döndür, bana sun; çünkü aşk önceden kolay göründü ama sonradan müşkiller meydana geldi." Şair beyti dörtlükler şeklinde şöyle aktarmıştır: (Jemeney, 2008: 63)

*"Kel, ayakşı, kımız kuy,
Köpke ber de, mağan ber.
Vakit saldı avır küy,
Can kısılıp aktı ter."*

*[Gel, ayakçı, kımız koy
Herkes sun, bana sun
Vakit verdi ağır hal
Can sıkılıp döküldü ter]*

Maalesef şairin dile getirdiği dil, konu ve yerli malzemede açtığı çığır daha sonraki yıllarda sürdürülememiştir. Ancak şair bu kaygısını ve Doğu

şairlerinin dünya edebiyatı tarihinde epey iz bıraktığını anlatmaktan vazgeçmemiştir. Bunların dışında Şakarim Kudayberdiulı'nın şiirlerinin yanı sıra hayatının çeşitli dönemlerinde yazdığı aşk konulu destanları birer “hamse” denemesidir. “Läyli Mäjün”, Eñlik - Kebek”, “Nartaylak - Aysuluv”, “Kalkaman – Mamır”, “Mutılğannıñ ömiri” çift kahramanlı aşk destanlarıdır. Bu eserlerde XVIII. ve XIX. yy. Kazak toplumunda yaşanmış gerçek olaylardan kahramanların ve mekânların gerçek isimleri anılmaktadır ve temel olay, töre ve geleneklere kurban gitmiş âşıkların trajik hikâyeleri dile getirilmektedir. Deneme hakkında Kazak Edebiyatının duayenlerinden Prof. Dr. Rahmankul Berdibay, Şakarim Kudayberdiulı'nın hamse denemesine şöyle bir değerlendirme yapmıştır: “Şakarim, Kazak Edebiyatında hamse geleneğini başlatma ve devam ettirme girişiminde bulunmuştur” (İbragim, 2010: 278-279).

3. Kazak Edebiyatı'nda “Leyla ve Mecnun”

Kıssaları

Arap Edebiyatında kaynaklanan Fars Edebiyatına geçen ve daha sonra zirvesini Türk Edebiyatında bulup hazine şaheser haline gelen birçok eserler vardır. Bunların başında manzum aşk hikâyeleri ve özellikle “Leylâ ve Mecnûn” gelir. Esasında Leylâ ve Mecnun hikâyesi, Arap edebiyatında X.

asırdan beri yaygın bulunmaktadır. Arap çöllerinden meydana gelen mensur ve manzum parçalı şekliyle ün kazanmıştır. X. asırdan sonra Mecnun kendini Leylâ'dan Mevlâ'ya ulaştırarak aşkıyla tasavvufî aşkın temsilcisi olarak gösterilmiştir. Fars edebiyatında Nizâmî, Dihlevî, Câmî ve Türk edebiyatında ise Fuzûlî, Nevâî mesnevi yazım yolunu devam ettiren söz sanatı kuyumculardandır. Şairler bu konuya sık sık başvurmuşlar ki, onun nedeni de nazire, nazire geleneği olsa gerek. Bu geleneğin oluşmasında aşk konulu eserlere gösterilen özen sonrası doğmuştur diyebiliriz. Yazılı edebiyatın nişanı aşk şiirini, Kazak şairlerinin eserlerinde milli nazım biçimi sayılan kafiye örgüsünü görmek mümkündür. Aşk içerikli şiir Kazak şairlerini de etkilediği şayandır. Gaye Doğunun aşk konulu şiirlerini halkın huzuruna çıkarıp evvel tanıştırmayı hedef eden Kazak şairleri, merak ettiren konuyu işlenişi bakımından Doğu şairlerinin eserlerinden geride kılmadı. Onlar şaire mahsus, söz sanatı ürünlerini ustalıklı kullanarak meydana bir dünya şaheserleri getirdiler. Kazak Edebiyatında nazire ve nazire geleneği çerçevesinde kaleme alınan ve geleneğin devamı olan “Leyla ve Mecnun” manzum aşk hikâyesidir. Kazakça yazılıp, tarihi dönemlerin kanıtını taşıyan nazire geleneği ve onun Kazak Edebiyatındaki yerini değerlendirmek bugünün edebiyat araştırmacıları için söz konusudur.

Bu konuda Kazak Edebiyatında şaheser, nazire geleneğine ait şakarim Kudayberdiulı'nın aşk konulu önemli eseridir. XVI. asır Türk edebiyatının divan şairi Fuzûlı (1498-1555)'ye nazire yazdığı Kazakça ilk manzum “**Läyli Mäcnün** (1907) (Leyla ve Mecnun)” destanıdır. şair Fuzûlı'den o kadar etkilendiğini giriş kısmında dile getirmektedir. Bu hususta kendinden 3 asır önce kaleme alınmış şaheserden etkilenmesi tabiidir. Aşağıda şakerim'in bu konuda manzum bir parçası yerinde olacaktır:

*“Navaı, Sağdı, řämsi, Fizuli bar,
Saykali, Koja Hafız, Ferdavsiler...
Bäyitši elden askan řeřen bolıp,
Älemge sözdiñ nurın jayđan solar.”*

*Mäjnünniñ Läylimenen az jumısı,
Äne sol şın ğaşıktın kılđan isi.
Bulardıñ äpsanasın jazđan adam,
Fizuli Bağdadı değen kisi.*

*Onday ğıp eř bäyitši jaza almađan,
Nakişın şın keltirip kaza almağan.
Kitabın Fizulidiñ izdep tavıp,
Kez boldı biltırđı jil azar mağan.”*

(Kelimbetov, 2000: 206)

*[Nevaî, Sa'dî, Şemsî, Fuzûlî var,
Seyhâlî, Hoca Hafız, Firdevsî'ler
Beyitçiler ünü başka diyarlara ulaştan şeşen olup
Dünyaya söz nurunu yaymıştır onlar*

*Mecnun'un Leyla ile azdır işi
İşte budur gerçek aşğın işi
Onların efsanesini yazan kişi
Fuzuli-i Bağdadi diyen kişi*

*Hiçbir beyitçi onun gibi yazamamış
Nakşını tam yerine oturtamamış
Kitabını Fuzûlî'nin arayıp buldum
Buldum zar zor ile geçen sene]*

Destan mesnevi düzenleme plânına daha çok benzemektedir ve şekil itibarıyla 11'li hece ve 474 dörtlükler halindedir. Destanın olay örgüsü tıpkı Fuzûlî'nin "Leyla vü Mecnûn"unda olduğu gibi ortak olaydan türemektedir. Yalnız Şakarim manzumesini dörtlüklerle hikâye etme yolunu tercih etmiştir. Manzumenin giriş ve sonuç bölümlerinde şairin değişiklikler yaparak ilave ettiği dörtlükler ve bazı motifler bulunmaktadır. Şair, destanın giriş kısmında eleştirel bir üslupla Kazak okurunun okuma merakının azlığından şikâyet etmektedir. Halkının klasik edebiyat ve sanattan mahrum

olduğunu, öğrenmeye meyilsiz olduklarını söylemektedir. Destanın sonuç kısmında toplumdaki ahlâk çöküşünden, adaletsizlikten, ilimden uzak kalmışlıktan ve sevgisizlikten dert yanmaktadır. Kendi halinin Mecnun'dan daha beter olduğunu, zira Mecnun'un mevcut olana, kendisinin ise olmayana âşık olduğunu söyleyerek toplumsal gerçekleri göz önüne sermektedir (İbragim, 2001: 277).” Şairin aynı “Läyli-Mäjnun” konusunda kaleme aldığı manzum eserini Nizamî'den etkilenererek yazdığını arz etmektedir. Tamamlanmamış nüsha Kazak aydını S. Seyfullin tarafından 1935'te kitap halinde bastırılmıştır. Giriş kısımları ortak olan nüsha içerik bakımından ortak motif taşımaktadır.

Esenjolov'un derlediği/istinsah ettiği yazmaların arasında en kapsamlı olanı “Läyli-Mäcnün Kıssası”dır. Läyli-Mäcnün Kıssası müellifi bilinmemektedir. Yazma tek nüsha hâlinededir. Eser daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış, araştırılmamış ve bölümlere ayrılmamıştır. Kazakistan İlim Akademisi Merkez Kütüphanesi “KİAMK” dedir (Envanter no: 2001, dosya: ş.); yazıya geçirilme tarihi belirsizdir. Nüsha, 1948 yılında Ergali Esenjolov tarafından KİAMK'ye teslim edilmiştir⁴. Her varakta 20-22 satır/dize geçmektedir; ikili ve üçlü dizeleri satır olarak hesapladığımızda 38-40 arasında

---

⁴ Babalar Sözünde bu bilgiler kısa bir şekilde açıklanmaktadır.

değişiklik gösterir. Yazma olarak kaleme alınan 11’li ve 12’li hece vezniyle yazılan 1008 civarında dörtlükler yer almaktadır. Eserin belli konumlarında Mäcnün’ün gazeli, Mäcnün’ün cevabı; Lâyli’nin gazeli, Lâyli’nin cevabı başlıkları altında 7-8’li hece vezniyle yazılan “cır” nazım şekliyle yazılan manzum ikili, üçlü ve dizeleri sayısız olan ve yer yer mesnevi tipi beyitlerine benzer şiirler bulunmaktadır. Eserin müellifinin Fuzûlî’den çeviri yaparken bir bir takip ettiği beyitleri dizelere sığdırmaya çalışmış olduğu görülmektedir. Bazen şiirleri, uygulandığı kurallara uyum sağlamadan, irticalen gelen sözler nedeniyle fazla dizeler oluşmasına yol açmıştır.

2005 tarihinde Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı tarafından başlatılan “Medeni Miras” Programı kapsamında M. Avezov Edebiyat ve Sanat Enstitüsü tarafından eski yazılı metinleri kiril harfiyle 100 ciltli “Babalar Sözü” serisini yayımına başlatmıştı. Lâyli-Mäcnün Kıssası “Babalar Sözü” serisinin 19. cildinde “Ğaşıktık Dastandar” başlığı altında alelacele bir şekilde Kiril alfabesiyle basılmıştır. Cildi K. Alpısbayeva, B. Azibayeva ve J. Saltakova hazırlamıştır. Ancak 2005 yılına kadar arşivde bulunan esere Kazak elyazmaları bölümü tarafından ve ilmi araştırma bakımından sınıflandırmaya tabi tutulmamış, değerlendirme yapılmamıştır. Dolayısıyla metni Kiril harfine

hazırlayanların pek çok yerde okuma hataları yaptıkları ve bu yönden birçok sözcüklere anlam veremedikleri göze çarpmaktadır. Hazırlayanlar eserin 1917 tarihli Kazan şehrinde yayınlanmış ve daha sonra bu kitaptan bir iz kalmayan “Layla va Macnun Hikayası”nın tercümesi olabileceği görüşleri ileri sürülmüştür⁵. Fakat elimizde somut bir veri bulunmadığı için net bir görüşe sahip değiliz. Ancak tarafımızca Kazakistan Devleti “Kol jazbalar” arşivi ile Rusya Federasyonu yazmalar kütüphanesi somut olmayan tahminlerden yola çıkarak yeterince taranmamış olduğu görüşünü bildirmekteyiz⁶, Dolayısıyla kaynakların aslı elde edilmemiştir. Muhtemelen bu eserin bir taş baskısının Kazan yazmalar arşivinde bulunduğu görüşünderiz. Bu konu incelemesini yaptığımız çalışmanın ileri senelerde taş baskısının aranması ile derleyen hakkında yeni bilgilere ulaşmak hedefimizdir. Şu anda müellifi ve eser hakkındaki bilgilerimiz incelemenin özünü kapsamaktadır.

---

⁵ Babalar Sözü., a.g.e., s.284.

⁶ Eğer Kazakça kaleme alınan “Läyli-Mäcnün Kıssası”, Fuzûlî'nin Tatarca varyantı olan “Layla va Macnun Hikayası” olma ihtimali mevcut ise; bu kitabın taş baskısı muhtemelen Tatar kardeşlerimizin elyazmalar bölümlerinde bulunabilir, daha doğrusu bulunması gerekir.

Sonuç

Kazak Edebiyatı'nın tarihi döneminde nazire geleneğini devam ettiren şairler ve eserleri üzerine ayrıca araştırma yapılması önemlidir. Kazak Edebiyatı'nı devirlere sınıflandırırken eski klasik alanına ilişkin bir tarihi dönemin kapısı açılacaktır. Yazılı edebiyatın temellerinin bir bağı olarak ortaya çıkması edebiyatımızın klasik devrini daha da zengin kılacaktır.

Çalışmanın sonunda Kazak Edebiyatı'nın tarihi döneminde yer alan nazire geleneği köklü geçmişimizden, güçlü geleceğimize yansiyacaktır. Giriş kısmında ifade ettiğimiz nazire geleneği kurulum ve gelişme tarzını kısaca edebiyat muhitlerinde tarihi izlerine değindik. Kazak edebiyatının yazılı döneminin başlangıç evresinde görünmesini tanıtmaya çalıştık. Bilhassa, nazire eserleri meydana getiren edebiyat kuralı gereği beyitten gazele ve aruzun belli kalıpları çerçevesinde mesnevi biçiminde alınmasıydı. Ancak Kazak Edebiyatı nazım biçimi gazel yazma konusunda çoktan geride kalmıştır. Kazak şairleri kaleme aldıkları eserin tercüme dünya olmamasına, onun muhtevasına dikkat etmişler. Dolayısıyla esas kaynağın sadece ana fikrini alıp hayat görüşlerini, felsefi fikirlerini ve o coğrafyada uygun anlatım biçimini tercih etmişler. Fakat nazım biçiminin farklı türüne başvurması ve sonucunda

mesnevi türü halk tarzı kıssa-destanların meydana gelmesi, nazire geleneğini devam ettirmesi bakımından mahiyet taşımaktadır. Toplumun bütün sosyal yaşam biçimlerini milli eserlerine yansıtmayı hedefleyen Kazak şairleri, bu türde nazire geleneğini devam ettirmeyi sürdürmüşlerdir.

Kazakistan bağımsızlığını elde etmesiyle beraber doğu edebiyatı türleri ve unsurlarını bünyesinde bulunduran eserleri araştırmayı doğal bulmaktadır. Ancak bu tür çalışmalar olduğu kadar görünmeyip araştırma yanı eksik kalmaktadır. Bir millet için edebiyatı önemli yere sahiptir. Dolayısıyla klasik Kazak düşüncesinin varlığı, tarihi açıdan önemlidir. Bu konu Kazak toplumunda tanınmaya, okunmaya ve araştırılmaya hak kazanması gereken meselelerdendir. Bu eserler sayesinde Kazak Edebiyatı edebiyat noktasında eksik kalan tarafları tamamlanacaktır. Yeteri kadar bilinmeyen birçok eserler halen incelenme ihtiyacı duymaktadır. Doğunun meşhur klasik şairleri işleyen önemli insani düşüncelerine Kazak şairlerinin de katkıda bulunduğunu okuyuculara tanıtabilmek bugünün araştırmacılarına düşen bir emektir. Söz sanatı bakımından çalışmaların neticesinde Kazak Edebiyatı'na kazandırılan yeni ufuklar gün ışığına çıkacaktır. Çalışma gelecekte bu alanda emek sarf eden araştırmalara konu olacak ve yeni ufuklar kazandıracaktır.

Kaynakça

- Akar, M. (2010). Türkiye ve Kazakistan'ın Yazılı Eski Edebiyatlarında Ortak Konulu Eserler. *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu-I*, Ankara: 27-29 Mayıs 31-42
- Aksoyak, İ. H. (1996). Mahzenü'l-esrâr Geleneğine Bağlı Mesnevilerdeki Ortak Hikâyeler. *Bilig*, Güz; S. 3, 182-189. Ankara.
- Avezov, M. (1959). *Ar Jyldar Oilary*. Almaty: Kazakh Memleketi Korkem Adebiet baspasy.
- Çiçekler, M. (2008). Sa'dî-i Şîrâzî. *DİA*, 35, 405-407, İstanbul: TDV Yayını.
- Devellioğlu, F. (1999). *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Yayınları.
- Durmuş, İ. (2006). Nazîre, Fars Edebiyatı, *DİA*, 32, 455-456, İstanbul: TDV Yayını.
- İbragim, D. (2010). Klâsik Kazak Şâiri Şakarım Kudayberdiuli'nin Hayatı ve Aşk Konulu Şiirleri. *Turkish Studies – International Periodical For The*

Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5(3) Summer, 258-281.

Jemeney, İ. (2008). *Hafız – Shakarim Ruhani Undestigi*.
Almaty: Danalcak Mayegi.

Kaplankıran, D. (2016). Kazak Türkçesinde Edebiyatla İlgili
Terimler. *İdil*, 5.26, 1797-1824.

Kelimbetov, N. (1998). *Ejelgi Turki Poeziyasy Jane Kazak
Adebiyetindegi Dastur Jalgastygy* (Monografya).
Almaty: Gylym.

Kelimbetov, N. (2000). *Ejelgi Turki Poeziyasy Jane Kazak
Adebiyeti Bastavlary*. Astana: Elorda.

Köksal, M. F. (2006). Nazîre, Türk Edebiyatı, *DİA*, 32, 455-
458, İstanbul: TDV Yayını.

*Kunanbaev Abay shygarmalarynyn 2 tomdyk tolyk zhinagy
(Olender men Poemalar)*. (1957). Almaty: Korkem
Adebiyet.

Mermer, A.- Koç Keskin, N. - Alıcı, L.- Eflatun, M. (2010).
Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş. Ankara:
Akçağ.

İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 Numaralı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı*

Ahmet DOĞAN*

Hilal GÜL İLHAN**

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi / Received: 19 Şubat 2021 / 19 February 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 08 Mart 2021 / 08 March 2021

(Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: Şiir mecmuaları, içerisinde barındırdığı zengin malzeme dolayısıyla klasik Türk edebiyatının önemli kaynakları arasında yer almaktadır. Biyografik kaynaklarda adı geçmeyen şairleri ve şiirleri, bilinen şairlerin bilinmeyen şiirleri, daha evvel örneğine rastlanmayan nazım şekilleri veya

---

* Bu makale, Hilal Gül İlhan'ın Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığı "İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0006, Bel Yz K 0007, Bel Yz K 0772 Numaralarında Kayıtlı Şiir Mecmualarının MESTAP'a Göre Tasnifi" isimli yüksek lisans tezinden hareketle oluşturulmuştur.

* Doç. Dr. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmetdogan@ahievran.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0267-6229

** Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Bilim Uzmanı, hilalrosse@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1037-1879
DOI: 10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1003

aruz kalıpları, tertip edildiği dönemin edebî temayülleri gibi değişik bilgiler barındırıyor olması mecmuaları edebiyat tarihimiz açısından oldukça önemli kılan hususlardır. Mecmualar, genellikle farklı tür ve şekillerde kaleme alınmış metinleri muhtevisi olmakla birlikte yalnızca bir tür veya biçimden seçilmiş şiirlerden müteşekkil mecmuların varlığı da bilinmektedir. Muhtevisi itibarıyla çeşitlilik arz eden mecmuların bir türü de herhangi bir şairin şiirine diğer bir şair tarafından aynı vezin ve kafiyede yazılmış nazire şiirlerin toplandığı mecmualardır. İçerisindeki şiirlerin büyük bölümü nazirelerden oluşan bir mecmua da İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 numarada kayıtlı olan şiir mecmuasıdır. Mecmuadaki nazire şiirler üzerine hazırlanan bu makalede mecmuanın tanıtılmasını müteakip içerisindeki zemin/model ve nazire şiirlerin matla ile makta beyitleri/bentleri Mecmuaların SistematiK Tasnifi Projesi (MESTAP) bağlamında tespit edilecektir.

Anahtar Sözcükler: *Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007, Mecmua, Nazire, MESTAP.*

The Nazire Poems of Poetry Collection Registered in Number Bel Yz K 0007 of IBB Atatürk Library

Abstract

Poetry Collections are one of the important sources of classical Turkish literature with the rich material in them. Poetry collections are important for our literature history because of their features such as poets unnamed in biographical sources and their poems, the unknown poems of known poets, unique forms of poetry or aruz patterns, literary taste of the period in which it was collected. Poetry Collections often contain texts penned in different genres and shapes. However, there are also collections consisting of poems chosen from only one genre or form. One of the collections that differ in their content is the collections with nazire poems. Nazire poems are when a poet writes a poem similar to the poem of another poet, with the same pattern and rhyme. One of these poetry collections is registered at number Bel Yz K 0007 in the IBB Atatürk Library. In our article, this poetry collection will be introduced first. Later, the first and last couplets of the “basis/model and nazire” poetries in the collection will be recorded in the Systematic Classification of Poetry Collections Project (MESTAP) template.

Keywords: *Ataturk Library Bel Yz K 0007, Poetry Collection, Nazire, MESTAP.*

Giriş

Klasik Türk edebiyatının temel kaynaklarından olan ve “toplama, biriktirme, toplanıp biriktirilmiş şey” anlamlarında kullanılan mecmua, bir edebiyat terimi olarak, derleyicisinin zevkine göre farklı tür ve/veya şekillerde ya da aynı tür ve/veya şekilde, muhtelif sanatçılar tarafından kaleme alınmış parçaları bir araya getiren manzum, mensur ve/veya manzum-mensur karışık derleme eserleri ifade etmektedir (Doğan-Babaarslan, 2020: 751). Başlangıçta, çoğu yönden benzediği cönk gibi ayetler, hadisler, fetvalar, şiirler, ilahiler, latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve bilumum faydalı bilgilerin derlendiği basit birer defterler olan mecmualar zamanla gelişmiş, tertibindeki özen dolayısıyla telif niteliğindeki eserler seviyesinde (Uzun, 2003: 265) değer kazanmıştır.

Muhtelif manzum veya mensur eserlerden parçaların yer aldığı mecmualarda bir araya getirilen metinler arasında çoğunlukla benzer veya ortak tarafların bulunduğu görülür. Mecmûa-i eş’âr, mecmûa-i nezâir, mecmû-i kasâid, mecmûa-i nuût, mecmûa-i resâil, mecmûa-i ilâhiyât, mecmûa-i gazeliyât, mecmûa-i tevârîh, mecmûa-i vefâyât mecmûa-i letâif vb. tür

veya tarz olarak umumiyetle benzer metinleri bir araya getiren pek çok mecmua çeşidi bulunmaktadır (Köksal, 2012: 413-414). Zaman içerisinde edebî bir üretim hâlini alan şiir mecmualarına olan rağbet, yazma eser kütüphanelerinde bulunan çok sayıdaki eserde ve bu eserler üzerine yapılan çalışmalarda açık bir şekilde görülmektedir.

Şiir mecmuaları, kaynaklarda zikredilen şekliyle mecmûa-i eş'ârlar, edebiyat tarihimiz açısından müstesna bir yere sahiptir. Daha önce kullanımına rastlanmayan aruz kalıpları, divanlarda görülmeyen nazım şekilleri, tezkireler ve diğer kaynaklarda adı geçmeyen şairler ve şiirleri, bilinen şairlerin bilinmeyen şiirleri, mecmuanın tertip edildiği dönemin edebî temayülleri ve daha pek çok değişik bilgi, şiir mecmualarında karşımıza çıkabilmektedir. Mürettibinin estetik zevki ve beğeni düzeyinin bir tezahürü olarak ortaya çıkan şiir mecmuaları arasında, rastgele hazırlanmış bir defter görünümünde olanlar yanında edebî, estetik bilgisi ve zevki üst düzeyde olan derleyicilerin elinde sistematik bir eser niteliği kazanmış mecmualar da mevcuttur. ¹ Böyle bir düzene sahip olan şiir mecmuaları içerisinde nazire mecmualarının önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür.

---

¹ Mecmuaların özellikleri, önemi ve mecmua çalışmaları hakkında detaylı bilgi için bk. (Aynur vd. 2011; Süngü, 2020).

Klasik Türk edebiyatında derlenen ilk mecmuanın nazire şiirleri muhtevi olması hem mecmua tertibi noktasında hem de nazire şiirleri bir araya getirme hususunda örnek olmuştur. İlk örneği 15. yüzyılda görülen nazire derleyiciliği, sonraki asırlarda derlenen -mürettibi bilinen veya bilinmeyen- irili ufaklı pek çok örnekle bir gelenek hâlini almıştır.

Sözlük anlamı “bir şeye benzemek üzere yapılan şey, örnek, misl, karşılık” (Şemseddin Sami, 2010: 1464) olan nazire, bir edebiyat terimi olarak bir şairin şiirine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye ile yazılan benzer şiir anlamında kullanılmaktadır. Şairleri nazire yazmaya sevk eden amilleri Köksal (2006: 97-109), zemin şiiri geçme arzusu, meydan okumalara cevap verme ihtiyacı, üstat şairleri izlemek, bir dostluk nişanesi olarak nazireleşmek, genç şairleri teşvik için nazire yazmak ve nazire geleneğinin sağladığı hazır kalıpları kullanmak şeklinde sıralamaktadır. Şiirde sürekli daha güzeli yakalama uğraşı veren divan şairleri, kaleme aldıkları nazire şiirlerle selefleri veya sevdikleri şairler gibi güzel şiir yazmayı başarabildiklerini ispat etmeye çalışmışlardır (Karavelioğlu, 2015: 32). Bu gelenek içerisinde bir şair veya şiirin tanzir edilmesi, o şaire karşı bir saygı duyulduğu ve onun şiirlerinin, üslûbunun beğenildiği anlamını taşımaktadır (Dilçin, 2013: 269). Nazire geleneğini bir tür akademi olarak ifade eden Ahmet Hamdi Tanpınar’a göre

(1976: 22) divan şairleri şiire, dile ve geleneğin bütün üsluplarına nazire yazmak suretiyle tasarruf imkânı bulmuşlardır.

Nazire yazıcılığı, klasik Türk şiirinin kuruluş devrinden ömrünü tamamladığı 19. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiş, hatta Tanzimat, Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati şairleri tarafından da devam ettirilmiştir (Köksal, 2006: 91). Nazire mecmuaları sayesinde kolaylıkla takip edebildiğimiz bu köklü gelenek, edebiyat tarihimiz açısından şairler arasındaki etkileşimin tespiti bağlamında oldukça büyük bir önem arz etmektedir.

Türk edebiyatında, bilinen ve derleyeni belli olan ilk nazire mecmuası Ömer b. Mezid tarafından 1437 yılında tertip edilen Mecmûatü'n-Nezâir'dir. ² On altıncı yüzyılda sayıları artan nazire mecmualarının ilki Eğridirli Hacı Kemal'in 1512'de tertip ettiği Câmîü'n-Nezâir ³ adını taşıyan mecmuasıdır. Bu asırda, Edirneli Nazmî'nin Mecmaü'n-Nezâir'i⁴ ve Pervâne Bey Mecmuası⁵ derlenen diğer önemli

---

² Bu mecmuada, 84 şairin 397 şiiri yer almaktadır (Canpolat, 1982: 9).

³ Bu mecmuada, 266 şairin 2848 şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerden 1036'sı zemin/model şiir; 1651'i de naziredir. Mecmuada 161 şiirin de model/zemin şiir mi yoksa nazire mi olduğu tespit edilememiştir (Morkoç, 2003: XLI).

⁴ Bu mecmuada 357 şairin 5527 şiiri mevcuttur. Bu şiirlerden 369'u zemin şiir; 5158'i de naziredir (Köksal, 2017: 27).

⁵ Bu mecmuada, 550 şairin 8172 şiiri yer almaktadır. Bu şiirlerden 747'si zemin şiir; 827'si geçiş şiiri ve 6598'i naziredir (Gıynaş, 2014: 16-18).

mecmualardır. Bu mecmualar dışında 16. yüzyılda derlenen ve kaynakların zikrettiği ancak henüz ele geçmeyen nazire mecmuaları da bulunmaktadır. Ahdî'nin Gülşen-i Şuarâ'sında zikredilen bu mecmualardan biri İstanbullu Sabrî'nin Câmîü'n-Nezâir'i (Solmaz, 2005: 378) diğeri ise Edirneli Mecdî'nin Câmîü'n-Nezâir'idir (Solmaz, 2005: 510). Bu iki mecmuanın ortak özelliği, aralarında nazire ilişkisi bulunan şiirlerin matlalarının bir araya getirilmiş olmasıdır. Henüz ele geçmeyen bu mecmualarda olduğu gibi, 17. yüzyılda Budinli Hisâlî tarafından derlenen Metâliü'n-Nezâir'de ⁶ de şiirlerin sadece matla beyitlerine yer verilmiştir. Âsım⁷ mahlaslı bir şairin 18. yüzyılda derlediği nazire mecmuasının ardından bu geleneği tam olarak yansıtmaya da Gülzâr-ı Nezâir'inde İbnülemin Mahmud Kemal İnal, şair arkadaşlarıyla birlikte Tâhir Selâm'ın bir gazeline yazdığı yirmi iki nazireyi (Gür, 2018: 124) bir araya getirmiştir.

Derleyeni bilinen nazire mecmularının yanı sıra kim tarafından derlendiği bilinmeyen müstakil nazire mecmuları yahut önemli bir kısmı nazirelerden oluşan şiir mecmularının varlığı da bilinmektedir. Bu mecmular, farklı çalışmalara konu edilmek suretiyle (Ayan, 1993; Mermer, 2012; Gültekin, 2010;

---

⁶ Bu mecmuanın ilk cildinde (Kaya, 2003) 11941; ikinci cildinde (Kalyon, 2011) ise 15369 matla beyti kayıtlıdır.

⁷ Bu mecmuada 77 şairin 333 şiiri bulunmaktadır (Erdoğan ve Yekbaş, 2018: 5).

Yıldırım, 2011; Özer, 2012; Gümüş, 2012; Samancı, 2013; Sezgin, 2015; Gökalp ve Yıldız, 2018; Kara, 2019; Coşkun, 2019; Çanakçı, 2019; Köksal, 2020) araştırmacıların dikkatlerine sunulmuştur. Bu çalışmalarda söz konusu edilen mecmuların bir benzeri de İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 numarada kayıtlı olan “şiiir mecmuası”dır.

İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 Numarada Kayıtlı Şiiir Mecmuası

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar, Yazma Eserler Koleksiyonu’ndaki kayıtlara göre mecmuanın tavsifi şu şekildedir. Sırtı kahverengi deri, kapakları üzerinde siyah renkte belli aralıklarla Arap harfleri yazılmış, sarı mukavva ciltli; 190x125 dış ölçülerinde, iç ölçüleri muhtelif olup 124 varaktan müteşekkildir. Sonradan varak numarası verildiği anlaşılan, satır ve sütun sayısı muhtelif olan mecmuadaki manzumeler nohudî ve krem renklerde kâğıda; söz başları kırmızı, siyah mürekkeple; muhtelif hatla yazılmıştır.

Başı:

Ḥasta cānum derdine tīmār sensin yā ‘Ālī

Ṭut elüm kim Ḥızr-ı ḥikmetdār sensin yā ‘Ālī

Sonu:

Ḥased-i ḳalb-i ʿ adū luṭf ile zāʿ il olmaz

Sengde mużmer olan āteşe āb itmez eşer

Mecmuanın sonradan Romen rakamları ile numaralandırılan ilk iki sayfasında mecmuada şiiri bulunan şairlerin isimleri yazılmıştır. Devam eden sayfada, silinmelerden ve lekelerden dolayı yalnızca birkaç mısrası okunabilen şiir parçaları ve Niş Muhâfızlığına atamayla ilgili 13 Safer 1241 (27 Eylül 1825) tarihli bir kayıt yer almaktadır.

Mecmuanın, çok az sayıdaki yaprağında bulunan rakabe kayıtlarından ve nazireler kısmındaki zemin şiir eksikliklerinden anlaşıldığı üzere, içerisindeki pek çok yaprak kopmuş yahut koparılmıştır. Eksik yapraklarının yanı sıra, bir şiirin ardışık sayfalarında bulunması gereken mütemmim parçalarının birbirinden oldukça uzakta yer alması dolayısıyla -muhtemelen dağılmış yaprakların toparlanması esnasında- mecmuanın sayısal arşivde bulunan görüntülerinde bazı hatalar görülmektedir. Bu hataların bir kısmı az sayıdaki rakabe kayıtları sayesinde, bir kısmı zemin ve nazire şiirler arasındaki bağla, bir kısmı ise şiirin kendi içindeki bütünlüğü ile düzeltilmektedir. Mecmuanın -dağılmış yapraklarının toplanması esnasında arada kalması muhtemel- 64 ila 79'uncu

yapraklarında yer alan manzumelerinde yazının ve şekil, tür tercihlerinin farklılaştığı görülmektedir. Genel olarak 15-17. yüzyıllar arasında yaşamış şairlerin eserlerinden seçilmiş şiir örneklerinin bulunduğu mecmuanın bu yaprakları arasında az da olsa Esrâr Dede (öl. 1796) ve Vâsıf (öl. 1824) gibi 17. yüzyıl sonrasında yetişen şairlerin eserlerinden örnekler de görülmektedir. Bu bağlamda mecmuanın biri 17. yüzyılın sonunda diğeri 19. yüzyılın başlarında olmak üzere kim oldukları belli olamayan iki ayrı derleyici tarafından seçilmiş şiirleri ihtiva ettiği anlaşılmaktadır.

İçerisinde beyitlerden ve/veya bentlerden oluşan farklı nazım şekillerinde kaleme alınmış toplam 500 manzumenin yer aldığı mecmuadaki şiirlerin 422 tanesi gazel formundadır. Oldukça önemli bir bölümü gazellerden oluşan mecmuadaki şiirlerin 485'i 16 farklı aruz kalıbı ile 10'u hece ölçüsüyle yazılmış olup 6 manzumenin vezni ise problemlidir. Tespit edilebildiği kadarıyla 166 farklı şairin kaleminden çıkmış toplam 464 şiir bulunan mecmuada şairi belli olmayan 36 manzume yer almaktadır. Mecmuada en çok şiiri bulunan şair, 30 şiir ile Rûhî'dir. Rûhî'yi Hâletî (27), 'Âlî (26) ve Bâkî (25) takip etmektedir.⁸

---

⁸ Mecmua üzerine Hilal Gül İlhan'ın yanı sıra Akto, T. (2016) tarafından da yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

Mecmuanın Nazireler Kısmı

Yukarıda genel özellikleri hakkında bilgi verdiğimiz İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 numarada kayıtlı şiir mecmuasının dikkat çeken ve bu çalışmaya konu edilen en önemli özelliği, ilk 63 yaprağında yer alan nazire şiirlerdir. Mecmuada bulunan toplam 292 zemin/model ve nazire şiirden 287'si ilk 63 yaprakta geri kalan 5'i ise 98 ila 120'nci yapraklardaki şiirler arasında yer almaktadır.

Zemin/model şiirlerin herhangi bir ifadeyle belirtilmeyip sadece şairlerin mahlaslarının başlık olarak kaydedildiği mecmuada nazire şiirler, “Nazîre-i x” şeklinde belirtilmiştir. Sadece Şah Tahmasb'ın gazeline Sultan Süleyman'ın naziresi “Cevâb-ı Sultân Süleym[ân] Han” şeklinde “cevap” olarak kaydedilmiştir. Bu durum nazire geleneğinde cevap teriminin kullanılıyor (Köksal, 2006: 17) olmasından ziyade kaleme alınan şiirin cevabi bir nitelik taşımasından kaynaklanmaktadır. Mecmuada zemin/model ve nazire şiirler arasında, bu şiirlerle nazire bağlamında herhangi bir ilgisi bulunmayan şiirlere de yer verilmiştir.

Mecmuanın nazireler kısmındaki toplam 292 şiirin 97'si zemin/model, 195'i ise nazire şiirlerden oluşmaktadır. Kopan yaprakları dolayısıyla 5 zemin/model şiirin eksik olduğu mecmuada en çok tanzir edilen şairlerin 16'şar kez olmak üzere Bâkî ve Hayretî olduğu en fazla tanzir edilen

şairlerin ise Hayretî (12 kez), Usûlî (11 kez) ve Şeyhülislam Yahyâ'ya (9 kez) ait gazeller olduğu anlaşılmaktadır. Mecmuanın nazireler kısmında, diğer nazire mecmualarında da rastlanıldığı üzere (Köksal, 2006: 77-83) aynı zaman diliminde yaşaması mümkün olmayan şairlerden, sonra yaşayanın zemin, önce yaşayanın ise nazire sahibi olarak kaydedildiği görülmektedir. Mecmuanın 18a sayfasında zemin şiir sahibi olarak kaydedilen Şeyhülislam Yahyâ'nın (doğ. 1561) gazelini tanzir eden şairler arasında onun doğumundan önce vefat etmiş olan Necâtî (öl. 1509) ve Hayâlî'ye (öl. 1557) de yer verilmiştir. Bu mecmuada Necâtî'nin nazire olarak kaydedilen şiiri hem Pervane Bey Mecmuası'nda (Gıynaş, 2014: 2391) hem Hisâlî'nin Metâliü'n-Nezâir'inde (Kalyon, 2011: 888) hem de Süleymaniye Kütüphanesindeki derleyeni bilinmeyen Mecmû'a-i Nezâir'de (Samancı, 2013: 323) zemin şiir olarak; Edirneli Nazmî'nin Mecmaü'n-Nezâir'inde (Köksal, 2017: 1346) ise Nesîmî'ye nazire şeklinde kaydedilmiştir. Şeyhülislam Yahyâ'nın gazeli ise zikredilen bu mecmuaların tümünde nazire şiir olarak yer almıştır. İncelediğimiz mecmuada Şeyhülislam Yahyâ'nın bahsi geçen şiirine nazire olarak kaydedilen toplam dokuz gazelden “nazîre-i Kemâl Paşa-zâde” başlığıyla İbni Kemal adına kaydedilen, 5 beyitlik mahlası bulunmayan gazelin de Pervane Bey Mecmuası'nda 5 beyit, Edirneli Nazmî'nin Mecmaü'n-

Nezâir’inde ise 7 beyit olarak İshak Çelebi adına kaydedildiği görülmektedir. Bu dokuz adet nazire şiirden Şîrî, Derdî, Ferrûhî ve Keşfî’ye ait olan gazeller nazire bağlamında sadece çalışmamıza konu olan şiir mecmuasında bulunmaktadır.

Büyük ölçüde 16’ncı ve 17’nci asırda yetişmiş olan şairlerin yer aldığı mecmuadaki zemin/model şiir sahibi şairler ile bu şiirlere yazılan nazire şiirler ve şairleri aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildedir.

Tablo 1: *Mecmuadaki zemin ve nazire şiir sayıları ile bu şiirlerin şairleri.*

Zemin/Model Şairi	Nazire Sayısı	Nazire Şairi	Zemin/Model Şairi	Nazire Sayısı	Nazire Şairi
Bâkî	1	Revânî	İshâk	2	Zâtî
Âlî	5	Hâletî			Revânî
		Revânî	İshâk		
		Resmî	İshâk	1	Câmî
		Kirâmî			Nazmî
		Âlî			Şem’î
[Ş.] Yahyâ	2	Hâletî	Revânî	3	Nürî
		Âlî			Hâletî
Usûlî	11	Hâletî	Mesihî	1	Nazmî
		Ahmed Paşa	-	1	Hâletî
		Amrî	Hayretî	12	Hâletî
		Zâtî			Sâfî
		İshâk			Harîmî
		Hayretî			Şem’î
		Hilâlî			Bahârî
		Bahârî			Derûnî
		Fehmî			Nikâbî
		Za’fî			Mesihî
		Kandî			Hızrî
Riyâzî	[Ş.] Yahyâ	Neşâtî			
Sabrî	Râzî	Emrî			
Şeyhî	Nef’î	Nazmî			
Nigâhî	Fehîm	Rûhî	1	Halîmî	
Nef’î	Fehîm	Muhibbî	1	Hüsrev	
Necâtî	7	Zâtî	Muhibbî	1	İshâk

		Remzî	Bâkî	1	Nev'î
		Şehîdî	-	1	Sâfî
		Şebâbî	Yahyâ [Bey]	1	Âlî
		Subhî	Muhibbî	2	Bâkî
		Nazmî			Bâkî
		Kirâmî	Bâkî	1	Lisânî
Riyâzî	2	Hâletî	Bâkî	1	Vahdetî
		[Ş.] Yahyâ	Hayretî	1	Vusûlî
Halîmî	2	Necâtî	Bâkî	1	Âsarî
		Revânî	Nef'î	1	Ahsenî
Rûhî	1	Hâletî	Nef'î	2	Iydî
Kirâmî	1	İshâk			Cevrî
[Ş.] Yahyâ	1	Hâletî	[Ş.] Yahyâ	2	Cevrî
Kirâmî	2	Necâtî			Nef'î
		Sun'î	-	1	Vusûlî
Âlî	7	Hâletî	Revânî	1	Âhî
		[Ş.] Yahyâ	Re'yi	1	Sırrî
		Kirâmî	Bâkî	1	Nev'î
		Sâfî	Rûhî	2	Râcî
		Zâtî			Sebzî
		Sabâhî	Yahyâ [Bey]	1	Mehemmed Dede
Hayâlî	Bâkî	1	Ulvî		
Muhibbî	2	Fehmî	Usûlî	1	Fuzûlî
		Emrî			Rûhî
Riyâzî	5	Hâletî	-	3	Fuzûlî
		Câmi'î			Rûhî
		Şem'î	İyânî	3	Hâletî
		Harîmî			Nazmî
		Pîri Paşa			Refikî
[Ş.] Yahyâ	9	Kemâl Paşazâde	Sürûrî	1	Adnî
		Necâtî	Nef'î	1	Rûhî
		Hayâlî	Nef'î	1	Rûhî
		Derdî	Rûhî	1	Mîrî
		Hâverî	Bâkî	2	Revânî
		Şîrî			Mesihî
		Ferruhî	Rûhî	4	İshâk
		Keşfî			Revânî
Nazmî	Câmî				
Ş. Yahyâ	1	Hâletî			Nazmî
Şehrî Çelebi	1	Fehîm	Halîmî	1	Vasfî
Nâdirî	1	Hâletî	Emrî	1	Hâletî
Rûhî	2	[Ş.] Yahyâ	Nev'î	2	Nef'î
		Kirâmî			Rûhî
Lafzî	2	[Ş.] Yahyâ	-	1	Bâkî

		Hâletî			Yegânî
Nef'î	1	Hâletî	Hayretî	2	Zâtî
Gazâyî	1	[Ş.] Yahyâ	Bâkî	1	Âlî
Arzî	1	La'li	Fuzûlî	1	Âlî
Emrî	4	Zâtî	İshâk	1	Nev'î
		Necâtî	Âlî	1	Hâletî
		Celilî	Riyâzî	1	Hâletî
		Nazmî	Riyâzî	1	Hâletî
Halîmî	1	Hâletî	Usûlî	1	Rûhî
Necâtî	4	Kâdrî	Bâkî	1	Ulvî
		Revânî	Hâletî	1	Rûhî
		Mihri	Hâletî	1	[Ş.] Yahyâ
		Nazmî	Bâkî	1	Tabîbî
Ahmedî	2	Ca'fer	Bâkî	2	Kirâmî
		Hicrî			Rûhî
Tahmasb Şâh	1	Sultân Süleymân	Rûhî	1	Zülâlî
Mesihî	4	Zâtî	Bâkî	1	Nişânî
		Sâfî	Bâkî	1	Za'fi
		Kemâl	Kirâmî	1	Şuhûdî
		Sâkî	Âlî	2	Kirâmî
Za'fi	Hâletî				
Lâmi'î	3	Nazmî	Hayretî	1	Amrî
		Hâletî	Firâkî	1	Riyâzî
		Sehâyî	Nev'î	1	Nef'î
Sâfî	3	Nazmî	Rûhî	2	Veysî
		Rûhî			Bâkî
		Remzî			Fehîm
Câmi'î	Hâfîz				
			Rûhî	1	Meşki
Zemin/Model Şiir Toplamı: 97			Nazire şiir Toplamı: 195		
Şiir Toplamı: 292					

Toplam 108 şaire ait 292 şiirin bulunduğu nazireler kısmında 39 şairin zemin/model şiiri, 90 şairin nazire şiiri ve 21 şairin hem zemin/model hem de nazire şiiri kayıtlıdır. Mecmuanın nazireler kısmında en çok zemin/model şiiri bulunan ilk üç şair Bâkî (14 şiir), Rûhî (9 şiir) ve Nef'î (6 şiir)

olurken en fazla nazire şiiri bulunan şairler Hâletî (23 şiir), Nazmî (11 şiir) ve Rûhî (9 şiir) şeklindedir. En çok şiiri bulunan şairler ise Hâletî (25 şiir), Bâkî (18 şiir) ve Rûhî (18 şiir) şeklinde sıralanmaktadır. Mecmuada zemin yahut nazire şiiri bulunan şairler ile zemin yahut nazire şiirlerinin sayısı aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildedir:

Tablo 2: *Mecmuada zemin yahut nazire şiiri bulunan şairler ile zemin yahut nazire şiirlerinin sayısı.*

Şair	Zemin	Nazire	Toplam	Şair	Zemin	Nazire	Toplam
Adnî	-	1	1	Mîrî	-	1	1
Âhî	-	1	1	Muhibbî	4	-	4
Ahmed Paşa	-	1	1	Nâdirî	1	-	1
Ahmedî	1	-	1	Nazmî	-	11	11
Ahsenî	-	1	1	Necâtî	2	4	6
Âlî	4	5	9	Nef'î	6	4	10
Arzî	1	-	1	Neşâtî	-	1	1
Âsârî	-	1	1	Nev'î	2	3	5
Bahârî	-	2	2	Nigâhî	1	-	1
Bâkî	14	4	18	Nikâbî	-	1	1
Ca'fer	-	1	1	Nişânî	-	1	1
Câmî	-	2	2	Nûrî	-	1	1
Câmi'î	-	2	2	Amrî	-	2	2
Celîlî	-	1	1	Pîrî Paşa	-	1	1
Cevrî	-	2	2	Râzî	-	2	2
Derdî	-	1	1	Refikî	-	1	1
Derûnî	-	1	1	Remzî	-	2	2
Emrî	2	2	4	Resmî	-	1	1
Fehîm	1	3	4	Revânî	3	6	9
Fehmî	-	2	2	Re'yî	1	-	1
Ferruhî	-	1	1	Riyâzî	5	1	6
Firâkî	1	-	1	Rûhî	9	9	18
Fuzûlî	1	2	3	Sabâhî	-	1	1
Gazâyî	1	-	1	Sabrî	1	-	1

İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 Numaralı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı

Güftü	-	1	1	Sâfî	1	4	5
Hâfız	-	1	1	Sâkî	-	1	1
Hâletî	2	23	25	Sebzî	-	1	1
Halîmî	3	1	4	Sehâyî	-	1	1
Harîmî	-	2	2	Sırrî	-	1	1
Hâverî	-	1	1	Subhî	-	1	1
Hayâlî	-	2	2	S. Süleymân	-	1	1
Hayretî	4	1	5	Sun'î	-	1	1
Hızrî		1	1	Sürûrî	1	-	1
Hicrî	-	1	1	[Ş.] Yahyâ	5	7	12
Hilâlî	-	1	1	Şebâbî	-	1	1
Hüsrev	-	1	1	Şehîdî	-	1	1
Iydî	-	1	1	Şehrî Celebi	1	-	1
İshâk	3	5	8	Şem'î	-	3	3
İyânî	1		1	Şeyhî Efendi	1	-	1
Kadrî	1	1	2	Şîrî	-	1	1
Kandî	-	1	1	Şuhûdî	-	1	1
Kemâl	-	1	1	Tabîbî		1	1
Kemâl Paşazâde	-	1	1	Tahmasb	1		1
Keşfî	-	1	1	Ulvî	-	2	2
Kirâmî	3	6	9	Usûlî	3		3
Lafzî	1		1	Vahdetî	-	1	1
La'î	-	1	1	Vasfî	-	1	1
Lâmi'î	1		1	Veysî	-	1	1
Lem'î	-	1	1	Vusûlî	-	2	2
Lisânî	-	1	1	Yahyâ [Bey]	2	-	2
Mehammed	-	1	1	Yegânî	-	1	1
Mesihî	2	2	4	Za'fî	-	3	3
Meşkî	-	1	1	Zâtî	-	7	7
Mihri	-	1	1	Zülâlî	-	1	1
	47	97	144		50	98	148
Şair Sayısı: 108	Zemin Şiir: 97			Nazire Şiir: 195	Toplam Şiir: 292		

Nazire geleneğinde nazire şiirin, zemin/model şiir ile aynı vezinde kaleme alınmış olması esastır. Ancak nazire mecmualarında zemin/model şiirden farklı vezinlerde kaleme alınmış nazireler de bulunmaktadır (Köksal, 2006: 32). Bu durum çalışmamıza konu olan şiir mecmuasında da görülmektedir. Mecmuanın 14b sayfasında Âlî'nin “mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün” kalıplı gazeline yazılan yedi adet nazire şiirden üçünün (Sâfi, Zâtî ve Sabâhî) kalıbı, “mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün” şeklinde değişmektedir.

Mecmualar, derlendiği devrin edebî temayüllerini yansıtması bakımından da önem arz etmektedir. Divan şiirinde en fazla kullanılan aruz kalıplarının mecmuanın nazireler kısmında da kullanım sıklığı olarak ilk üç sırayı alması söz konusu edebî temayülün bir veçhesini aksettirmektedir. Aşağıdaki tabloda mecmuada yer alan 292 zemin/model ve nazire şiirin aruz kalıplarına göre kullanım sıklığı gösterilmiştir.

Tablo 3: *Mecmuadaki zemin ve nazire şiirlerin kalıpları ile bu kalıpların kullanım sıklığı.*

Kalıp	Sıklık
- . - - / - . - - / - . - - / - . -	96
. . - - / . . - - / . . - - / . . -	69
. - - - / . - - - / . - - - / . - - -	54
- - . / . - - . / . - - . / . - -	28
- - . / . - . / . - - . / . - -	16
- . - - / - . - - / - . - -	10
. - - - / . - - - / . - - -	10

..-./...-/.-.-	5
--./-...-/-...-.-	2
...-./...-/-...-/.-.-	2
Toplam	292

Divan şiirinde en fazla tercih edilen nazım şeklinin gazel olmasına bağlı olarak nazire geleneğinde de en çok bu formda kaleme alınan şiirler tanzir edilmiştir. Çalışmamıza konu olan mecmuada da bu temayüle uygun olarak toplam 292 zemin/model ve nazire şiirin 290 tanesinin gazel nazım şekliyle yazıldığı görülmektedir. Söz konusu şiirlerin dökümü tabloda görüldüğü şekildedir.

Tablo 4: *Mecmuadaki zemin ve nazire şiirlerin nazım şekilleri ve beyit/bent sayıları.*

Nazım Şekli	Beyit/Bent Sayısı	Sıklık
Gazel	4	1
Gazel	5	271
Gazel	6	4
Gazel	7	11
Gazel	8	2
Gazel	10	1
Terkib-bend	17	2
Toplam		292

Sonuç

Genelde mecmualar, özelde şiir mecmuaları Klasik edebiyatımızın birincil kaynakları arasında yer almaktadır. Zengin içerikleri dolayısıyla edebiyatımızın kırkambarı olarak nitelendirilen mecmualar üzerine yapılan çalışmalar, kütüphanelerin tozlu raflarında keşfedilmeyi bekleyen bilgi,

belge ve isimleri gün yüzüne çıkararak mevcut bilgilerimizi geliştirmekte ve böylelikle yapılabilecek yeni araştırmalara da kapı açmaktadır. Bu bağlamda İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 numaralı mecmuadaki nazire şiirlerin matla ve makta beyitlerinin/bentlerinin MESTAP'a göre tasnif edildiği bu çalışmanın da nazire geleneği içerisinde olmayan zemin/model veya nazire şiirlerin yahut mevcut zemin/model şiirlere yazılan yeni nazirelerin ortaya konulmasına imkân sunacağını söyleyebiliriz.

Derleyicisi belli olmayan mecmuanın nazireler kısmında 108 şaire ait toplam 292 zemin ve nazire şiir yer almaktadır. Muhtevastaki zemin/model yahut nazire şiirlerine yer verilen şairlerin yaşadığı dönemden hareketle mecmuanın, 17. yüzyılın ikinci yarısından sonra derlendiğini söylemek mümkündür. Büyük bölümü 16. ve 17. yüzyıl şairlerinin gazellerinden seçilmiş şiirleri ihtiva eden mecmuanın nazireler kısmında 39 şairin zemin/model şiiri, 90 şairin nazire şiiri, 21 şairin ise hem zemin/model hem de nazire şiiri kayıtlıdır. Mecmuanın nazireler kısmında zemin/model ve nazire toplamında en fazla şiiri bulunan şair, Hâletî (25 şiir); en fazla nazire şiiri bulunan şair, Hâletî (23 şiir), en fazla zemin/model şiiri bulunan şair, Bâkî (14 şiir); en fazla tanzir edilen şairler ise 16'şar kez olmak üzere Bâkî ve Hayretî'dir. İki terki-bend dışında tamamı gazellerden oluşan şiirlerin 96

tanesi aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbıyla kaleme alınmıştır. İncelediğimiz mecmuanın nazireler kısmı, benzeri tüm mecmualar gibi derlendiği dönemin edebiyat mahfillerindeki şiir dolaşımının, edebî zevkinin ve o dönem şairlerinin hem kendilerinden önceki şairlerle hem de kendi aralarındaki etkileşiminin tespit edilmesine katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Akto, T. (2016). Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları K.000007 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmû’ası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayan, G. (2000). Antep’li Arzî Mehmet Dede, Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu. 113-136. <http://www.turkoloji.cukurova.edu.tr>, (10.01.2021).
- Ayan, H. (1993). Bir Nazire Mecmuası, *Marmara Üniversitesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, (7): 111–118.
- Aynur, H. vd. (2011). *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, İstanbul: Turkuaz Yayınları.

- Canpolat, M. (1982). *Ömer bin Mezîd Mecmû'atü'n-nezâ'ir*, Ankara: TDK Yayınları.
- Coşkun, N. (2019). 18. Yüzyıla Ait Divan Tertibinde Bir Nazire Mecmuası (İnceleme-Metin), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çanakçı, H. (2019). Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihad Tarlan Koleksiyonu 68 Numarada Kayıtlı Cem'ü'n-Nezâir İsimli Şiir Mecmuası (1b-47b), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilçin, C. (2013). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Doğan, A.-Babaarslan, G. (2020). DTCF Kütüphanesi Mustafa Con A 647 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası ve MESTAP'a Göre Tasnifi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (49): 750-785.
- Erdoğan Taş, M.-Yekbaş, H. (2018). *Âsım'ın Nazire Mecmuası*, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Ertek, Morkoç, Y. (2003). Eğridirli Hacı Kemâl'in Câmî'ü'n-nezâir'i, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gıynaş, K. A. (2014). *Pervâne Bey Mecmuası*, İstanbul: Akademik Kitaplar.

Gökalp, H.-Yıldız E. (2018). İBB Atatürk Kitaplığı K 1565 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı Üzerine, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (55): 91-113.

Gültekin, H. (2010). Düzenleyeni Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası: Mecmûa-i Nezâyir, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27 (1): 107-122.

Gümüş, A. K. (2012). Mecmûa-i Nezâir Süleymaniye Kütüphanesi H. Hüsnü Paşa 1031 (50b-100a), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Gür, N. (2018). Son Dönem Osmanlı Edebiyatının Nazire Derleyicisi: İbnülemin Kemal İnal ve Gülzâr-ı Nezâir Adlı Mecmûası, *Bilig*, (84): 123-157.

İlhan Gül, H. (2019). İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0006, Bel Yz K 0007, Bel Yz K 0772 Numaralarında Kayıtlı Şiir Mecmualarının MESTAP'a Göre Tasnifi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kalyon, A. (2011). Peşтели Hisâli Metâli'ü'n-nezâ'ir (II. Cilt) İnceleme-Metin, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kara, E. E. (2019). İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 9940 Numarada Kayıtlı Nazire Mecmuası (2a-62b), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karavelioğlu, M. A. (2015). *Mecmû'a-i Kasâ'id-i Türkiyye*, Ankara: TDK Yayınları.
- Kaya, B. (2003). Hisâli Hayatı-Eserleri ve Metâliü'n-nezâir Adlı Eserin Birinci Cildi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köksal, M. F. (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz-Divan Şiirinde Nazire*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köksal, M. F. (2012). Şiir Mecmûalarının Önemi ve “Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi” (MESTAP), *Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, ed. Hatice Aynur vd. İstanbul: Turkuaz Yayınları. 409-431.

Köksal, M. F. (2017). *Edirneli Nazmî Mecma' u'n-nezâ'ir*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, e- kitap <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> (17.01.2021).

Köksal, M. F. (2020). Berlin Devlet Kütüphanesinde XVI. Yüzyılda Derlenmiş Kıymetli Bir Mecmua: “Mecmû'a-i Nezâir”, *KÜLTÜRK Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (1): 49-71.

Mermer, A. (2002). XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası ve Aydınlı Visâlinin Bilinmeyen Şiirleri, *Millî Folklor*, (56): 75–94.

Özer, İ. (2012). Mecmû'a-i Nezâir (vr. 100b-150a) (H. Hüsnü Paşa 1031) İnceleme-Tenkitli Metin, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Samancı, M. (2013). Mecmû'a-i Nezâir (vr. 150b-250a) Süleymaniye Kütüphanesi H. Hüsnü Paşa 1031, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Sezgin, B. (2015). Erzincan İl Halk Kütüphanesindeki 1492 Numaralı Nazire Mecmuası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Solmaz, S. (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı*, Ankara: AKM Başkanlığı Yayınları.
- Süngü, Z. (2020). Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (25): 917-1056
- Şemseddin Sami (2010). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1976). *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Uzun, M. (2003). Mecmua, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 28: 265-268, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Yıldırım, D. S. (2011). Mecm'ûa-i Nezâir Hasan Hüsnü Paşa N. (1031) 1b-50a İnceleme-Tenkitli Metin, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Mecmuanın Nazireler Kısmının MESTAP'a Göre Tasnifi

Vr.	Mahlas	Matla' beyti/bendi	Makta' beyti/bendi	Nazım şekli	Vezin	Açıklamalar
2a ² [54a]	Bâkî	Levh-i hâtrında bîatın nakşını yazmak 'amelüm Künc-i hâlvette seniñ fikr-i lebündür emelüm	Bâde-i mîhr ü vefâ sâğardur ey Bâkî N'ola devr eyler ise bezm-i cihâni gâzelüm	Gazel/ 5 beyit	..-./..-./.. -./..-	Başlık: Bâkî
2a [54a]	Revânî	Mâh-rûlarda seni medh iderüm çün güzelüm N'ola bir ayda tamâm olur-ise her gâzelüm	Yok durur çünki şarîmâğa Revânî çäre Eñegin olşayalüm bâri tudağün emelüm	Gazel/ 5 beyit	..-./..-./.. -./..-	Başlık: Nazîre-i Revânî
2b [34b]	'Âlî	Bir cevâb alabileydüm dehennünden cânâ Dil-i pejmürdemi ol sâ'at iderdüm ihyâ	'Ahd kıldumdı vefâ itmege 'Âlî kuluña Ey cefâ-pîşe dağlı itme misin 'ahde vefâ	Gazel/5 beyit	..-./..-./.. -./..-	Başlık: 'Âlî
2b [34b]	Hâletî	Ağzına aldı tütün lülesin ol hür-İlkâ Çeşme-i Keşere bir lüle komsıñlar güyâ	Hâne-i dîlde olan did-i eleminden cânüm Korğann kim tüte mülk-i 'ademe Hâletiyâ	Gazel/5 beyit	..-./..-./.. -./..-	Başlık: Nazîre-i Hâletî
2b [34b]	Revânî	Âfet-i devr-i zaman olmağa ol mâh-İlkâ Geydi pervin mişâli benek altunlu kabâ	Zül'ü çeşmi ile kaddin görælüm cânânüm Dil ü cân ile Revânî iderin aña du'â	Gazel/5 beyit	..-./..-./.. -./..-	Başlık: Nazîre-i Revânî
3a	Resmî	Düstüm her ne kadar kıtur iseñ devr ü cefâ Yegdül andan baña kim eyleyesin mîhr ü vefâ	Kı1 terâhğüm nazarrın Resmî-i üftâdeye kim Sen degül cevri cihân dağlı kıtur aña şehâ	Gazel/5 beyit	..-./..-./.. -./..-	Başlık: Nazîre-i Resmî

¹ M. Fatih Köksal tarafından ilk olarak "Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı" adlı sempozyumda bir bildiri ile tanıtılan MESTAP (Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi), şiir mecmuaların ortak bir şablona göre tasnif edilerek dijital veri tabanında toplanmasını hedefleyen bir projedir. Tamamlanması hâlinde araştırmacılara büyük kolaylık sağlayacak olan proje hakkında ayrıntılı bilgi için bk. <https://mestap.com>

² Tablodaki sayfa numaraları, mecmua yapılarının tarafımızca düzenli bir şekilde sıralanmasının ardından ortaya çıkan numaralardır. Mecmuanın İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklardaki hâline göre ortaya çıkan sayfa numaraları ise tabloda düzenlenen numaraların altında köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.

3a	Kirâmî	Ka'be-i küyüna gelstün diyü yârân-ı şafâ Kum yığar kapuına varduğca senün bâd-ı şabâ	Gün gibi başı göçe irse eger öykünmez Mâr-ı zülflne Kirâmî o mehtûn ejderhâ	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- Kirâmî
3a	‘Âlî	Çıkdi nevrüza şabâ gibi olup eh-i hevâ Nagâmât eylese bülbül n'ola nevr-nuz-ı şabâ	Bâde-nuşân-ı hürredendi bu faşlun ‘Âlî Şu' arâdur zurefâdur 'ukâlâdur hükemâ	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- ‘Âlî
4a	Yahyâ	Câmî dil ol ser-i gisû-yi semensâyâ çeker Râzmi söylemek ister anı tenhâyâ çeker	Mâ'rifeddür yine şad-güne kusûra Yahyâ Gerçi mağdûrüm ol dergeh-i a'lâyâ çeker	Gazel/5 beyit	Başlık: Yahyâ
4a	Hâletî	Hâtürum Kays gibi küba vü sahrâyâ çeker Gâm-i ‘aşkun beni öldürmege tenhâyâ çeker	Olsa fânî ne kadar pîr-i muğân Hâletiyâ Gâm zebûnün yine bezm-i mey-i hamrâyâ çeker	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- Hâletî
4a	‘Âlî	Müdde'î âl ile ol şûhr ki tenhâyâ çeker Korkarım reng virür bâde-i hamrâyâ çeker	Yine bir seğit-kemân aşdı ki ‘Âlî felece Hağ budur az bulmur anclayın yava çeker	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- ‘Âlî
4b [56b]	Uşulî	Hâr-i gamda derd ile dil bülbül-i nâlan olur Her kaçan çeşmümden ol gül yaprağı pinhân olur	Zulm-i gâm dil mülkimi yıkdı Uşulî yârsuz Bir ilün kim pâdişâhi olmaya vîrân olur	Gazel/5 beyit	Başlık: Uşulî
4b [56b]	Hâletî	‘İydehde ğayr-ile görse seni giryân olur Şiše-i çeşmiyle dil güyâ gül-ab-e-faşân olur	Her gören dülâb-ı âb anlar anı ey Hâletî Eşk-i çeşmüm ‘İydehde her kaçan rîzân olur	Gazel/10 beyit	Başlık: Nazîre- Hâletî
5a	Ahmed Paşa	Her kimün kim hem-demi gül yüzli bir cânân olur Hânesi cennet gibi dâ'im bahâristân olur	Nâle kıldıgınca Ahmed gıncasının güldüğü Bu ki bülbüller fiğân itüdüğe gül şâdan olur	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- Ahmed Paşa
5a [17a]	‘Amrî	Hâi görñse gerd-i hâddinde gözüm giryân olur Hâle devr ise kamer etrafına bârân olur	Nâle kılsa hüsñün eyyâmında ‘Amrî fân degül Resmidür hengâm-ı güle bülbülün nâlan olur	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- ‘Amrî
5a [17a]	Zâtî	Kime yansam süz-ı dilden yüreği büryân olur Kime ağırsam gözümde eşk-i çeşmüm kan olur	Zâtî-i bi-çâre bir derde giriftâr oldı kim Ey tabîb-i cân u dil ancak ecel derman olur	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- Zâtî
5b [17b]	İşâk	Seyre gelseñ gülşenün her güşesi seyrân olur Açılır güller ferâhdan gıncalar hândân olur	Bu gece işlâk düñimde beni öpdü dimiş Gâh olur bir derdende yok yire bühñân olur	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- İşâk
5b [17b]	Hayretî	Çeşm-i hün-rizün olindn dileder giryân olur Hey ne zâltimsin ki her dem işigünde kan olur	Şemñe-i esrâr-ı ‘aşkımdan kime seřh eylesem Hayretî ol vâlih ü şeydâ gibi hayrân olur	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- Hayretî
5b [17b]	Hilâlî	Mihr-i ruhsârında hâğ gösem gözüm giryân olur Gün yüzün ebrûsunâ ıtuşa o gün bârân olur	Ol kamer-ruhsân ay olur ki gımeze gözlerüm Her gün anuñçün Hilâlî dem-be-dem tâlân olur	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre- Hilâlî

6a [5a]	Bahārī	Mıhr-i İhaddiñ kim baña āhır nefes īmān olur İrte bir gün nāme-i a' mālūme ' unvān olur	Hîc dem yokdur Bahārīye müjēñ kaşđ itmeye Ben de bildiñ ara yırde 'ākıbet bir kān olur	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Bahārī
6a [5a]	Fehmī	Her gün ey meh-rü hāvālūñ gönlūme sultān olur Her gıce dūşde vişālūñ koynuma mıhmān olur	Yār işiginden rakībā men' idersin Fehmīyi Uş göresin seğleri ile nice yārān olur	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Fehmī
6a [5a]	Zā' fī	Bakşam ol şems-i chāñ-āba işiñ cüyān olur Lā-ecerem hürşide bakşa her kişi giriyān olur	Leblerüñden Zā' fīye bir büse virürseñ n' ola Dā' imā' şehden efendiñ bendeye ihsān olur	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Zā' fī
6b [5b]	Ķandı	Tir-i müjgāñūla kim her dem cigirler kān olur Ķānzēñ şenşiriniñ zañmıyla ten bi-cān olur	Ķāndiyā Ahmed Harāmī oldı, çin Ķūñi gözi Anuñ için mülk-i dil yağmalanup virān olur	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Ķandı
6b [5b]	Riyāzī	Cezbe-i tāb-i cemālūñ neyyir-i a' zām gibi Çekdi aldı bu dil-i üftādeyi şeb-nem gibi	Bār olup dūşme Riyāzī üstine ol goncanuñ ' Aşkla kesb-i letāfet itmeden şeb-nem gibi	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Riyāzī
7a [10a]	Yahyā	Def'-i gāmda olmazuz muhtāc cāma Cem gibi ' Aşķuz biz 'āşķa eğlence olmaz Ķām gibi	Bēnzemez eş'ār-i Ķayra sözlertünde rülh var Surr-i Ķaybı tab' uña Yahyā seniñ mülhem gibi	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Yahyā
7b [35b]	Şabri	Ol seng-dile suz-i dilümden hāber eyle Ey āh-i hāziniñ eser eyle eser eyle	Endişe-i Ķufl-i der-i ümmidi Ķo Şabri Miftāhıñ vā-beste-i āh-i seher eyle	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Şabri
7b [35b]	Rāzī	Bī-dād-i sitemle dili zir ü zeber eyle Derd ü Ķām-ile hālūñi dāñi beter eyle	Rāzīyi tamām eylediñ ey derd-i Ķām-i ' aşķ Ammā hünertiñ var-ise yāra eser eyle	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Rāzī
7b-8a [35b/7a]	Şeyhī	MunĶ-i çemeniñ çatı-ı müşebbek kaşesümdür Mu' ciz-süñhanum Rülh-i Emīñ hem-nefesümdür	Şeyhī n' ola tutsa feleği şu' le-i āhum Gün gibi çerāğ eyleyen anı nefesümdür	Gazel/7 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Şeyhī Efendi
8a [7a]	Nef'ī	İhyā iden endişe-yi feyz-i nefesümdür Endişe beniñ iřfl-i dil-i nev-hevesümdür	Olsam n' ola Nef' ī gibi Ķallāķ-i ma' āñi İhyā iden endişe-yi feyz-i nefesümdür	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Nef' ī
8a [7a]	Nigāhī	Zāhid saña kim dir ki Ķařı şurb-i Yehüd it Mey-hāne-i rindāna var işbāt-i vücüd it	Pervāzı büñlend eyle Nigāhī gibi ey dil ' İsa gibi var 'ālem-i ' ulviye su' ud it	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nigāhī
8a-8b [7a-8b]	Fehim	Sūf' yiter eřkār-i Ķām-i büd ü nebüd it Ķurbān-i Ķām-i dil-ber ol işbāt-i vücüd it	Eivāñ-naĶam ol bāĶ-i tecerrüdde Fehimā Büñbil gibi her perdeden āheng-i süñd it	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Fehim

8b [7b]	Nef'î	Şalınca tutar 'âlemi gavgâ-yı kıyâmet Ey turaları sümbül-i şahrâ-yı kıyâmet Haftıında 'ayan sırr-ı temâşâ-yı kıyâmet	Nef'î gibi yok pâyüna yüz sürmeğe çäre Tutsam n'ola dâmanünü ferdâ-yı kıyâmet Öldürdi anı hâsret-i ümmid-i jürâmun 'Ayb itme Fehim itse temennâ-yı kıyâmet	Gazel/7 beyit	-. / . - . - / . - . - / . - . - . -	Başlık: Nef'î
8b [7b]	Fehim	Ey turaları sümbül-i şahrâ-yı kıyâmet Haftıında 'ayan sırr-ı temâşâ-yı kıyâmet	Öldürdi anı hâsret-i ümmid-i jürâmun 'Ayb itme Fehim itse temennâ-yı kıyâmet	Gazel/5 beyit	- . / . - . - / . - . - / . - . - . -	Başlık: Nazîre -i Fehim
8b-9a [7b- 8a]	Necâtî	Ağladur âdemi gurbet kişi kendin yeñemez Nitekim hâsta çeküp nâle kemendin yeñemez	Çaddün añup çemene dökse Necâtî gözi yaş Bâğbân ol yörenün serv-i bülendin yeñemez	Gazel/5 beyit	- . / . - . - / . - . - - / . - . -	Başlık: Necâtî
9a [8a]	Zâü	Kişi gurbette ider nâleyi kendin yeñemez Düd-i âhün ne kaçdar çekse kemendin yeñemez	Dil-i Zâüde boyun tolm-i mañhabet ekeli Düd-i âhün güzelliim serv-i bülendin yeñemez	Gazel/6 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Nazîre -i Zâü
9a [8a]	Remzî	Gül yüzün bülbüli feryâd-i bülendin yeñemez Serv-i dil-cü ki akârşu gibi kendin yeñemez	Taşradur Remzî o hercâ 'î hevâsında başı Bâğbân bâğa çeküp serv-i bülendin yeñemez	Gazel/5 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Nazîre -i Remzî
9b [8b]	Şehidî	Düşdi dîvâne gönül 'aşkña kendin yeñemez Kalmadı şabr çeküp nâle kemendin yeñemez	Leylî zülfütle Şehidîyi hemin bend idegör Delürüpdür yine Mecnun gibi kendin yeñemez	Gazel/5 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Nazîre -i Şehidî
9b [8b]	Şebâbî	'Aşk câmunu çeken nâle kemendin yeñemez Çâk ider şabr-ı gurîbânını kendin yeñemez	Bu Şebâbî yine pervâne gibi bî-pervâ Tutuşur nâr-i gâm-ı 'aşk-ile kendin yeñemez	Gazel/5 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Nazîre -i Şebâbî
9b [8b]	Şubhî	Akdı bir serve gönül şu gibi kendin yeñemez Cüy-bâr oldı yaşum kimsene bendin yeñemez	Şubhî-i hâste kâpuında tayanup divâra Geh ü bî-gâh çeküp nâle kemendin yeñemez	Gazel/5 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Nazîre -i Şubhî
10a [43a]	Nazmî	Dil viren kâddüne feryâd-i bülendin yeñemez Nitekim ehl-i belâ nâle kemendin yeñemez	Pend ider göñline divânelik itme diyü lîk Harc ider Nazmî hemân gevher-i pendin yeñemez	Gazel/5 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Nazîre -i Nazmî
10a [43a]	Kirâmî	Âhunun dil ne kaçdar çekse kemendin yeñemez Yaşunun bu hâs u hâr-i müje bendin yeñemez	Pirîfk başdı Kirâmî kılını gerçi yine Bir cüvân göñse akârşu gibi kendin yeñemez	Gazel/5 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Nazîre -i Kirâmî
10b [4b]	Riyâzî	Çeşm-i 'aşk nice seyr ittisin cemâl-i dil-beri Çäre yok kâldurmağa zânû-yı hayretden seri	Ey Riyâzî böyle bir ragbet olur mı 'aşka Dil-ber-i 'âlî-cenâbî ola göñlünde yeri	Gazel/5 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Riyâzî
11a	Hâletî	Mübelâ-yı hicr olaldın olmadum gâmdan beri Çok zamândur görmedi şenlik bu göñlüm kişveri	Nice bir bakmak bu fânûs-ı hâyâle Hâletî Birbiriniñ 'aynı olmasa hele şüretleri	Gazel/5 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Nazîre -i Hâletî
11a	Yahyâ	Çok zamândur miñnet-i hiertünden aklar ey perî Yaşlıdur n'ola âgârdıysa gözüüm mertümleri	Şî'r-i şîrîmünde Hüsvetlikler idüñ hâk bu kim Âferinler saña Yahyâ sözüñüñ oldun eri	Gazel/5 beyit	- . . / . . - . / . . - . - . / . - . -	Başlık: Nazîre -i Yahyâ

11a	Hâlimî	Şakka 'l-kamer ki hâk-ı cihân mübâleâsıdır Şehr-i mâhabbetün o meh engüşt-nümâsıdır	Olmağ diler şehâ seg-i küyünla hem-sifâl Rahm ü Hâlimî bendene küyün gedâsıdır	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Hâlimî
11b	Necâtî	Göklerde âh u yirde yaşum mâ-câ-râsıdır Her bir diyârın anılan âb u hevâsıdır	Bilûm Necâtî şîr rûne zînet viren nedir Rengin hâyâl ü şve ile lûb edâsıdır	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Nâzire-i Necâtî
11b	Revânî	Şol bî-nevâ ki bir güzeliñ mübâleâsıdır ‘Ayb itme zâhidâ anı gönül belâsıdır	Cânâ Revânî ölse lebûññin ‘aceb degül Zîrâ sipâhînün yidiği kan bahâsıdır	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Nâzire-i Revânî
11b	Rûhî	Gerçi insâf iderüz sabruna ey kalb-i hâzîn Lâk cân kırtarabildünse ğamından tahşin	Bunca beyhüde yiter usanagel ey Rûhî Düşelüm tekye-i ‘aşka olatum ğuşe-nişin	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Rûhî
12a	Hâletî	Cây olaldan saña çeşm ü dil-i ‘uşşâk-ı hâzîn Âb u tâb-i ruhuñi her gören eyler tahşin	Dizeler Hâletîyâ târ-ı şu ‘â-‘i mihre Benzemez nazm-i dil-efruzuna ‘âkd-i pervin	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Nâzire-i Hâletî
12a	Kirâmî	Destine her biri kuhsârın alup bir tığ u taş İddiler Ferhâdün ey Şîrin-dehen başın turâş	Küy-i ‘aşkunda Kirâmî bendene mesned yiter Her gice dest-i ğamunla sinetin döğdüği faş	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Kirâmî
12a	İshâk	Yine bir gerçek yalın yüzlü kıyamet nev-turâş At şalup akımevş gönülüm evin idi turâş	Ah u derdâ vü dirigâ ğasretâ İshâk kim Sırr-i ‘aşkı gözlerüm yaşı cihâna kıldı faş	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Nâzire-i İshâk
12b	Yahyâ	Sâğarı eyledi sâkı mey ile mâl-â-mâl Meclise duğter-i rez geldi geyüp câme-i âl	İki âşüfte biribirimi bulmuş Yahyâ Zülf-i dildâr u dil-i zâr-ı perişân-ahvâl	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Yahyâ
12b	Hâletî	Tef ü tâb-i mey ile yârın olup çihresi al Gören ebrûlanmı şandı şafâk içre hilâl	Hâletî gerçi senün şem‘-i visâlün tolanur Eli immez nitekim şüret-i fânûs-ı hâyâl	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Nâzire-i Hâletî
13a	Kirâmî	Egerçi misk-i Çim ey Yûsuf-ı gül-çihre hoş-bûdur Degüldür fik zıtlıñle beraber göz terâzudur	Hâyâl-i dide-i dil-ber Kirâmî şanki âhûdur	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Kirâmî
13a	Necâtî	N‘ola bî-mihr ise dil-ber bi-hâmî ilâh ki meh-rûdur Şu denlî şöhreti var kim hemân bir şehr bir budur	Necâtî bahr-i eş‘ârün nedendür pür-ğüher bu lûd Letâfetde selâsetde hemânâ bir âkaşudur	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Nâzire-i Necâtî
13a	Şun‘î	Götürmeñ bâdeyi bezme ki ğavğâyâ sebeb budur Götürmez kimsede meclisde anı bir delikanlıdur	Bulutlar şanmağlî tağlar başında görmenin dâ‘im Dağlı Ferhâd için Şun‘î bu tağlar kara yaşlıdur	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: Nâzire-i Şun‘î
14b	‘Âlî	Hâftî belürse eylesen ol servî der-kenâr Çikşâk kenâre ya‘nî gönül olsa nev-bahâr	‘Âlî o demde yâr ile gül-ğuşte mâ‘il ol Pîr u cütvân ne dirse dîstün eyle ihtiyâr	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/---/---	Başlık: ‘Âlî

14b	Hâletî	Meydâna çıksa şive ile at burağa yâr Gül-günüm henân birağur çeşm-i cşk-bâr	Esb-i tabî 'at olmasa çalâk Hâletî	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Hâletî
15a	Yahyâ	Gör 'âlemün burtâdetini geldi nev-bahâr Koyunndan ellertini çıkamaz dahî cenâr	Naheir-i fâzî u ma' rifet olmaz gider şikâr Taht-ı zümürüdümine geçükde şâh-ı gül Yahyâ işidesin nice feryâd ider hezâr	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Yahyâ
15a	Kirâmî	Hüsnünde rû-be-rû olamaz bağış idip bahâr Yüzün çiçek bozup dumur ey serv-i gül-' izâr	'Aşıkların kovarsa 'acab mi Kirâmîyâ Zîrâ 'adû-yı seğ şifânun nisbetin kovâr	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Kirâmî
15a	Şâfî	Ey dil saña âsân ola dirseñ kamu düşvâr Yârün ser-i zülfi gibi ayagına düş var	Öldüğüme dirliğine bakmayup ey dost Şâfi lebi-i şirînüñe cân adî meğesvâr	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Şâfî
15b	Zâü	Didüm lebi-yâ yâkıñuña hañ gelmişe ey yâr Didi ki diye kara haberden dahî neñ var	Reşk-i 'alem-i kâkil-i didürüm umndan Zâü salavât ile yürür cümle 'alemâr	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Zâü
15b	Şabâhî	Nâz ile eger deyrer göre ol büt-' ayyâr Barnağ götürüp vâlih ola şüret-i divâr	N'irdün ola 'âlemde Şabâhî ki vücudñ Odlara yağar döne döne çarşı sitemkâr	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Şabâhî
15b	Hayâlî	Da' vâ-yı hîsn kılmağa 'âlemde ey nigâr Sen dilsîñan ile büt-i Çîñün ne cânı var	Kindür Hayâlî dirseñ evâ serv-i hoş-îurâm Bir derd esri 'aşık-ı bed-nâm-ı rüzgâr	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Hayâlî
16a	Muhibbî	Düstlar ben ölmedin başuma tedbir eyleñüz 'Aşk içinde hâlümü ol yâre takîr eyleñüz	Leylî zülfidür iden her dem beni Mecnûn-şifât Bu Muhibbiye hemân tedbir-i zencir eyleñüz	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Süleymân Han
16a	Fehmî	Derd ile bîmâr-' aşkâm baña tedbir eyleñüz Ol tañbe hâlümü bi'llâhî takîr eyleñüz	Unudñ siz yâr işiginde ço kâlsun Fehmîyi Ol za'îf-i nâ-tüvân öldi tağdır eyleñüz	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Fehmî
16a	Emrî	Düstlar divane oldum baña tedbir eyleñüz Kim kapıtu halkasını tavk-ı zencir eyleñüz	Cân vitürse kaşı sevdasında mührâb âyetin Emrîñün tak-ı mezan üzre tahîr eyleñüz	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Emrî
16b	Riyâzî	N'ola bâtece-' aşkında öpsem la' l-î lhandânñ Bir uci bende biri sende çkdi rişte-i cânñ	Riyâzî âşyân-ı murg-ı cân-ı nâ-tüvânudur Başında taze kômşis perçemi ol nañl-ı balânñ	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Riyâzî
16b	Hâletî	Eger olsa şikeste şîşesi gerdün-i gerdânñ Yine pây-ı dîlin âzürde eyler derdemdânñ	Sikender gibi dâñâ-yı cihâm bod-ponsod eyler Muhaşsal hañtı yokdur Hâletî mir'ât-ı devrânñ	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Hâletî
17a	Câmi'î	Dilersen cihân cihân mülki ola hükümüne fermânñ Gel ey dil cân-ile kul ol kapusında o cânânñ	Lebünden Câmi'î büse diler incimine eâyızdır Öperler düstüm ta' zîm için mührin Süleymânñ	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Câmi'î

17a [19a]	Şem'î	Güzel cân aldı zülfiñ dil nedür aşı bu yağmânun Süleymânun zamanında olur mı alan alanun	Eyâ Şem'î olur dâ'im perişân hâli 'uşşâkun Mey ü maşhûbî olmasa Sitanbul u Gâilânun	Gazel/5 beyit	.. - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Şem'î
17a [19a]	Harîmî	Görünen yer yerin mular degil pâyında cânânun Ayağın murlardur öpmeğe geldi Süleymânun	Harîmî kâğıdunı per-i semenderden midür yoğsa Ki yannmaz söz-i şî'ründen senün evrâk-i dîvânun	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Harîmî
17b [19b]	Pîrî	Alupdur 'ağlumı sıhr ile ân u hüsni cânânun Bugün divânesi olsam 'acceb mi düstlar anun	Gözüm ol nev-civânun şâne-i zülfi durur Pîrî Olupdur 'anberin gündâ her birisi müğânun	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Pîrî Paşa
18a	Yahyâ	Yâre irişdüm sirişk-i çeşm-i nâ-binâ-y-ile Ka'be-i 'uliyâya vardum güyriyâ deryâ-y-ile	Bî-hisâb olduğna dertüm bu yitmez mi delîl Zâ'fdan cismünde Yahyâ üstül ânüm sayıla	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Yahyâ
18a	-	Ol kâd-i bâlâ şalınsa bu nuş-i zibâ-y-ile Şankî 'ömründür geçer тұnmaz gün-ile ay-ile	N'ola hünî gözlerün nâ-hâk yire kan eylese Böyle olur baş koşan ol gânze-i keç-rây-ile	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Kemâl Paşa- zâde
18a	Necâtî	Olsa dünyâ şalınurdum dil-ber-i ra' nâ-y-ile Gerçi dil-ber kimseye immez vefâ dünyâ-y-ile	Çandan ol pâkîze vü kıandan Necâtî mübtelâ Gün geçürmekdür garâz bir ruhları zibâ-y-ile	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Necâtî
18b [19b]	Hayâlî	Da'vî-i 'aşk eylemek Mecnûna ben şeydâ-y-ile Bir meğes da'vâ-yi pervâz itmedür 'ankâ-y-ile	Ey Hayâlî câm-ı Cem nûş it ki 'ayyâr-ı fîlek Çapdı Cemşîdün külahun efser-i Dârâ-y-ile	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Hayâlî
18b	Derdî	Hem-dem olmaz bir nefes ben 'aşk-ı şeydâ-y-ile N'eyleyem yâ Rab n'idedem ben ol gül-i ra' nâ-y-ile	Hey müselmanlar fiğân kıldı müselmân olmadı N'eylesün bî-çâre Derdî ol büt-i tersâ-y-ile	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Derdî
18b	Hâverî	Sine pürdür ârzü-yi zülfi anber-sây-ile Toludur vitrânemüz bin başlu eçderhâ-y-ile	Menzil-i Kâf-ı kânâ'at idelim gel Hâverî Biz 'adem mülkinde pervâz urulum 'ankâ-y-ile	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Hâverî
19a [61a]	Şîrî	Şalınursın her zeman gîsü-yi 'anbersâ-y-ile Şem' ves cânlar yakarsın âteş-i sevda-y-ile	Şîryâ yâra gönüller bî-hisâb olur revân Böyle ger ide hürân ol kâd-i bî-hem-â-y-ile	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Şîrî
19a [61a]	Ferruhî	Gerdenin şarmuş bugün ol meh kızıl valâ-y-ile Boyuna alınış cihanun kanımı gavga-y-ile	Ferruhî şol gerden-i dil-berde n'eyler dest-mâl Kim mukarredür hamâyıl şanlıur valâ-y-ile	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Ferruhî
19a [61a]	Keşif	'Âlemi pür eyler isem fân mi âh u vâ-y-ile Âh ki öldürdi beni ol şüh istignâ-y-ile	Şî'rüme mey ilise fân mi Keşif ol şekker dehân Müm iderler hûb âhen-dilleri helvâ-y-ile	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Keşif
19b [61b]	Nazmî	Çarh-ı ser-keş mâh u hürşid-i cihân-ârâ-y-ile Saña kullığa yanaşmışdур gün ile ay-ile	Gonca-ı la'lün şafâsına senünî pür-şevk olup Bülbül olur Nazmî bir sâğar mecy-i hamrâ-y-ile	Gazel/5 beyit	.. - - / . . . - / . - - /	Başlık: Nazire-i Nazmî

19b [61b]	Yahyâ	Añlayan þusnini ey dil gürih-i ebrünüñ Hışmğın olduına kañtanur ol meh-rünüñ	Arturur þusnini Yahyâ sebeb-i rağbet olur Kâdrini hâl-i ruñı bilsün o müşğın bümüñ	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Şeyhü'l- islâm Yahyâ E'fendi
19b [61b]	Hâletî	Her geçe gam yidiğünden bu dil-i mahzümüñ Zâhir olur mi siyeh-kâseliği gerdüñüñ	Hâletî saklamadan âh kemendin hergiz Gayrında bilme şakın kaçduğın ol âhünüñ	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Nazîre -i Hâletî
20a	Şehri	İdi hücum 'aşk-ı melâmet eşer baña Hem-demlik eyle ey dil-i âşifte-ser baña	Şehri gam ile şöbret-i þün-i dil eylemiş Gör þissetni eylemedi bir haber baña	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Şehri Çelebi
20a	Fehim	Ey niş-i gâmez zañm-ı niğâhi yiter baña Her müyüm itme sen dañji bir nişter baña	Sen de Fehim yakma beni ta'n-ı 'aşk-ile Yitmez mi dert-i süziş-i dâğ-ı ciger baña	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Nazîre -i Fehim
20b	Nâdirî	Devr için yârâna hem-reng olduñ idüñ itüfat La'lüñ içre lüle çöpin şandılar çüb-i nebât	Rîğdân-ı lüleden riğ-i şeret saç Nâdirî Hâñ-i düd ile yazıldı mansıb-ı şevke berât	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Nâdirî
20b	Hâletî	Ben fakîre büse-i la' lütle vîrseydüñ hayât Vîrmiş olurdun nişâb-ı hüsnüne lâyk zekât	Anda lâ-büüd Hâletî kayd-ı hayât olmağ gerek İldirsen mansıb-ı 'aşkıñ ol şâhuñ berât	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Nazîre -i Hâletî
21a	Rûñî	Gömleğünde tenüñ ey dil-ber-i şîm-harekât Zülümmât içre nihândur şanasın âb-ı hayât	Rûñî-i zâr esir itdi kemend-i zülfüñ Dañji min-ba' d o miskine yok ümmid-i necât	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Rûñî
21a	Yahyâ	'Aks-i müjgân-ile ey dil-ber-i şîm-harekât Şanuram ruñların 'î râb konulmuş âyât	Herkeser nuñk-ı revân-bağş vîrülmez Yahyâ Himmat-i Hızır gerek kim bulına âb-ı hayât	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Nazîre -i Yahyâ
21a	Kirâmî	N'ola eylense vilâyet şatup ihyâ-yı memât Ey gönül Hızra irişmiş geçinür âb-ı hayât	Eyledi ma'f-ı felâketde Kirâmî âñir Düşmen-i kâfirni dost-ı cühüd-hâñsede mâñt	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Nazîre -i Kirâmî
21b	Lafzî	Gâmez ki hâlet-dâde-i 'akl-ı 'ukalâdur Behem-zen-i şed-encümen-i zevk ü şafâdur	Gül-ruñların vâf'ide geldi dil-i Lafzî Bir bülbül-i hoş-leheç-i güyende-edâdur	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Lafzî
22a	Yahyâ	Ebrü vü müjten tiğ-i cefâ ür-i kâzâdur Ol kâkil-i pur-piç ise envâc-ı belâdur	Çün hüküm-i kâzâdur bu cefâlar bu belâlar Yahyâya düşen cân ile teslim ü rızâdur	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Nazîre -i Yahyâ
22a	Hâletî	Her bir müje hüd 'âşka bir tîr-i cefâdur Ya nâvek-i dil-düz-i teğâfül ne belâdur	Divânını kim gördi ise mâ'ide şandı Zîrâ sühanuñ Hâletiyâ ruña güdâdur	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Nazîre -i Hâletî
23a	Nef'î	Kurtuluş yok sitem-i gâmez-i fetâmından Çeşm-i sermestiniñ âdem mi geçeryanıñdan	Söylemez söylemez ammâ söze gelse Nef'î Ne cevâñir dökülür kîlk-i dür-cfşanıñdan	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-..	Başlık: Nef'î

23a	Hâletî	Şorma erbâb-ı gâmuñ âteş-i pînhanından Bil hemân lûbların cüm büş-i dâmânından	Zülf-i yâr ile idüp Hâletiyâ ta'birin Zevk alur ehl-i cünün hâl-i perîşâmandan	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nâzire-i Hâletî
23b	Ğazâyî	Ey nesim-i seher ol yâre yitür peygâmı ‘Arza kıl hasret ile hâl-i dil-i nâ-kâmı	Vaşl-ı yâr ile bugün olma Gazâyî mağrûr ‘Âkbet olsa gerek her seherün aşşamı	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Ğazâyî
23b	Yahyâ	Nice elden düşürür câm-i şafâ-encâmı Güş iden nâm-ı Cemî şıyt ü şadâ-yı câmı	Lâleyi bâğda gördükte açıldık Yahyâ Bir kaçdeh meyle unutduk bu kaçdar âlâmı	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nâzire-i Yahyâ
24a	‘Arzî	İder zülfün mu’aber ol gül-i ter şâncden sonra Alur ‘aşkların göñlin ele annâ neden sonra	Şakın peyveste-i meyî olayın yârdan ‘Arzî Harâb eyler seni bir cilve-i mestâncden sonra	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: ‘Arzî
24a	La’lî	Nigâh eyler dilâ luif ile yâr ammâ neden sonra Hezâr âzâr-ı zahm-ı gâmze-i mestâncden sonra	N’ola teslîm iderse şüf-i sâlus La’lîye Dür-i eşki gibi bir sübha-i şad-dâncden sonra	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nâzire-i La’lî
24a	Emrî	La’line kaçsu ezilme ey şeker Key şakın ‘aşkların başuñ ezer	‘Ânız-ı zibâña Emrî gül dîmiş Söylenür illerde bu rengin haber	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Emrî
24b	Zâtî	Zülf-i yâra ‘akreb öykünmüş meger Ejderün ağzından ağular yığar	Zâtınun zahmuna merhem urmaduñ Biz senüñle kaluruz ol da beter	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nâzire-i Zâtî
24b	Necâtî	Kendüyi ta’rif idermiş müşg-i ter Öksüz oğlan göbegin kendü keser	Göze görümmez Necâtî şîr’î lik Bir peridür âdemi bi-huş ider	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nâzire-i Necâtî
24b	Celîlî	Ğamzeñ ile kaşuna idüp nazâr Tür çavdı yay yayıldı ey kâmer	Cevher-i hâk-i reh-i cânân için Ey Celîlî cân eridür sim ü zer	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nâzire-i Celîlî
25a	Nazmî	Finne gâmzen hağ bu kim çeşmüñ başar Kaşun hilâli muftalî‘ Hâkdan olup bedîd	N’ola Nazmî söz güherdür söz güher Geldi Hâlimî bâb-ı sa’âdet me’âbuña	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nâzire-i Nazmî
25a	Hâlimî	Fer virdi bâğ-ı ‘âleme itdi şalâ-yı ‘ıyd Farğ-ı serümde dağ-ı gâm-âlıd olup bedîd	Cân ile bendeñ olmağı eyler şehâ ümid Hoş defter idi defter-i âmal-i Hâletî	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Hâlimî
25b	Hâletî	Mey-hâne-i belâda açıldı hüm-ı cedîd	Çommasa nakd-i ‘ömre eger ‘âkbet resîd	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nâzire-i Hâletî

³ Mısrada vezim kusurludur. [Şakın germiyet-i mey-i nigâh-ı yârdan ‘Arzî (Ayan 2000: 130/34)].

25b	Necâî	Eşer itmez n'îdelüm âh-ı sehergâh saña Meğer inşâf vire düstüm Allâh saña	Ey Necâî taş isen la'îlde hürşid gibi Bir nazar eyler ise himmet ile şâh saña	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Necâî
25b	Kâdrî	Giceler şubha degin şevkümü ey mâh saña Gün gibi rüşen ider meş'ale-î âh saña	Kâdrîyâ gam yime kim bir gün ola toprağünü Kımyâ ide irişüp nazar-ı şâh saña	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nazîre-i Kâdrî
26a	Revânî	Mülk-i îgam içre gönül çün didiler şâh saña Nevbet-i şâhî yiter âh-ı sehergâh saña	Ne gönül saña 'atâ var ne Revâmîye vefâ N'îdelüm n'eyleyelim âh baña vâh saña	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nazîre-i Revânî
26a	Mihri	Nice feryâda vara nâlelerüm âh saña Nice bir 'arz ideyin hâlümü her gâh saña	Nev-civân ide Zâleyhâ gibi ey Mihri seni Kıla ger lutf ile Yusu-fazarın şâh saña	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nazîre-i Mihri
26a	Nazmî	Âhumnûz gerçi varır na'resi her gâh saña Eylemez hergiz eşer n'eyleyeyin âh saña	Nazmîye cevher-i hâk-i kâdemün tek kerem it Hey benüm pâdişehüm manşib-ile câh saña	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nazîre-i Nazmî
26b	Ahmedî	Yüzündür kıblegâh-ı ehl-i hâcât Kaşündür fâk-e mihrâb-ı münâcât	Gözün kañın dökem dir Ahmedünñ Kosun te'hîri ki et-te'hîri âfât	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: [Hatalı] Ahmed[î] Paşa
26b	Ca'fer	Kapündür kıble-i erbâb-ı hâcât İşgün menba'-ı 'izz ü sa'âdât	Lebiñ vaşf eylese Ca'fer gören dir Zihî şîrin-ma'ânî ter-ibârat	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nazîre-i Ca'fer
26b	Hicrî	Süntip üstüme hâlün boydağ'at Beni manşube ile itdi şâh mât	Kuluñdur Hicrî benden boyın bağlu Efendi dile âzâd it dile şât	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Nazîre-i Hicrî
27a	Tahmâs[ib]	Şâh-ı merdân devletinde geydügüm nârencidür Nâra karşı tûmazam zirâ beni nâr-incidür	Şâh Tahmâsam cihânda hem 'Alinün nesliyem Yâr ile yâr olmuşam şanmâh beni nâr-incidür	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Tahmâs[ib] Şâh-ı Acem
27a	Süleymân	Âl-i 'Osman devletinde geydügüm tununcidür Tariki müredân olanmâ yoludur nâr-incidür ⁴	Şâh Süleymân cihânda Âl-i 'Osman nesliyem Sancag-ı İslâm benümür küfri imân-incidür	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Cevâb-i Sülfân Süleym[ân] Han
27a	Mesîhî	Hâk-pâyün idinür her kim ki tâc Çarh-ı ser-keşden alur darb-ı îharâc	Berç urur kalb-ı Mesîhiden lebiñ Ke'ş-şarâb-ı'l-îhamre min cevfi'z-züicâc	Gazel/5 beyit	.. - / . . - / . . - / . . -	Başlık: Mesîhî

⁴ Mısrada vezin kusurludur.

27b	Zâti	Hâlimüz hoş derde öğrendi mizâc Zahmete girme tabib itme 'ilâc	Zâtiyâ âverde çekmişdür revân Lâ'î cânından haber vitür gülâc	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Zâti
27b	Şâfi	Ey büt-i segin dil ü nâziik mizâc Câm-i la' lünden buyur âna 'ilâc	Şâfi yânuñ lâtürm key gözle kim Nâzenin olan olur nâziik mizâc	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Şâfi
27b	Kemâl	Yâ tabîbâ hel ledâyî min 'ilâc Fî-hevâ 'l-lâbbi kâd sâ'e'l-mizâc	Gün yüzün varken güne bakmaz Kemâl Şubh-dem olmaz çüröce ihtiyâc	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Kemâl
28a	Sâkî	'Âşk öldürmekte itdün imtizâc Öleyen yolunda ey nâziik mizâc	Umma ey Sâkî vefâsım dil-berün Cevr itmek saña olmuşdur mizâc	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Sâkî
28a	Lâmi'î	Kaşlarıñ alnuñda yazmış "Kul hüve'llâhü ehad" Bu ne luft-ı hüsn-i bi-hem-tâdur "Allâhu'ş-şamed"	Çün ezelden 'aşk kânn süregeldi Lâmi'î Sürürür bu yolda cânâ süre geldi tâ ebed	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Lâmi'î
28a	Za'fî	Rişte-i zülfünle ey YusuF-cemâlüm kıl meded Kaldı dil çâh-ı zenehdânında mahbûs-ı ebed	Hâcletünden kalmaya güldü tarâvetden eger Seyr için gülzâra çıksa Za'fıyâ ol lâle-şad	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Za'fî
28b	Nazmî	Zülf-i yâra olsa bir şeb hem-dem olmağa meded Kesb iderdüm düstlar 'âlemde ben 'ömr-i ebed	Ol dūr-i yekdânenün Nazmî ki düşdi 'aşkma Şaldı bir deryâyâ kendin ki. âna yok pâyân u had	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Nazmî
28b	Hâleti	Ralış-ı bed-hü-y-ı felek umrakdadur dâ'im leked Ugramaz hergiz anuñ yanma erbâb-ı lüred	Bir 'aceb gird-âba düşük şimdi biz ey Hâleti Hey meded öldüm diseek hiç kimseden yoğkdur meded	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Hâleti
28b	Şâfi	Qullarm şâh-ı cihân itnese yâd Elümüzden ne gelür güce ne dâd	La'î cân başıña Şâfi iremez Meger öldüm ki idesin luft ile yâd	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Şâfi
29a	Sehâyi	Olcağ çâr-su-yı gâmda mezâd Der-i eşkümü yaşum kıldı ziyâd	Şâdmânım ki Sehâyi bir gün 'Aşk dnyâda beni itmedi yâd	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Sehâyi
29a	Nazmî	İtmedün luft ile bir gün beni yâd Ey cefâ-pişe elünden feryâd	N'cydügin bezm-i gâmuñda bilesin Nazmî kim eyleye her dem feryâd	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Nazmî
29a	Rûhî	Dik gelüp kaddüne serv ü şimşâd Yondı muşkem ikisin de üsâd	Rûhîyâ yaşdan olınca işigin Yüzüne açla tâ bâb-ı muarâd	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Nazire-i Rûhî
29b	Kâdiri	Âteş-i gâm şu'lesi baña kâbâ-yı zer yiter Âşiyân-ı büm-i nekbet başuma efser yiter	Olmuşam ser-ceyş ehl-i 'aşka Kâdiri üstüme Âhumuñ dıdı livâ'-i eçdehâ peyker yiter	Gazel/5 beyit	- . - / . - - / - -	Başlık: Kâdiri

29b	Remzî	Pister-i fâhîr baña 'âlemde hâkîster yîter 'Aşkîbet ten menzîlini çünki lâk ister yîter	Remzî-i dil-îhasteye yaşdanmağa vü yatmağa Dil-berün zânûsî bâlîn sînesi pister yîter	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre-i Remzî
29b	Câmi'î	'Aşk-ı rînd olana 'âlemde bir dil-ber yîter Dil tesellî itmek-ise bir peri-peyker yîter	Câmi'î çekmek ne hâcet cevri ni her dil-berün Ger temâsâ-y-isa maksûdun sana Ca'fer yîter	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre-i Câmi'î
30a	İshâk	Benüm gönlüm alan dil-ber be-ğâyet lûb u ra'nâdur Huşîşâ çeşm ü ebriis iñen bi-mîş ü hem-tâdur	Benüm lûn-ı vişâlîdür ümîd idindügüm İshâk Gam-ı hicrâna kâlursa ne minnet anîa helvâdur	Gazel/5 beyit	Başlık: İshâk
30a	Zâtî	Bînâ-yî devlet-i lûsne tayannmaz şol ki dâniâdur Begüm nice 'imâretler lîrâb oldi bu dünyâdur	'Aceb mi adî çkşa halk içinde Zâtîya anuñ Senüñ eş'ârünüñ her beyti bir-garâ mu'ammâdur	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre-i Zâtî
30a	Lem'î	Beni lîhyâ iden şâhuñ cihânda adî 'İsâdur 'Aceb mu'ciz-nümâdur ol şanasın kim Mesîhâdur	Bir-iki gün yûri seyr it iñen dik turma ey Lem'î Bu 'âlem kimseye kalmaz garâz buntan temâşâdur	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre-i Lem'î
30b	Revânî	Nice oruç tûtar gün yüzlî dil-ber Ki dâ'im vardur ağzı içre şekker	Kıyâmetdür güzellere 'ıyd-ı cennet Şarâb olmuş Revânî anda kevşer	Gazel/5 beyit	Başlık: Revânî
30b	İshâk	Gel ey gam gönlümü kılma mükedder Ne virdün almazsın hey birâder	Güzelüz hiç olabilür mi İshâk Birisin güri sevmişdür mu'karrer	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre-i İshâk
30b	Câmi'î	Gelür dil-kaşına merdâne dil-ber Dil almağa gelür şankim dil-âver	'Abir-i misk-i lîtt-i şîr-i Câmi' Kılupdur cümle âfâkı mu'atâr	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre-i Câmi'î
31a	İshâk	Hızvun kerametün Hağ hâkümde kıldı zâhir Miskînlere bulunur yaşda kunda hâzîr	İshâka idügmi senden cüdâ râkîbüñ Hergiz cihânda itmez bir dîni ayrı kâfir	Gazel/5 beyit	Başlık: İshâk
31a	Nazmî	Dürsem n'ola hey âfet fertân gözîne sâhîr Göz göre kanun içre her dem benün o kâfir	Bu kâfir kâfir eşküm gördükçe şâd olur yâr Lâ-bûd müferrih olur Nazmî dürr ü cevâhîr	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre-i Nazmî
31b	Revânî	Bezni-fürkâtdür muğanni başlasın şehnâzdan Açılır gamgîn gönüller çünki dâ'im sâzdan	Miske dime ayâğı toprağna yüz sürdügün Her kîşî şâklar Revânî râzımı gâmmâzdan	Gazel/5 beyit	Başlık: Revânî
31b	Şem'î	Şakmün ey düstlar ol gâmze-i gâmmâzdan Kim ayırmuşdur beni cânüm gibi hem-râzdan	Şem'îyâ âhîr seni cevr ile öldürmez dime Her ne kim dirseñ gelür ol gâmze-i gâmmâzdan	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre-i Şem'î
31b	Nürî	Key şâkın manşûbe-i eflâk-i lu'bet-bâzdan Mât ider bir gün seni ruğ gösterür açmazdan	Dâne içün âdemi cennetden itdi nefisdür Çok ziyân eyler kîşî Nürî bu lîrş u âzdan	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazîre-i Nürî

32a	Hâletî	Çeşm-i 'ayyârûnı varur meclisde lâ'âba nâzdan Kaşd ider cân nakdını kaldırmaga açmazdan	Za'ım-ı tığ-ı yâr vaşfın Hâletî nazm eylemiş Mu'trib-i meclis ser-âğâz eylesün şehâzdan	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Hâletî
32a	Mesîhî	Nigârûn alma kiblem didüm dün Didi yüzüme dîrsün irtı bir gün	Didüm gün yüzünü görsem n'olaydı Mesîhî didi gününü olur o gün	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Mesîhî
32a	Nazmî	Be-gâyet olduğün himmeti dün Döner her dönek üstine bu gerdün	Nigârûn vaşf-ı dendâmindâ Nazmî Olupdur her kelâmun dürr-i meknûn	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Nazmî
33a [48a]	Hâletî	Dem-â-dem yâre karşı düşünmen revân eyler Ma'habbet ehlin ammâ kâyıl olmaz âña kan eyler	Vefâya 'ahd iderse yıl geçür ey Hâletî itmez Kaçan kim va'de-i cevri eylese ammâ hemân eyler	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	[Zem'in eksik] Başlık: Nazire-i Hâletî
33a [48a]	Hayretî	Şu fenâ evde vefâdan görmedüm hergiz eser Bunca yaşlar yaşadum hattâ âğardı çeşm-i ter	Hayretî ehl-i hüner çokdur velî 'ayb olmasun Görmedüm ben kimse 'aybın görmemek gibi hüner	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Hayretî
33b [48b]	Hâletî	Yollara düşsem n'ola oldukça mest-i bi-ğaber Urmadan hazz eylerin divârdan divâra ser	Derd-keşlerden recâ kıl feyzi dâ'im Hâletî Devlet erbâbindan it deriyuze eylersen eğer	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Hâletî
33b [48b]	Şâfî	Hâstedür nergis gözünüñ derd ile cân viriser 'İllet ile dirilen pes miñnet ile öliser	Servêrâ serv-i bülendün säyesinde Şâfîyi Ser-firâz işeñ n'ola kim âdem âdemden beter	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Şâfî
33b [48b]	Harîmî	Tütyâ-yı hâk-i pâyüñdan kılan kat'-ı nazâr İki gözümse gerekmez çıkşun ey nür-i başâr	Her nefes ney gibi ben meclisde eğân idicek Ey Harîmî bilmezem arada mu'trib ne çalar	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Harîmî
34a [33a]	Şem'î	Gâflî olma ey melik âhum okıñdan kıll hâzer Kim fokuz kat cevşen-i eflâkdan eyler güzer	Görinen ocıñun degül ey mâh-rû kevn ü mekân Atış-ı âh-i dil-i Şem'iden oldu pür-şerer	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Şem'î
34a [33a]	Bahârî	Günde yüz bîn tığ-ı miñnetle şu kim bağrın yarar 'Aşk yolında hele 'aşk dir iseñ âña ırer	Bir müzellef serv-kad gibi Bahârî her gice Sinesine ol kaşı yayuñ okun bîn bîn şarar	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Bahârî
34a [33a]	Derunî	Şaçlarıñ tarh it cenâlün dehere virsün zib ü fer Kim şeb-ı deycuñla bir yerde cem' olmaz seher	Ey Derunî gül gibi feth olmasun mu vaş-ı yâr İştihâ yalın kıllıç hün-i vişale itmez er	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Derunî
34b [33b]	Nikâbî	Hâk-pây-ı yâr için tırılmaz yiler båd-ı seher Kendüyi göstemez ammâ sürmevi gözden siler	Zerrece te'şiri yok ol âfritabunî kalbine Nâr-ı âhum ey Nikâbî gerçi taş nerm nerm	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Nikâbî
34b [33b]	Mesîhî	Virdiğün süñbül-i didirdân yıller eser Gül gibi gönülüm açılır her kaçan yıller eser	Ey Mesîhî gül degüldür gülsizânda görinen Tir-i âh-i bulbüle gülşen tutunmuşdur sipir	Gazel/5 beyit	-. - / - . - - / - - - / - . - -	Başlık: Nazire-i Mesîhî

34b [33b]	Hznî	Ger sorarsan lezzetini baña dünyânun eger Bir nazar cânâ cemâlün gördüğüm dünyâ deger	Leblerinden büse cer itüüm meger dil-i-teşeyce Hzriyâ ol la 'i-şirin ağzuma dañı söger	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazire-i Hzri
35a [34a]	Neşâti	Mazhar-ı ikisr-i 'aşkun olamaz ey sim-ber Pute-i ihlâsda kâl olmayan mânemd-i zer	Bâğ-i 'aşkuñda Neşâti bübüli-ı guyâ gibi Zülfün ile gül yüzün vaşfin okur şam u seher	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazire-i Neşâti
35a [34a]	Emrî	'Aşk olms çarñ saña şamma hürşid ü kâmer İki taş alup eline sinessin fûrmaz döger	Bunca sîm-i çşk ile falır eylessem Emrî'n ola Çarñ gör kim bir iki dinar ile göğsin gerer	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazire-i Emrî
35a [34a]	Nazmî	Kımyâ-yı 'aşkun ey yüzü güneş alnı kâmer Çeşnum itdi 'ayn-ı sîm ü rüyum itdi 'ayn-ı zer	La'l-ı yârî câmdur ağzına almak Nazmîñün Çıkşa ağzından velî ol dem anuñ câni çıkar	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazire-i Nazmî
35b [54b]	Rûhî	Gam degül kan ağlasam ol serv-i gül-ruhsârsuz 'Aşkâm bulmaz teselli hâtrum dildârsuz	Cismde cân gibidür gözde İyâ'âl-i nûy-ı yâr Olmasun ey Rûhî ten cânusuz ne göz dildârsuz	Gazel/5 beyit	Başlık: Rûhî
35b [54b]	Halîmî	Bî-vefâdur gerçi olmaz hiç yâr âğyârsuz Bî-vefâ olursa olsun olma hergiz yârsuz	Ûağı geldükde Halîmî zülf-i 'amber-bâr-ı yâr Rûma gelmiş 'asker-i Hîndî durur serdârsuz	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazire-i Halîmî
35b [54b]	Muhibbî	Görüp zülfine iolaşdı ebed geçmez hevâsından Cihânda var mı kurtulmuş ola gönül belâsından	Muhibbî her ki 'aşkıdur devâ ister mi ol derde Anuñün küllî ben geçüüm eñbânun devâsından	Gazel/5 beyit	Başlık: Muhibbî
36a [35a]	Ûüsrev	Bu bezm-i 'âlem-ârânun geçüp cân-ı şafâsından Çevirdüm yüzümü âyine-i 'âlem-nümâsından	Ûalâş oldu vefâsız dil-rubâlar sevmeden Ûüsrev Velî kurtulmaduk güdük rakîbun iftirâsından	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazire-i Ûüsrev
36a [35a]	Muhibbî	Boynü serv [ü] yüzün gülden tenün berg-i semenden yeg Bu vech ile cihân içre bulunmaz kimsen senden yeg	Muhibbî luğf-ı tab'ından kemâle ireli nazmuñ İşiden gören eş'ânun didi şî'r-i Hasandan yeg	Gazel/5 beyit	Başlık: Muhibbî
36a [35a]	İshâk	Yüzün gülden lebiñ mülden boyuñ serv-i çemenden yeg Cihân bâğında kim vardur gel inşâf eyle senden yeg	Güzêl sevmek turalum 'ayb imiş incimme İshâkâ Ne denli ise seven yegdür mukarrer sevmeýenden yeg	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazire-i İshâk
36b	Bâkı	Nâm u nişâne kalmadı faş-ı bahârdan Düşdi çemende berg-i dırağı i' tibârdan	Bâkı çemende İyâ'î perîşân imiş varâğ Behzer ki bir şikâyeti var rûzgârdan	Gazel/5 beyit	Başlık: Bâkı
36b	Nev'î	Pâ-mâlün öldüm itme hâzer ben gubârdan Bir gün gelür yoluña şakın rûzgârdan	Erbâb-ı suza irişe çok hışse Nev'îyâ Taksim olmsa bu şazel-i İbârdan	Gazel/5 beyit	Başlık: Nazire-i Nev'î
37a	Şâfi	Bildi bir dürr idüğün atmadı yâbâna seni Toğduğün gibi şarup şarmaladı ana seni	Div nefsuñ ki Süleymân gibi mađlûbuñ ola Mihrevş göndereler Âşaf-ı devrâna seni	Gazel/7 beyit	[Zemin eksik] Başlık: Nazire-i Şâfi

37a	Yahyâ	Ğandıñr ‘aşk’a göñlüm ne mâlum ne menâlüm var Ne vaşl-ı yâra ðandânan ne hicrândan melâlüm var	Cihân fânîdür ey Yahyâ hüve'l-ı hayyü hüve'l-bâkı Değişmem atlaş-ı çarfa benüm bir köhne şâlum var	Gazel/5 beyit	..-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Yahyâ [Bey]
37b	‘Âlî	Felekden kâim âlümaz fazl ile noğşân hâlüm var Fakîr eksiñkütüyem mâlüm menâlüm yok kemâlüm var	Tâhâmmül bâr-i cev-r-i yâre ‘Âlî ðaylı müşkiñdür Benüm de kendü zü’ mucna bir özeğ ihtimâlüm var	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Nazire-i ‘Âlî
37b	Muhibbî	Mâh-rûlarda degül cüd ü müñvvet bâkı Lîk ‘âşıkda mañhabbet ile miñnet bâkı	Rişte-i cânâ Muhibbî yine söz gevherini Dir gören bunda diyce var nice şan‘at bâkı	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Muhibbî
37b	Bâkı	Sâkiyâ kalmaz imiş çünki bu şöhbet bâkı	Bâkı ölsün yoluna pâdişühüm sen sağ ol	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Nazire-i Bâkı
38a	Bâkı	Mey-i gül-ğün içelüm bâde-i cenmet bâkı Az vir ey sâkı şarâbı k’ola ‘işret bâkı İçemezseñ nice ola kâla nihâyet bâkı	Baht ferîunde Hudâ yâr ü sa‘âdet bâkı Hasret-i la‘l-i lebümle didi ol ‘İsa-dem Gam yime Bâkı ölüñseñ yine şîhâp bâkı	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Nazire-i Diğer
38a	Bâkı	Açıl bağuñ güt ü nesrini ol ruşsarı görñññler Şalın serv ü şanavber şive-i refîarı görñññler	Güzeller mihrîbân olmaz dimek yanlışıñur ey Bâkı Olur vallâhi bi‘l-lâhi hemân yalvarı görñññler	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Bâkı
38a- 38b	Lisânî	Tulu‘ it ey kâmer-tâl‘ at güneş ruşsân görñññler Bugün ‘aşk çhli gelñññler cemâl-i yarı görñññler	Lisânî dil-rûbâlardan vefâ isterse ‘uşşâklar Güzeller doymaz İbrâma hemân yalvarı görñññler	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Nazire-i Lisânî
38b	Bâkı	Nağamât eylemege başladı şamma am sen Ehl-i süzün şanemâ âteşim tifler ney-zen	Bâkiyâ ‘işret ü ‘ışy imrege ‘aşkında müdâm Nâle ney göz yaşı mey fikr-i vîşâlüm gülşen	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Bâkı
38b	Vahdetî	Nefesi âteş-i mahz olmasa ey dil başdan Âteş urmazdı neyistân-ı vücûda ney-zen	Sâza döñdi yüzümüz ney gibi nâlan olalı Ehl-i ‘aşk içre budur Vahdetiyâ vech-i ðasen	Gazel/7 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Nazire-i Vahdetî
38b 39a	Hayretî	Nice bir virmeye el vuslat-ı cânân nice bir Nice bir yana firağ âteşine cân nice bir	Nice bir vâdi-i hierâna düşüp ser-gerdân Gezesin Hayretiyâ bi-ser ü sâman nice bir	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Hayretî
39a	Vuşulî	Nice bir nâr-ı firağ ile yama cân nice bir Nice bir ðasret ile gözden âka cân nice bir	Nice bir bir yüzü gül şevkine mânen-d-i hezâr Bâğ-ı ‘âlemde Vuşulî ola destân nice bir	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Nazire-i Vuşulî
39a	Bâkı	Eser âlum yeli kıyûnda cism-i nâ-tuvân dîtrer Çemen şalında güyâ bâddan berg-i ðazân dîtrer	Mey-i düşîmeden Bâkı yine mahmûra döñmişsin Elüñde turmayup cân-ı şarâb-ı ergüvân dîtrer	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Bâkı
39a 39b	Âşarı	Kelâm-ı serd-i a‘dâyı işdîp tende cân dîtrer Dem-i bert-i şitâ ile belî her nâ-tuvân dîtrer	Şalınca her seher âfâka mihr Âşarıyâ portev O meh-rü üzre yüz şevk ile zerrât-i cihân dîtrer	Gazel/5 beyit	...-./...-./... -./...-./...-./	Başlık: Nazire-i Âşarı

39b	Nef'î	Gösterükten lebleri lutf-ı tebessüm n'cydüğün Çeşni kaşd-ı cân ider bilmez teraflıhum n'cydüğün	Dinleşün gelsün şarî-i hâmemi Nef'î benüm Añlayan neyde mezâyâ-yı terennüm n'cydüğün	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Nef'î
39b	Ahşeni	Turnaz âdem öldürür bilmez teraflıhum n'cydüğün Añlamaz mı yoksa ol zâlim tazallım n'cydüğün	Gülmez açılmaz dime ey Ahşeni ol gül-î izâr Gönecadur dañi henüz bilmez tebessüm n'cydüğün	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Nazîre -i Mü'min Paşa
39b	Nef'î	Aldıkça ele gâmezleri sâz-ı mañabbet Dünyâyı tıtar nağme-i şeh-nâz-ı mañabbet	Rüstem gibi geh şaf-şiken-i leşker-i 'uşşâk Nef'î gibi geh mest-i ser-endâz-ı mañabbet	Gazel/6 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Nef'î
40a	'İydi	Ey feyz-i gâmunı mu'cize-perdâz-ı mañabbet Ol kıldı bizi Haşk-ile hem-râz-ı mañabbet	'İydi-şifâf ol iâ-ir-i mañşâda hem-âheng İt bal-ı per-i mîhr ile pervâz-ı mañabbet	Gazel/5 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Nazîre -i 'İydi
40a	Cevri	Bir sinede mestür olamaz râz-ı mañabbet Her perdede bin nağme ider sâz-ı mañabbet	Dil cânı degül dil-bet de 'aşka değışdi Cevri gibi olsa n'ola mümtâz-ı mañabbet	Gazel/5 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Nazîre -i Cevri
40b	Yahyâ	Bir dil ki karar eyleye zülfi-ı siyehünde Âsüdedür ol sâye-i tarf-ı külehünde	Bahtı uyanup devleti eylerdi der-âğuş Yahyâ seni bulsaydı eger h'âbgehiünde	Gazel/5 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Yahyâ
40b	Cevri	Bir dil ki hemişe sürmür hâk-ı rehünde Elbette yer eyler ser-i zülfi-ı siyehünde	Mest-i mey-i 'aşkam dü cihândan habertüm yok Cevri bu kadar lutfi olurmuş günehün de	Gazel/5 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Nazîre -i Cevri
40b	Nef'î	Bîn nâfe mi var her hâam-ı zülfi-ı siyehünde Bu buy-ı dil-âviz nedir hâk-ı rehünde	Nef'î gibi elden koma dâniân-ı Hüdâyi Var ise bağışlar saña az çok günehün de	Gazel/5 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Nazîre -i Nef'î
41a	Vuşûli	Tig-ı hâsret cânuma kâr idi cânân bî-ğaber Ben helâk oldum o zâlim dañi el-ân bî-ğaber	Ey Vuşûli tañ degül rahm eylemezse hâlîme Çekdiğüm dert ü belâ vü gâmdan olan bî-ğaber	Gazel/5 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	[Zemin eksik] Başlık: Nazîre -i Vuşûli
41a	Revânî	Rind isen meylli koma cân-ı musaffâdan yaña 'Ârif isen görür ayâğı Kalâtâdan yaña	Hür ü gîlman ile bir olmsun Revânî her taraf Bakmaz içine giren firdavs-i a'fâdan yaña	Gazel/5 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Revânî
41a	Âhî	Hâ çeker yaşum beni tırmaz bu deriyâdan yaña Sevri geçmişdür meger dil-ber Kalâtâdan yaña	İrmedin şâm-ı ecel Âhî naşibün var-iken Vaktidür şimdengirü 'azm eyle me'vâdan yaña	Gazel/6 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Nazîre -i Âhî
41b	Re'yi	Kayı ko gâam-ı Leyli-ı zülfiñle beni gör Ey lebleri Şîrin beni gör küh-keni gör	Kıl hâşt-ı lebi vaşfımı 'î câzre berâber Bağ şü'rüme ey Re'yi bu fâz-ı sülhâni gör	Gazel/5 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Re'yi
41b	Sirri	Hem-ser geçintür kâddüne serv-i çemeni gör Hem-sâye geçür kâmetüne nârveni gör	Zer gibi yüzüm zerd ideli dert ü gâm ile Ey Sirri güleri yüzüme ol sîm-tenî gör	Gazel/5 beyit	- - / - . . - / - . . - - / - . .	Başlık: Nazîre -i Sirri

42b	Bâkî	Gül yüzün vaşında kılsa bülbül elhâmı dürtüst Bâğda bir gönceanuñ kalmaz giribâni dürtüst	Bâkıya fennünde iştamaz kimsce noķşanuñ sonuñ Hamdulil'İlah tab' mevzûn 'akl mizâmı dürtüst	Gazel/5 beyit	Başlık: Bâkî
42b	Nev'î	Cânda taşvîr itdüm ol zülf-i perişâmı dürtüst Bağladum bir târ ile bir deste reyhâni dürtüst	Nâķş u kâmil 'ayâr olmsa demdür Nev'îyâ Zer gibi bulduķ buğun mî'yâr-ı sultânı dürtüst	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Nev'î
42b	Rûhî	Meşâm-i cân olur ey dil mu'atfâr büy-i 'anberden Gelir bâd-ı şabâ süy-i fezâ-yi küy-i dil-berden	Kiâb-ı 'aşkı görmiş Kaşs-ı şeydâ rüy-i Leylâda Okur annâ ser-i küyünde cânâ Rûhî ezberden	Gazel/5 beyit	Başlık: Rûhî
43a [59a]	Râcî	Meşâm-i cân u dil olmaz mu'atfâr büy-i 'anberden Getür bâd-ı şabâ bir şemme lutf it küy-i dil-berden	Debiştân-ı ezeldc muşaf-ı 'aşk oldı mahfuzum N'ola Râcî gibi cânâ okursam ben de ezberden	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Râcî
43a [59a]	Sebzi	Nice terciñ olur âyine ol ruhsâr-i enverden Bu rüy-i lutfi görmiş var mu mir'ât-ı Sikenderden	Ėomaz vâdi-gâmda Sebzi-i nâ-Ėizi pâ-der-gil Budur ümmidümüz ol âftîâb-ı zerre-perverden	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Sebzi
43b	Yahyâ	Almazuz manşb-ı dünyâyı ekâbirlenürüz Mütekebbirlere gâhî mütekebbirlenürüz	'İzzet ü hürmet ise ancaķ olur ey Yahyâ Ya'nî taħff-i edânîyle biz ağır lanuz	Gazel/5 beyit	Başlık: Yahyâ [Bey]
43b	Meħemme d Dede	Geh olur ehl-i fenâ gâh ekâbirlenürüz Geh tevâzu' kılruruz gesh mütekebbirlenürüz	Ey Meħmmed Dede Ėer elde kemâlün yoğ ise Ėâbiliyyetle sehlice hele şâ'irlenürüz	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i Meħmmed Dede
44a	Bâkî	Ne cân-ı bâde-i gül-guna beñzer yâr-ı hem-dem var Ne şad-ı Ėuşe-i mey-Ėâne gibi cây-ı Ėurrem var	Şafâ-yi şafvet-i tab'un yiter eğlence ey Bâkî Bi-Ėamdi'İlah ne Ėam yirsin elünde sâğar-ı Cem var	Gazel/5 beyit	Başlık: Bâkî
44a	'Ulvi	Ne râzum açmağa mahrem ne bir Ėam-Ėâr hem-dem var Belâ küncinde ağlar baña ancaķ Ėeşm-i pür-nem var	Felek cevrin 'adî ta'mn güzel derdin Ėeker 'Ulvi Nice mesür olan dilde bu denli Ėuşsa vü Ėam var	Gazel/5 beyit	Başlık: Nâzire-i 'Ulvi
44b	Uşulî	Ey dil ü cân milikimî zulum ile virân eyleyen Vey cefâ tigin Ėeküp nâ-Ėaķ yire kan eyleyen	'İyd-i vaşla cân virür ĖoĖdur Uşulürdün yeli Cânını biñ ĖevĖ ile yoluñda kurbân eyleyen	Gazel/7 beyit	Başlık: Uşulî
44b	Fuzulî	Ey Ėuyup gül-güm dem-â-dem 'azm-i cevlan eyleyen Her taraf cevlan idüp döndükce yüz kan eyleyen	Derd-i hicrân nâ-tuvân itmîş Fuzulî Ėasteyi Yoğ mudur yâ Rab devâ-yi derd-i hicrân eyleyen	Gazel/8 beyit	Başlık: Nâzire-i Fuzulî
46a	Rûhî	Bâğda her şeb fîğân-ı bülbül-i şeydâ nedür Şâb-ı güldde reng ü büy-i Ėonca-i ra'nâ nedür	'AÇıl-iseñ hây [u] hüyndan cihânün fânîğ ol Rûhîyâ bir iki Ėümlük 'ömr için ĖavĖâ nedür	Gazel/5 beyit	[Zemin eksik] Başlık: Nâzire-i Rûhî

46a	Fuzûlî	Ey kılan şeydâ meni senden bu istîgnâ nedür Nite şomazsın ki ahvâl-i dil-i şeydâ nedür	Ol perî muṭlak men-i rüsvâya kılmaz iltifât Ey Fuzûlî bilmezem cümi-men-i rüsvâ nedür	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nazîre-i Fuzûlî
46a	Rûhî	Bakmaz olduñ 'aşka bu cevri-nev-peydâ nedür Hay zâlim biz hoş öldük bunca istîgnâ nedür	Cevri-i dildâra tahammül olunur bi-iṭtiyâr Rûhîyâ erbâb-i 'aşka ya gam-i a' dâ nedür	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nazîre-i Rûhî
46b [51b]	'İyânî	Geş idüp küy-i muğâm bulmaz kimsê şarâb Şerm-i la' lûile yire geçdi meger bâde-i nâb	Câ-be-câ meykedeler seyrin idenler didiler Hânc-i kalb-i 'iyânî gibi her yeri ğarâb	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: 'İyânî
47a	Hâletî	Baksañ altında görürmez anuñ illâ ki serâb Nice bir eyler ola devr bu bir kaç dülâb	Hük-m-i tûfân ile ğark olsa cihân Hâletîyâ Âteş-i ğasretüme degmeye bir katre-i âb	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nazîre-i Hâletî
47a	Nazmî	Çün geçer şu gibi ey serv-i revân 'ahd-i şebâb Geçmedin mevsim-i gül eyleyelim 'ıyşa şîâb	Nazmîyâ sırrım bil mâni'-i vaşlun yürri var Vardığundur var-ise yâr ile arada ğıcağ	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nazîre-i Nazmî
47a	Refîkî	Çün açar jeng-e ğamı müşkala-i bâde-i tâb Ey boyuñ tûbâ lebün kevşer yüzün bağ-i na'îm	Genç-i mağşuda dilerseñ olasin gencine Ey Refîkî heves ü ğurş evini eyle ğarâb	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nazîre-i Refîkî
47b	Sürürî	La' l-i cân-balısuñ tülism-i gevher-i genc-i kadîm 'Arızuñ üzre ğaṭnuñ âyât-i 'unvân-i kadîm	Ey Sürürî lebleri devrinde zâhid bâdeden Teve 'arz eyler baña estağfrulâhî'l- 'azîm	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Sürürî
47b	'Adnî	Sünbülün ğaddünde bismi'lâhî'r-raĥmâni'r-raĥîm' 'Arızuñ üzre ğaṭnuñ âyât-i 'unvân-i kadîm	'Adnînün 'azm-i remimine virür taze ğayât Büy-i zülfüme nerse ğabrime bâd-i nesim	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nazîre-i 'Adnî
48b [46b]	Nefî	Çekdüğüm derti ne hem-ġâne ne hem-rağ bilir 'Aşkañ ħâl-i dil-i zânımı Allâh bilir	Böyle dil-ber ne belâdur başuña ey Nefî Her niğâhım kaçâ âfet-i cânğâh bilir	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nefî
48b [46b]	Rûhî	Cân dirîğ itmedüğüm yolma ol mâh bilir Ķavline şâdik olan bendesini şâh bilir	Götürilmez dime ağıyar aradan ey Rûhî Sen kayurma orayı âh-i seğerğâh bilir	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nazîre-i Rûhî
48b [46b]	Nefî	Bâde ğam virür bize biz 'aşık-ı divâne-yüz Gelmeden bu bezme câmi-i 'aşk-ile mestâne-yüz	Rind-i 'aşkuz ħâşlı Nefî-i bi-pervâ gibi Aşınaya aşınâ bi-ğaneyüz bi-ğaneyüz	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nefî
49a	Rûhî	Mest-i 'aşkuz mübtelâ-yı kâkül-i cânâne-yüz Ne esir-i bâdeyüz ne sâkin-i mey-ġaneyüz	Bâde-i 'aşk u malhabbetdir ğrdânuz Rûhîyâ Şammañuz kim biz esir-i sâğar u peymâne-yüz	Gazel/5 beyit	-. - / - . . - / - . - - / - . .	Başlık: Nazîre-i Rûhî

⁵ Mısradâ vezim kusurludur.

49a	Rûhî	Açılacak seyre gitssek 'aşnumuz İhrem bahâr olsa Felekden intikâm alsak bizümle yâr yâr olsa	Elemle geçmese evkâtumuz zevk itsek ey Rûhî Ekâbir bezî-i İhsân itse şî're i tîbâr olsa	Gazel/5 beyit	..-./..-./..- -./..-.-	Başlık: Rûhî
49a	Mîrî	Dem-â-dem 'ıys-ı müş itsek kenâr-i cüy-bâr olsa Elumde bâde-i gül-gün yanumda ol nigâr olsa	Ne hoş cây-ı şafâ zevk olur-ıdî Mîrîyâ dünyâ Malhabbet ber-kenâr olsa güzellek pâyîdar olsa	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Nazîre-i Mîrî
49b	Bâkî	Göncalar içre nihân eyleme gül-berg-i terûn Ya'nî seyr eyleyelim sinetî çözü dîgmelerün	Şî'-i Bâkiye kulâk tutmasa zâhid ne 'acceb Söz güherdür ne bilür 'kadrını nâ-dân güherün	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Bâkî
49b	Revânî	Bu bahâneyle şabâ göñlin açar göncalarun Gün yüzün 'arz olalı yıldızı düşdi kâmerün	Bir nazâr sâlmâ ile kıldı Revânîyî esîr Cân u dîlden kulıyuz başlıt şâhib-nazarun	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Nazîre-i Revânî
49b	Mesîhî	Kime kıldumsa tevaccüh baña gösterdi celâl Yâ İllâhî umarın senden ola 'arz-ı cemâl	Gerd-i râhuñ koyuben kulñle nazâr eyler ise Gözüne tura Mesîhî kulñluñ ğâk-i derün	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Nazîre-i Mesîhî
50a	Rûhî	Yâ İllâhî umarın senden ola 'arz-ı cemâl Leşker-i ğam görinür kopdı gelür gerd ü melâl	Rûhîyi her neye lâyıkısa âna kıl vâsil Hep senüñdür gerek idbâr u gerekse iğbâl	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Rûhî
50a	İshâk	Komaya ğibi ğatun gözümüz açmağa meâl Giceler küyün geşit imegin ey mihr-i cemâl	Devlet-i fakr ile ğayetde gamidür İshâk Sîm-i eşk ile gözi kiseleri mâl-a-mâl	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Nazîre-i İshâk
50a	Revânî	Ayda bir kulp fakar mâh-i cihân-îbâ hilâl Görmür dîde ğayâl-i kaşun ey mihr-i cemâl	Çaddümi kûr'a-i 'aşkuna didüm dâl idtün Nâz u şiveyle ğülüp didi Revânî eyü fâl	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Nazîre-i Revânî
50b	Câmî	Âbda zâhîr olupdur şanasın 'aks-i hilâl Geldi çün meclise ol Hüsrav-i ğurşîd-cemâl	Fîne-i devr-i zaman âfet-i devrân olmuş Câmîyâ ruğları devrinde anuñ bu ğat u ğâl	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Nazîre-i Câmî
50b	Nazmî	Sâkiya devr-i Süleymândur ele cam-ı Cem al Leylâ-yi şaşun var-iken ey dîl-ber-i dîl-keş	Nazmîyâ çkdi gözümdeñ götüri dürr ü le'âl Ümmîd-i vişâimde durur şîmdî Hâlimî	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Nazîre-i Nazmî
50b	Hâlimî	Meyl eyleye mi ğayra bu Mecnun-ı cefâ-keş Mey-gün lebtünün yâdına ey sâki-i mehves	Düşeli derd ile dardâmi fırâkına anuñ Vâşfi ki ğatun vâsfini teşvîş ile yazdı	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Hâlimî
51a	Vâşfi	Şun müş idetlim bir nicemüz sâğar-ı bî-ğiş Olaydı başda 'imâne ya tende pîrâben	'Ayb eyleme cânâ ger ola ğatı müşevves N'olaydı Emrîyi bâri alaydı ğ'âb-ı belâ	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Nazîre-i Vâşfi
51a	Emrî	Bu ğurbet içre ölüsem olurdî bâri kefen	Düşimde yârî görinse olurdî bağ-ı vañan	Gazel/5 beyit	..-./..-.-./..- -./..-.-	Başlık: Emrî

51a	Hâletî	Ğam-ı ruñuñla ider tırma nâle vü şiven Yüz eyleyüp gül-i şad-bergi ‘andelib-i çemen	Zemîn-i şî‘rûme hiç Hâletî hâlel gelmez Bu deñlî çeçnek iken hıttâ-i diyâr-ı sülhan	Gazel/5 beyit	.. / . . . - / . - . / . . . -	Başlık: Nâzire-i Hâletî
51b [9b]	Nev’î	Yâr işi ey dil kılay ammâ ğam-ı ağıyar güç Vâş-ı gül âsan vell şabr-ı cefâ-yı hâr güç	Nev’iyâ esrâr-ı ‘aşkı şaklamak âsan degül Mey içtip keyfiyyetini itmekmek izhâr güç	Gazel/5 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Nev’î
51b [9b]	Nef’î	Ölmeç âsân ‘âşıkâ bir dem fırâk-ı yâr güç Böyle müşkil derd esinî hâstecye timâr güç	Olsa Nef’î n’ola ger endüşesiyle hem-zebân N’eylesün yâ şöhbet-ı yârân-ı nâ-hemvâr güç	Gazel/5 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Nâzire-i Nef’î
51b [9b]	Rûhî	Yâra ‘aşk inkârı müşkil ğayrıya ikrâr güç Bir-belâ-keş n’eylesün ikrâr güç inkâr güç	Çekme ğam Rûhî k’o dem ursun edânî şî‘rden Şâ‘ir olmaç mümkin ammâ kuvvet-i ğüftâr güç	Gazel/5 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Nâzire-i Rûhî
52a	Bâkî	Câme-ñ’âb ol âfeti aldıkça tenhâ koynına Şanuram ebrtün ğürtür mâh-ı şeb-ara koynına	Ruñlaruñ şevkiyle pür-dâğ itdi Bâkî sinenin Bir avuç berg-i gül-i ter kıydtı ğüyâ koynına	Gazel/5 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	[Zemin eksik] Başlık: Nâzire-i Bâkî
52b	Hayretî	Şuşamış dillere la‘lün şarâb-ı zindeğânîdur K’ara ğünütlere zül fûñ hâyât-ı câvidânîdur	Alup cânn dökersenñ Hayretîñün k’ann ey şüf Mey ü mâñbûbî terk itmez k’anuñ rûñ-ı revânîdur	Gazel/5 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Hayretî
52b	Yegânî	Şu kim ‘aşkıñla mecnun ola virâne mekânîdur Dil-i üfâde esrâr-ı hâkâyık ğenc ü kânîdur	Çıķupdur câni servünñ hâret-i k’addün ile cânâ Tezervâsâ Yegânîñün uçan rûñ-ı revânîdur	Gazel/5 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Nâzire-i Yegânî
52b	Zâtî	Fesâhat nehrine mâhî o cânânun zebânîdur Belâğat bahırına ey dil şadef anuñ dehâmîdur	Göreydi Zâtîyâ Hassân diyeydi idüp istihân Suñturi şî‘rütünñ kaşr-ı belâğat nerdübânîdur	Gazel/5 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Nâzire-i Zâtî
53a	Bâkî	Hürşid-i ruñunñ kendiyi kim ğöstere cânâ Minnet mi k’alur mihr-i ziyâ-ğüstere cânâ	Tuñ ğibi hoş nüktelet öğretti dehânunñ Bâkî ğibi üstâd-ı sülhan-ı pervere cânâ	Gazel/8 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Bâkî
53a	‘Alî	Ġöster yüzünü mihr-i şabâ-ğüstere cânâ Döndür feleğünñ beñzini ğâkistere cânâ	‘Alî ğibi pervâz idemez tab‘-ı edânî Şâhin ğibi şeb-per bulamaz şeb-pere cânâ	Gazel/7 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Nâzire-i ‘Alî
53b	Fuzûlî	Yâ Rab hemişe lutfunñ kıl reh-nümâ bâña Ġösterme ol tarñki ki ğitmez saña bâña	Râh-ı hevâda kıyma Fuzûlî-şifât esir Yâ Rab hidâyet eyle tarñk-ı fenâ bâña	Gazel/7 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Fuzûlî
53b	‘Alî	Devlet budur ki yüz tuta her mâ-çerâ bâña Eşķun ğibi musahħar ola mâ-sivâ bâña	Beznmüde cân-ı bâde felek cür’adur zemîn ‘Alî benüm ki ol dañi virmez şafâ bâña	Gazel/7 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: Nâzire-i ‘Alî
53b54 a	İshâķ	Ġülistânunñ yüzü ğülse açılsa nev-bahâr olsa Teferrüc itmeğe ğitsek ben olsam ol niğâr olsa	Ġüzel öpmek ğüzel k’oçmak degül mi didiğünñ İshâķ Göreydünñ şöhbetti bağt u sa‘âdet bâña yâr olsa	Gazel/5 beyit	.. - / . . . - - / - / . - - - / . . . - -	Başlık: İshâķ

[2a]									
54a	Nev'î	Ûat-ı dil-ber gibi gülşen açılsa nev-bahâr olsa Güzellense hevâlar muîrib-i meclis hezâr olsa	Çemenler bitmeden Ûak-i teninde Nev'î-i zârûn Çemen seyriye gitsek bir kıyâmet-kad nigâr olsa	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i Nev'î	
54b	'Alî	Varakdan bayrak açtım Ûame Ûig-i Ûün-feşânımdur	Ne 'alî pâye sultânım ki 'Alî rûz [u] şeb-gerdün	Gazel/5 beyit				Başlık: 'Alî	
[16b]		Ma'ânî Ûayın arturdum zühür itsem zanânuşdur	Ser-i zer-nişânım mesned-i cev-hersitânımdur	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i Hâletî	
55a	Hâletî	Şu murğam kim kenâr-ı bağ-ı gam dâ'im mekânımdur Çözülmiş zülfi dildârın bozulmuş aşyânımdur	Benüm her seng-i reh ey Hâletî seng-i fesenûmdur	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i Hâletî	
55a	Riyâzî	Her ne denlî pest-ise kâdrüm Ûas u Ûaşâkden Kâldırur bir gün gelür seyl-i sirişküm Ûâkden	Ey Riyâzî cânûna geçdi cefası sen daljî Nâvek-i âhî geçür bu şîş-e eflâkden	Gazel/5 beyit				Başlık: Riyâzî	
55a	Hâletî	İsterem süzân idem bu âb-ı âtesnâkden	Şöyle geldi Hâletî seng-i cefâ-yı rûzgâr	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i Hâletî	
55b	Riyâzî	Pertev-i mihr-i sa'âdet gelmiyor eflâkden	Kâlmadı hergiz eser âyine-i idrâkden	Gazel/5 beyit				Başlık: Riyâzî	
55b	Hâletî	Telâ-kâm-ı elem-i fûrkat idi ol nâ-şâd	Zer-ger-i fenn-i sîñan oldı Riyâzî kalemüm	Gazel/5 beyit				Başlık: Riyâzî	
55b	Hâletî	Nâm-ı Şîrini düşürmezdi dilinden Ferhâd	Bir gümiş levjün ider üstine her bâr sevâd	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i Hâletî	
56a	Uşulî	Kaldırıp şâhid-i gül-bergi alur yanuna bâd Muttaşıl murğ-ı çemen kılsa 'aceb mi feryâd	Nâgiz-güy eyle zebân-ı kalemün Hâletiyâ Uyup iller sözine eyleme teksîr-i sevâd	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i Hâletî	
56a	Rûñî	Bize bu 'aşkda eglenmege bir yâr olsa Yâr yüz bîñ bulmur yâr-ı vefâdâr olsa	Çünkü yâr olduñ Uşulî Ûulûna sultânım	Gazel/5 beyit				Başlık: Uşulî	
56b	Bâkî	"Men 'aref" sırrına vâkıf bize bir yâr olsa Olmasa ehl-i riyâ mahrem-i esrâr olsa	'Aşkbet şâhid-i maşkîñdi görür ey Rûñî Her kimünñ dide-i gam-didesi bîdâr olsa	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i Rûñî	
[58b]		Serv-kâmetler alurlar iki yanın yoluñ Râh-ı gülzârâ döner yolları İstanbuluñ	Bâkiyâ minnetini çekmeyelim her gülüñ	Gazel/5 beyit				Başlık: Bâkî	
56b	'Ulvi	İki yanında güzeller şâlmur her yoluñ Ne güzel yollar olur yolları İstanbuluñ	Bir avâğ ile dil-i 'Ulviyi bî-ñâş itdün	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i 'Ulvi	
[58b]		İrmedî hergiz elem yârün ruñ-i zîbâsına Degmedük gülzâr-ı dehrün bir gül-i râ' nâsına	Vay eger pâdişehüm böyle yürürse tülün	Gazel/5 beyit				Başlık: Hâletî	
57a	Hâletî	Aldanup düşdüm o servün kâmet-i bâlâsına	Sen yine ey Hâletî ol 'aşkıñ şeydâsına	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i Rûñî	
57a	Rûñî	Her metâ'uñ gerçi aldanmaz düşen a'îlâsına	Taldı Ûavvâş-ı dil-i Rûñî belâ deryâsına	Gazel/5 beyit				Başlık: Nazire-i Rûñî	

57b [10b]	Hâletî	Urursın seng-i cevriñ hâz idersin inkişarından Yıkarsın hâne-i kalbüm şakımmazsın gubârumdan	Şu denlü kaşdı vardır Hâletî baña 'adunuñ kim Eger ölesem nişân-ı tîr ide seng-i mezarından	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Hâletî
57b	Yahyâ	Şıma âyine-i kalbüm hâzer kı inkişarından Beni hâk ile yeksân eyleme şakım gubârumdan	Recâmı oldır Hüdâdan ol kıyâmet-kaddi göstersiz Şu dem kim gözüm açup turam ey Yahyâ mezarından	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Nâzire -i Yahyâ
58b	Bâkî	Belürmez hüsniñe göre çerâğ-ı şubh-dem nûri Ne denlü fer vire hürşid öñinde şem'-i kâfirî	Añlar devlet-i şâh-ı cihânda nâmüñ ey Bâkî Süleymân yâd olunduğda bile mezkûr olur mürî	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Bâkî
58b [6b]	Tabîbî	Cemâlüñ Ka'be-i hüsn-i şafâdur gözlerüm nür Kim oldı anda gerdânuñ senüñ bir şems-i kâfirî	Tabîbiden şakım 'âr itme şâh-ı hüsn olursân da Süleymâna zarar virmez bile yâd olsa çün mürî	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Nâzire -i Tabîbî
59a [9a]	Bâkî	Gubâr-ı hâttuñ olmaz çünki hayrân olmağa bâ'îş Nedür la'î-i lebübüñ çâk böyle hândân olmağa bâ'îş	Meger başum ser-i küyüñde top olmaq hevâsıdır Dem-â-dem Bâkîya koluñda çevgân olmağa bâ'îş	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Bâkî
59a [9a]	Kirâmî	Lebüñ esrarı dñşdi cânâ hândân olmağa bâ'îş Şarâb-ı 'aşkuñ oldı dide-gıryân olmağa bâ'îş	Felek bir bir çıkardı arkaşından her nesi varsa Budur cânâ Kirâmî böyle 'urıyân olmağa bâ'îş	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Nâzire -i Kirâmî
59a [9a]	Rûhî	Degül çün nâr-ı 'aşkuñ sine-süzân olmağa bâ'îş Olursa iân degül bu cisim-i büryân olmağa bâ'îş	Şafâlar eylemekde gaynlar zevk-i vîşâlüñle Nedür Rûhî esir-i derd-i hicrân olmağa bâ'îş	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Nâzire -i Rûhî
59b [57b]	Rûhî	Sañâ zâhid eger dñse şarâb-ı dil-güşâdan geç Şarâb-ı dil-güşâdan geçme ey dil sen rivâdan geç	Bekâ bezmindedir Rûhî şafâ-yi bâde-i vahdet İrşimekse garaz ol zevke bu bezm-i fenâdan geç	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Rûhî
59b [57b]	Zülüâî	Cefâ-yı yâra şâbr it ey gönül zevk ü şafâdan geç Tahammül eyle cevriñ miñnete mihr ü vefâdan geç	Zülüâî merd isen dünyâ-yi düña iltifât itme Mahabbet eyleme 'arîflik eyle men ü mâdan geç	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Nâzire -i Zülüâî
59b [57b]	Bâkî	Yâr olup agyâra âdemler beğenmez ol peri Kendüye hem-râz idimmiş ya'nî bizden yigleri	Almaz oldum Bâkîya kuhl-i cilâyî 'aynuna Tütyâ-yi çeşm idelden hâk-pây-ı dil-beri	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Bâkî
60a	Nişânî	İhtiyârsuz sevdi gönül ol belâlu dil-beri N' eyleyem ben nâ-tuvân oldum dil ü cândan beri	Ey Nişânî 'aşk-ı dil-berden ferâğat eyleme Ber-murâd eyley senü bu 'aşk degüldür serserî	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Nâzire -i Nişânî
60a	Bâkî	Geñ ey dil halqa-ı miskîn-i zulf-ı pür-şikonden geç Düşersin dâm-i tezvire reh-i mekr ü fiftenden geç	Kemend-i zulfı ey Bâkî saña çok bond geçmişdür Velî sen gâmez-i hün-rizi derdin gör geçenden geç	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Bâkî
60a	Zâ'îf	Fenâfî'llâha sa'y eyle gönül kayd-ı bedenden geç Baña nâmus [u] 'ârî anıma lutf eyle geçenden geç	Şakım aldanna Zâ'îf dünyenüñ bâğ-ı bahârına Murâduñ vaşl-ı gül-ise temâşâ-yi çemenden geç	Gazel/5 beyit	---/.---/.--- -./-----	Başlık: Nâzire -i Zâ'îf

60b	Kirâmî	Saňa ben dimezem kim ol meh-i nâ-mihribândan geç Ya cân u başdan geç ey dil-i şeydâ ya andan geç	Birine bir dalı katup kabardur kûbbe-i gerdün Kirâmî açma ağzunu nâle vü âh u fîğândan geç	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Kirâmî
60b	-	Dilâ gel 'ârif-i nefis ol yüri cân u cihândan geç Ki ya'nî mâ-sivâyî terk idüp kevn ü mekândan geç	Yolumuz çün irişdi süy-i menzil-i harâbâta Bir iki cân-ı mey nuş eyle bu bâr-ı grândan geç	Gazel/4 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Nazîre-i Şühudî
61a	'Alî	Şöyle hayvândur görüp yârün belin şüf-i hâr Ben bu kıldan çaldığım yokdur diyü bel bel bakâr	Gâfil olmasun emet 'ârifler ani 'Aliyâ Öykünürse yârün engiştime miskin ney-şeker	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: 'Alî
61a	Kirâmî	Şafha-i mâh-i felekte mihrün ey hürşid-fer Tuht bir mesken karardup derd-i 'aşkunla maqâr	Sen semen-simâyî vasf itse Kirâmî uçurup N'ola kim bir anda itüñ nice bin yıllık sefer	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Nazîre-i Kirâmî
61a	Hâletî	Çandadır ağzunu senün cânâ sözüñden bildiler Virdi güftârün buğün 'uşşâka gâ'ibden haber	Ab-ı çşmüñ yolları nâ-geh bozalsa Hâletî Besdür ana şehr-i yârnumdan benüm bir kez nazâr	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Nazîre-i Hâletî
61b	Hayretî	Erenlerden olursa baña himmet Çamu dâ'î ola a' dâ ne minnet	Meded senden mededsüz Hayretîye Erenler şâhi sultân-ı müritvvet	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Hayretî
61b	'Amrî	Güzellerde olaydı büse 'âdet İrerdi baña dalı bu sa'âdet	Sücut it mest olup yâr işigünde Yiter 'uşşâka 'Amrî bu 'ibâdet	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Nazîre-i 'Amrî
62a	Firâkî	Goncalar altun kadehler bağlar mey-ñanedür Nâle-i bülbül şanasın na'ra-i mestânedür	Yana yana nâr-ı fırkâden küll oldum ben didüm Güldü ol dil-ber didi miskin Firâkî yamadur	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Firâkî
62a	Riyâzî	Mihnet-âbâd-ı cihân bir mülket-i virânedür Şenliği ancak içinde güşe-i mey-ñanedür	Ey Riyâzî n'ola pür-keyfiyyet olsa mey gibi Gözleri vâşfında yârün sözlerün mestânedür	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Nazîre-i Riyâzî
63a	Nev'î	Zamân-ı haftı gelse yâr lutfın bi-kerân eyler Me'â'm her kişi alşama qarşu raysan eyler	Ne cân-ı mey diler Nev'î ne bus-ı ta'le-i cânâmı Mahabbetde kişi demler gelür kim terk-i cân eyler	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Nev'î
63a	Nef'î	N'çün şây-nihâl-i güldü bülbül âşiyân eyler Bugünler hod mahabbet ehli terk-i ñannân eyler	Mürzeyyen reng ü bü ile dil-i Nef'î gibi gülşen Meğer ol cân-ı 'âlem gâhi geşt-i gülşütân eyler	Gazel/6 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Nazîre-i Nef'î
63b	Rûhî	Kızaran ey gül-i nev-reste degül bağda gül Çigerin pâreleyüp hâra geçürmiş bülbül	Lebin ağzına şunup Rûhîye cân virdi nigâr Hasedtünden yüri ey hâsîd-i bed-ñâh sen öl	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Rûhî
63b	Voysî	'Alemlî açdı şafa virdi yine revnak-ı gül Bağda goncalar açıldı açılmadı gönül	Demirdür eylese Voysîye müritvvet demidür Şir-i merdân-ı fudâ şâh-sivâr-ı düldül	Gazel/5 beyit	---/---/--- -/-/---	Başlık: Nazîre-i Voysî

63b	Bakî	Yıldı bir açlır ancak şen olur bağda gül Kanı ol gonca-ı handân gibi şülü u şengül	Düd-i âhın yine Bakî şer-âlıd itdi Yäre ‘arz eyledi bir dâne zer-eşân sümbül	Gazel/5 beyit	.. . / . . . - / . . . - - / . . . -	Başlık: Nazire-i Bakî
98b [89b]	Fehim	Dilde bir deryâ yatur bi-ka’r sahil nâ-bedid Bü’l-‘accedür olmuş anda hem yine dil nâ-bedid	Feyz-i isti’ dâd hatm olmuş sender Fehim ‘İlm çok üstâd yok şakîr-i muhbil nâ-bedid	Gazel/7 beyit	- . - / . . . - / - . . . - - / . . . -	Başlık: Fehim
99a	Güftî	Olmağ âlem şehid-i nâz kâtil nâ-bedid Tutdi hün-i küştegân dünyâyı bismil nâ-bedid	Cümlegâh-ı nazmı Güftî gayret-i huld eyledüñ Nev-‘arıs-ı güfte çok dâmâd-ı muhbil nâ-bedid	Gazel/7 beyit	- . . - / . . . - / - . . . - - / . . . -	Başlık: Nazire-i Güftî
99a	Hâfız	Hall ider her müşkili dil fik sâ’îl nâ-bedid Güş ider hem sırr-ı aşkı yine kâ’îl nâ-bedid	Devlet-i vaşl ile hurrem Hafızâ halk-ı cihân Gör temâşâyı ki annâm yine nâ’îl nâ-bedid	Gazel/7 beyit	- . . - / . . . - / - . . . - - / . . . -	Başlık: Nazire-i Hâfız
111a 115b	Ruhî	Şannañ bizi kim şire-i engür ile mestüz Biz ehl-i hârâbâtdanuz mest-i elestüz Ter-dâmen olanlar bizi âlûde şanur lâk Biz mâ’îl-i büs-i leb-i câm u kef-i destüz Bu ‘âlem-i fânide ne mir ü ne gedâyuz Â lâlara â’lalanuruz pest ile pestüz Şadnñ gözedüp neyleyelim bezm-i cihânñ Pây-ı hüm-i meydür yerümüz bade-perestüz Mâ’îl degülüz kimsenüñ âzârına annâm Hâtur-şiken-i zâhid-i peymâne-şikestüz Erbâb-ı gâraz bizden irâğ oldıñı bu kim Düşmez yire zîrâ okumuz şâhib-i şaştuz Hem-kâse-i erbâb-ı dilliz ‘arbedemüz yok Mey-ñanedeyüz gerçi velî ‘aşk-ile mestüz Biz mest-i mey-i meykede-i ‘âlem-i cânuz Ser-halka-i cem’ıyyet-i peymâne-keşânuz	Virdük dil ü cân ile rızâ biz ki kâzâyâ Gam çekmezüz uğarsak eger dert ü belâyâ Koyduñ vâtamı gurbete bu fikr ile çıkdıñ Kim renc-i sefer bâ’ iş olur ‘izz u ‘alâyâ Devr eylemedük yer komaduk bir nice yıldıur Uyduñ dil-i dîvâneye dil uydu nevâyâ Oldum nereye vardum ise ‘aşka giriftâr Alındı gönül bir şanem-i mâh-ılkâyâ Bağdâda yolñ düşse [e]ger bād-ı seher-ñiz Âdâb ile var hüdmet-i yârân-ı şafâyâ Ruhî eger bir şorâ ister bulunursa Diriense buluşduñ mı o bi-berg [ü] nevâyâ Bu matla’-ı gârrâyı oku epsen ol anda Ma’lüm olur ahvâlimüz erbâb-ı vefâyâ Hâlâ ki biz üftâde-i hütbân-ı Dümşköz Ser halka-i rindân-ı melâmet-keş-i ‘aşköz	Terkib- bend/17 bend	- - . / . . . - / . . . - - - . / . . . - / . . . -	Başlık: Nazire-i bend-i Ruhî-i Bağdâdî
115b 120b	Meşki	Şannañ bizi kim cins-i meta’-ı ser-i destüz Biz cevher-i nür [u] ruh-ı hürşid-i elestüz Cevlângühümüz kâingüre-i ‘arş-ı Hüdâdur Ger hâk gibi dîde-i hüd-bînlöre pestüz	Biz kim iderüz şubh u mesâ secde Hüdâyâ Şabr itmegi huy eylemişüz dert ü belâyâ Şâhen-şeh-i ik fîm-i şafâ-güster-i fakruz Mâ’îl degülüz keir ü ferr ü ‘izz u ‘alâyâ	Terkib- bend/17 bend	- - . / . . . - / . . . - - - . / . . . - / . . . -	Başlık: Nazire-i Terkib-bend-i Hakim Meşki-i Kütâhiyyevi

		<p>Dürr-i şâdef-i mâ'den-i deryâ-yı kadîmüz Yektâ güher-i şâdr-nişîn-i kef-i destüz Zâhîd gibi hâr gûşe-i mihrâba berâber Turmaz yûzümüz ebrû-yı dildâr-perestüz Buğz ehline ey bâd-i şabâ söyle şakmsun K'eflâki geçer nâvekümüz şâhib-i şaştu İncitmege râzî degülüz kimseyi aşla Ammâ ki tehi şîşe-i meyyâl-şikestüz Ma'nide çeker yâr ile dil bâde-i nâbi Şüretde eger gûşe-i mey-îâne nişestüz Mâ'îl degülüz neş'e-i ney-bâde-i taña Zîrâ ki mey-i sâgar-i tevâhid ile mestüz Şahn-i çemen-i gülşen-i dînyâ-yı denîde Tâ hem-dem-i ol lâle-ruh [u] bâde-perestüz Biz mest-i şarâb-ı kadıç-ı pîr-i muğânuz 'Ankâ-şifâtı dehrde bî-nâm u nişânuz</p>	<p>Çün kıldı Resûl-i Kuresî fakr ile fâhn Biz cân vîrütüz fakr gibi cây-ı şafâya Terk eylemezüz hırka-i peşmineyi aşla Urdük eli himmetle giribân-ı vefâya Ey bâd ben İstambula var git dimem ammâ Şalarsa eger kendü hayâtün o hevâya Bûs eyle kef ü pâymı her kim ki buluşmuş Ol merhalede Meşki-i bî-berg ü nevâya Âdâb ile tûr hîdmetüne söyle bu nuñkı Bir bir nazâr-ı pâk o hâşşân-ı Hüdâya Gevher-nigin-i yâr ile çokdan yine düşüniş Câm-i mey-i gül-gun u şurâhi vü şafâya Alur ele dil-ber ile yâküt-ı müzâbi Bu beyti okur her nefes erbâb-ı vefâya Kütahiyede bâde-keş-i sâgar-ı 'aşkuz Ne Mısr u ne hîod sâ'ir-i meydân-ı Dimişkuz</p>		<p>[Mecmuada Nazire-i Tercî'- bend-i Hakîm Meşki-i Kütâhiyyevi şeklindedir]</p>
--	--	--	--	--	---

Alevî–Bektaşî Velâyetnâmelerinde Tahta Kılıç Sembolizmi

Serdar GÜRÇAY*

Aynur KOÇAK**

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi / Received: 19 Ocak 2021 / 19 January 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 20 Şubat 2021 / 20 February 2021

(Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: Semboller, toplumların kültürel kodlarının açılanması ve psiko-sosyal arka planın çözümlenmesinde anahtar görevi üstlenmektedir. X. yüzyılda İslâm'ı kabul eden Türkler, XII. yüzyıldan itibaren Türkistan üzerinden Hoca Ahmet Yesevi'nin kurduğu Yeseviyye tarikatının öğretilerini yaymak üzere gelen derviş zümresi ile karşılaşmışlardır. Kaotik bir dönem geçiren Anadolu halkı, tasavvufla harmanlanan senkretik İslâm'ı kendilerine yakın bulmuş; eski inanç, örf ve âdetlerle uyumlu olan dinî akidelere kolayca

---

* **Arş. Gör.**, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, İstanbul / TÜRKİYE.

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Doktora Öğrencisi. serdargurcay@aydin.edu.tr. <https://orcid.org/0000-0003-1412-7910>

** **Prof. Dr.**, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. İstanbul / TÜRKİYE. aynurnazkocak@hotmail.com. <https://orcid.org/0000-0002-9555-1088>.

DOI:10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1004

adapte olmuşlardır. Eski Türk inanışlarından biri olan Şamanizm geçmişten günümüze pek çok kalıntılar ve izler bırakmış bir inanç sistemidir. Şamanlar, doğanın temsilcileri oldukları kadar, ruhanî düzlem ile ölümlü insanlar arasında bir köprü niteliği taşımışlardır. Şamanların içinde buldukları bu sorumluluk, onların eğitimleri kadar, doğayı ve insan duygularını anlamaya yönelik kültürel yatkınlıkları ile de yakından ilişkilidir. Yer altı, yeryüzü ve gökyüzü arasında kalan insanın çeşitli kötülüklerden korunması ve varlığını güven içinde devam ettirmesinde Şamanlar, doğaüstü varlıklarla iletişim kurarak otacılık, falcılık/büyücülük, ozanlık, halk tababeti uzmanlığı gibi çoklu fonksiyonlar üstlenmişlerdir. Şamanlar bilinmezliğin düzlemleri ile insanlar arasında iletişimi sağlayabilmek için çeşitli ritüeller gerçekleştirirler ve bu esnada boyalardan, giysilerden ve çeşitli el yapımı aletlerden de faydalanırlar. Tahta kılıç, bu nesnelere yalnızca biridir. Bu çalışmada, bahsi geçen konuda, Alevî-Bektaşî velâyetnâmelerinden alınan pasajlar doğrultusunda çeşitli görüşler üretmek ve bunları sosyo-psikolojik perspektiften temellendirmek hedeflenmiştir. Şamanların tahta kılıcının Alevî-Bektaşî geleneğinde de babaların elinde görülmesinin önemi benzer şekilde irdelenmiştir. Dinî zatlarla ilgili anlatılardan örneklere de yer verilmiş ve Şaman ile pîrlere arasındaki bu organik

bağlantının toplum için hangi anlama gelebileceği üzerine savlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Alevî, Bektaşî, Tahta Kılıç, Şaman, Sembolizm, Velî Kültü.*

Wooden Sword Symbol in Alevi–Bektashi Hagiographies

Abstract: Symbols own a key position in explaining the cultural codes of societies and analyzing the psycho-social background. The Turks, who accepted Islam in the 10th century, met with the dervishes who came through Turkestan from the 12th century to spread the teachings of the Yeseviyye sect established by Hodja Ahmet Yesevi. The Anatolian people, who had a troubled depression, found syncretic Islam close to them; they easily adapted to religious beliefs that were compatible with the old beliefs, customs and traditions. Shamanism, one of the old Turkish beliefs, has left many remains and traces from the past to the present. The Shamans, as well as the representatives of nature, have the characteristic of being bridges between the spiritual plane and the mortal people. This responsibility of the Shamans is deeply linked to their cultural disposition to understand nature and human emotions, as well as their education. The Shaman protects the people who are between

the three planes; the underworld, the earth and the sky. By communicating with supernatural beings, they undertook multifunctional functions such as herbalist, fortune teller, wizard, poet and folk medicine practitioner. Shamans need paints, clothes and various handmade tools, as well as songs, dances and dialogues, to communicate between the planes of unknowingness and people. Wooden sword is one of these objects. This study produces various arguments on this subject and aims to base them from a socio-psychological perspective. The importance of seeing the wooden sword of the Shamans in the hands of the fathers in the Alevî–Bektaşî tradition is also examined. Samples from religious narratives have also been included and arguments have been put forward on the meaning of this connection between Shaman and pir.

Key Words: *Alevi, Bektashi, Wooden Sword, Shaman, Symbolism, Haji Cult.*

Giriş

Menâkıbnâmeler ve Velâyetnâmeler; önemli tarihsel kişilikler, mezheplerin kanaat önderleri, tarikat kurucuları, velî ya da şeyhliğine inanılan kimselerin hayatları, üstün vasıfları, övülecek ve hayranlık uyandıracak hâlleri ile onların kerametlerini barındıran eserlerdir. Bu eserler,

Tezkiretü'l-Evliyâ'ların yanı sıra Tanrı'ya yakınlığı takdis edilen velîlerin etrafında teşekkül etmiş olan efsaneler ve menkabelerin sözlü olarak nesilden nesile aktarılarak yazılı hâle getirildiği eserlerdir. Hacı Bektâş-ı Velî'nin hayatı ve menkabelerini ihtiva eden *Velâyet-nâme* isimli eserden hareketle, âdet olduğu üzere ardından gelen benzer türdeki eserlere “velâyet-nâme” denilmesi hasebiyle, bu çalışmamızda Alevî-Bektâşî menâkıb-nâmelerini, “velâyet-nâme” olarak isimlendirmeyi tercih ettik. Bu eserler, XV. yüzyılda yazıya geçirilmiş olsalar dahi sosyo-kültürel arka plânında sözlü kültür ve kolektif hafızanın mevcudiyeti söz konusudur. Bu yönüyle halk edebiyatı ve folklorun temel kaynaklarından olup barındırdıkları sembol ve motiflerle toplumun mistik / gizil yönlerini açıkça gözler önüne sermektedirler.

Antik çağlardan bu yana, insan ve onun ürettiği kültür ile doğa, yaban ile uygar, zâhirî ile bâtınî, yaşam ile ölüm zıtlığı arasında elçi görevi üstlenen Şamanların, âyin yaparken kullandıkları kutsal eşyalardan biri de tahta kılıçtır. Şamanlar âyin yaparken –ritüel anlamda kendilerinden geçtikleri- vecd / istiğrak hâline girebilmek için belli bazı simgesel aletleri kullanmışlardır. Davul ve özel kıyafetlerinin yanı sıra yanlarında bir de tahta kılıç bulundurmaktadırlar. Bayat'ın aktarımına göre, “Orta Asya'nın hem erkek hem de

kadın Şamanları hastayı tedavi etmeye giderken yanlarında tahta veya metal kılıç taşırlardı”(Bayat, 2006). Tahta kılıç, şer / kötü kuvvetlerle mücadele için bir savaş aracıdır (Saral, 2004: 31). Şamanlar bununla yer altında bulunan ve toplumlara menfi olaylar, hastalıklar getirdiğine inanılan kötü ruhlara karşı savaşmaktadır. Tüm bu yönleriyle tahta kılıcın kaosu kozmosa evirmesi yönüyle Şaman ritüellerinde sıklıkla kullanıldığı söylenebilir.

Şamanlık geleneğinin geleceğe aksi ve uzantısı olarak kabul edilen Alevî-Bektaşî velîlerinin, tespit edilebilen en önemli ortak yanlarından birisi, tahta bir kılıca sahip olmaları, bununla yerine göre ejderhalarla yerine göre gayrimüslimlerle savaşarak onları öldürmeleridir. Anlatılarda sıklıkla kullanılan bu motif, menâkıbnâmelerden başka Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarını anlatan ilk devir vekayinâmelerinde de geçmektedir (Ocak, 2002: 179). Zira Osmanlı'nın kuruluş döneminde, çok kültürlü Horasan yapısından Anadolu'ya gelen gazi-derviş (Abdâlan-ı Rûm) zümresinin hem askerî, hem sosyo-kültürel ve dinî anlamda yarattıkları etkileşim pek çok bilim insanınca kabul edilen bir gerçeklik olup bu erenlerin etrafında teşekkül eden kerametler, destan ve efsanelerde birbiriyle benzeşen motiflerin bulunduğu bilinmektedir.

Tahta kılıç, Alevî-Bektâşî geleneğinde; *tarik*, *alaca değnek*, *erkan-ı evliya*, *erkan*, *desteçup*, *Zülfikar*, *değnek*, *serdeste*, *evliyâ* ve *kara çomak* adlarıyla anılır (Korkmaz, 2013). Bu nesne, Alevî-Bektaşî dedelerinin taliplerin sırtlarını sıvazlama ritüeli sırasında kullandığı 3 karış uzunluğunda boğumlu, simgesel bir kutsama çubuğudur (Korkmaz, 2010: 53). Özellikle Alevî-Bektâşî zümrelerinden olan Çelebiler'in, cem âyinlerinde kullanılan ve günahlardan arınma ritüeli olarak bilinen "tarik altından geçme" eylemini, dedenin talibin sırtını dest ile sıvazlamasına dönüştürerek paradigma değişimi yaratmaya çalıştıkları göz önüne alınırsa tarihin gelenekteki yeri ve önemi daha da iyi anlaşılacaktır.

1. Tahta ve Kılıç Simgelerine Panoramik Bir Bakış

Tahtanın, hem antik bir element olması hem de çok kullanılagelen bir zanaat ve inşaat malzemesi olması nedeniyle, insan uygarlığı açısından belki de kilit önem taşıyan maddelerden biri olduğu söylenebilir. Antik çağlardan bu yana sembollerin derin anlamları ve işlevselliklerini göz önünde bulunduran Çin medeniyetinde, yaşamı temellendiren ve bütünlüğü sağlayan Anasır-ı Erbaa (ateş, hava, su, toprak elementleri) dışında varlığın beşinci hâli olarak ağaç (tahta) da eklenmiştir (Eberhard, 2000: 63). Tahta, "Doğu, özellikle Çin tasarımlarında, 'beş ihtiyar'dan doğunun üstadıyla ilişkilendirilen ve doğuyu simgeleyen nesne"

(Korkmaz, 2010: 1143,1144) olarak kabul edilmektedir. Tahta, doğrudan ağaç kültüyle ilintili olarak görüldüğü için, kutsal ağaç nesnesi tahtayla özdeşleştirilmektedir. “Evrenin direğini, barışı, bereketi (Üçer, 2019: X) hayatı, ölümsüzlüğü, bilgeliği, gençliği ya da genç kalmayı, üç katmandan oluşan âlemi birbirine bağlamayı ifade eden “kozmetik ağaç”, bütün bu özellikleriyle Türk inancı ve düşünüş sisteminde olduğu kadar, en doğusundan en batısına, en kuzeyinden güneyine, dünyanın her yerinde, hemen hemen aynı şeyleri ifade etmektedir (Ergun, 2004: 17). Tanyu’nun ifadesiyle göğe ve doğa güçlerine yakınlığından, ağaçlarda ilâhların ve ruhların bulunduğu inancı ile kutsal addedilmesi, yeniden doğuşun ve sürekliliğin simgesi olması dolayısıyla insanlar beşikten mezara ağaca yönelmişlerdir (1976: 128). Yer altı - orta dünya ve gökyüzünü birbirine bağlayan hayat ağacının (Türklerde kayın) dibinden akan hayat suyu ile ölümsüzlüğü simgelemektedir. Aynı zamanda tabiat kültürünün bir parçası olan ağaç kültü, Türk inanç sisteminde tanrıyı sembolize etmekte (Ergun, 2004: 81), yalnız ağaçlar tanrı ile özdeşleştirilmekte olup sırtlarını ağaçlara dayayan velîler için merkezde bir mekân olma özelliği göstermektedir. Bunun yanı sıra velînin elindeki tahta değnek de bilgeliğin, iktidarın ve gücün simgesi olmasının yanı sıra ölümsüzlüğün ve hayata tutunmanın da somutlaşmış simgesidir denilebilir. Bu

anlamda doğu kültürü, ağacı ve dolayısıyla tahtayı, hayatı bütünleyen beş temel elementten birisi olarak göstermiştir.

Diğer yandan, primordiyal insan toplumunun, hayatta kalabilmek için kendi bedensel gücünün yetmeyip, alet kullanmanın faydasını keşfetmesiyle önce sopa, ardından taş keskinlerin önemi keşfedilmiştir. Daha sonra bunların birleşimi ile ilkel mızraklar yapılmıştır. Silahlı yakın dövüşlerin, kabileler arası varoluş farkı meydana getirdiği vahşi çağlarda mızrak, yakın dövüş ihtiyaçları ile törpülenmiş ve kılıca evrilmiştir. Kılıç, fiziksel savunma savaşlarında onu kullanana üstünlük sağladığı için sanat ve edebiyatta da en güçlü şekilde yerini almıştır. Bu nesne, ilahî perspektif açısından ele alındığında görülmektedir ki fizikî savaşların maddî dünyada beka sahibi olmak için ilk çağlardan beri âdeta bir doğa kuralı olması gibi kişinin nefsi ile mücadelesi de içindeki canavarı (nefs, ego) yenebilmesi için bir gereklilik hâlini almıştır. Psikoanalitik yönden “ego” olarak tanımlanan bu canavar, özünde Jung arketiplerinden “gölge”yi çağrıştırmaktadır. Nasıl ki zaman içinde, maddî dövüşlerin kuralları ve prensipleri oluştuysa, manevi ihtiyaçlar sebebiyle de ritüel ve ayinler ortaya çıkarılmıştır. Ritüelin ortaya çıkmasının zarureti kutsal ve profanın ayrışması ihtiyacındandır.

Tarik ya da yaygın adıyla *alacadeğnek*, Orta Asya kandaş toplumlarında topluluk ya da toplum önderinin kurmaylığını yapan askerî kimlikli eren ve erlerin elindeki kılıcın tarihsel süreç içinde dönüşüme uğramış biçimidir. Bu eren zümresi, zamanla bu işlevlerinden uzaklaşmış ve topluma akıl önderliği yapan bilgelere, evliyalara, sürece koşut ellerindeki metal kılıç ise “akıl kılıcı” anlamında tahta kılıca; tahta kılıç dedenin, babanın elinde kutsama çubuğuna dönüşmüş ve nihâi olarak kutsiyeti haiz bir nesne olarak faydalanılmıştır. Çizgi dışı (Heterodoxe) İslâm erenleri güzel ahlâkı, inancı, sır bilgisine sahip olmayı, erdem ve fazileti öne çıkaran şahsiyetlerdir.

Tahtanın kılıç ile birleşmesiyle ritüellerin ve kutsî literatürün bir parçası haline gelmesi, âdetâ bir ağacın toprakla birleşmesi, yaşamın ölüme kavuşması kadar normal karşılanabilir. Bir diğer deyişle maddî ile manevî olanın, zahir ile bâtının, zihinlerde ve yaşayışlarda bir düzene girme ihtiyacının toplumdaki yansımasıdır. Şaman, pîr, dede ve niceleri bu bahsedilen hususun kutsî kabul edilen araçlarıdır. Maskeler, davullar, boyalar, çalgılar ve tahta sopalar / kılıçlar sosyo-psikolojik simgelerdir ve her birinin ayrı ayrı kolektif hafızada karşılıkları vardır. Her ne kadar, bu karşılıklar günümüzde toplumun bilinç dışına itilmiş olsalar da o topluluğun sosyo-psikolojik arka planını çözümlemenin başat

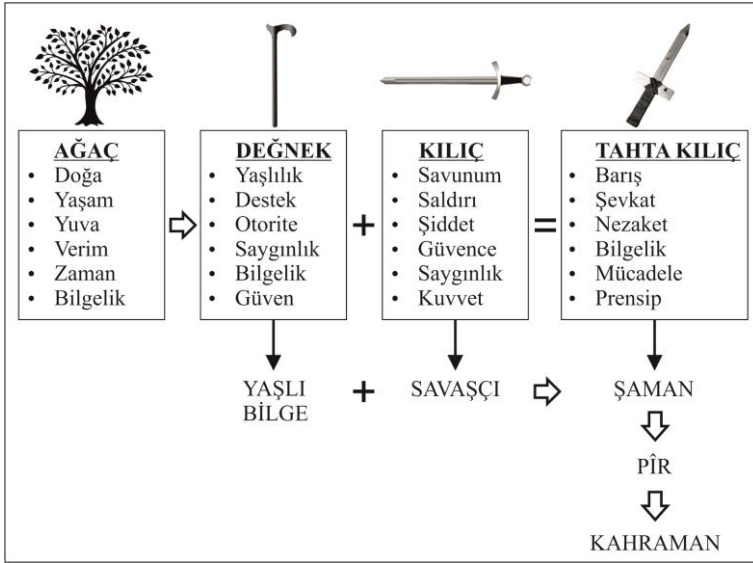
unsurlarıdır. Bu unsurlar geçmiş ve gelecek arasında kurdukları bağ ile bilinmezi bilinir kılarak toplumun üyelerinin aidiyetini pekiştirmektedir.

2. Sembol Bağlamında Tahta Kılıç

Edebî bir yaklaşımla semboller, yer yer gizil bir anlam içerirken yer yer duygulara hitap etmektedir. Kutsî kavramlar söz konusu olduğundaysa simgelerin varlığı kaçınılmazdır. Zira kutsalı ortaya çıkaran unsur, profan (din dışı)dır. Dolayısıyla bu nesnelere, mekânlar ve belirlenmiş zamanlar, barındırdıkları içkin anlam karşılıklarıyla kutsalın sınırlarını belirlerler. Din ve inançlarda sembol dilinin kullanılması, derin anlamın çözülmesi talebinden ileri gelir. Ethem R. Fığlalı, Kur'ân-ı Kerim'in son vahiy kitabı olarak yoruma açık ayetler içermesini, onun ölümsüzlüğünün bir mucizesi olarak tanımlar. Buradaki sembolik-elastiki ayetlerin muhtelif devir-mekân ve ihtiyaçlara uygun olacak şekilde yeniden yorumlanmasının kıymetine dikkat çekerek, bunun Kur'ân'ın emri olduğunu söyler (1994: 23). Zira inci elde edilmesi zor bir nesneyken kıymeti üst düzeydedir. Dinlerde söz konusu olan sembolik anlam ve anlatımlar çoklu okuma yaratmak maksadıyla değil; özün kavranması hususiyetiyle içselleştirilmesinin pekiştirilmesi ihtiyacından ileri gelir. Peygamberler, aracı oldukları mucizeleri vasıtasıyla kendilerini gerçekleştirirken; erenler keramet ve ilham

aracılığıyla kutsiyet kazanırlar. Bir nevi rol çalma olarak nitelendirebileceğimiz bu durum, dervişlerin doğru yolda, düzgün ahlâk ve faziletlerle ilerlemeleri bakımından irşat edilmelerinde büyük önem taşımaktadır.

Temel ihtiyaçlara olan bağıllık ve talepkârlık insanlar için ağaç gibi verimli bir varlığı kutsîleştirmiştir. Hayat ağacı, dünya ağacı, ana ağaç, baba ağaç gibi kullanımları olan ağaç motifi, başlı başına evrenin direği (Axis Mundi) oluşturmaktadır. Hem yeraltı hem de yer üstü ile bağı olan ağaç, düzlemler arasında iletişim kanalı olarak varlığını sürdürür. Ağaçlara sunulan nezirler, kurbanlar ve dilek dilemek için çaput bağlanması gelenekleri Şamanizm'in temel ritüellerindendir. Bütünün bir parçası olan tahta ise; aynı kutsiyeti bünyesinde taşımaktadır. Tahta da ağacın doğadaki bir görüntüsüdür. Yaşlı insanlara yürümede yardımcı olan ve ağaçtan yapılan değnekler zamanla yaşlıların edindiği bilgelikle özdeşleşmiştir. Savunma ihtiyacı kılıçların da bilgelige evrilmesi, bu durumun açıklayıcısı olarak izah edilebilir. Kutsî düzlemde erdemin bastonu ile savaşın kılıcı birleşmiş ve bilgelerin tahta kılıcına dönüşmüştür. Şamanlar ise zamanla pirlere, onlar da tarihî ve kurgu kahramanlara doğru biçim değiştirmişlerdir.

Şekil 1. Ağacın, tahta kılıca evrilmesi

Bu paradigma değişimi sonucunda oluşan evrilme sırasında, şekilsel birtakım farklılıklar ortaya çıksa da bu nesnenin manevî değeri korunmuştur. Hz. Musa'nın asası ile Hızır'ın da yardımıyla Sarı Saltuk'un, ejderhanın yedi başını da bir bir kestiği tahta kılıcı benzer işlev görmüş, şahsiyetlerini bütünleyen ve onlarla özdeşleşen kutsal eşyalardan olmuştur. İnsan, doğru yolu bulabilmek için kendisine bir eğitici, öğretici aramaktadır. Bu öğreticiler kimi zaman kişisel hayat tecrübeleri, ebeveynler, çevre vb. faktörlerden müteşekkil iken kimi zamansa tarihî/edebî rol-model olan karakterler, din uluları, kanaat önderleri ve onun bütünleyicileri olmuştur. Bunu kullanan şaman, derviş, evliyâ

için ise *ad origenem* temsili yaratmışlardır. Kolektif bilinçaltından doğan bu semboller, ataların kutsala yönelik görüngülerinin izdüşümü olarak düşünülebilir. Geçmişten geleceğe taşınmak suretiyle değerler birikimi oluşarak nesiller arası kültür farklılıkları azaltılmış ve tecrübeler nesilden nesile aktarılmış olur.

Pirlerin gerekmedikçe fizikî dövüğe girmemeleri, çevrelerine düşünce ve yaşantıları ile model olmaları, insanlara yardım etmeleri ve erdem ile ilgili öğütler vermeleri her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Kılıcın tahta olması, yer yer ejderha gibi fantastik varlıkların da düşman suretinde karşımıza çıkması, anlatıların bazı kısımlarının efsaneleşmiş olabileceğini düşünmemizi sağlamaktadır.

3. Alevî-Bektaşî Velâyetnâmelerinde Tahta Kılıç

Çalışmamızda yararlandığımız Alevî-Bektâşî velâyetnâmeleri; Hacım Sultan, Hacı Bektaş-ı Velî, Sarı Saltuk, Koyun Baba'dır. Bu eserlerde tespit edilen tahta kılıcın sembolik anlamıyla öne çıktığı pasajlara yer verilmiştir.

3.1. “Tahta Kılıç ile Köseği” Anlatısı

Hacım Sultan Velâyetnâmesi'nden alıntılanan pasajda, Yeseviyye tarikatının kurucusu Hoca Ahmet Yesevi'nin Horasan'dan Anadolu'ya fırlattığı bir işaret olarak tahta kılıç (ağaç kılıç) geçmektedir.

Pes Sultan Hoca Ahmet Yesevi hazretlerinin bir ağaç kılıcı var idi. Getürüb tekbir edüp Sultan Hacı Bektaş Velî el-Horasanî'nin beline kuşatdı. Ve dahi ocakta tut ağacından bir od yanar idi. Bi eksi kavrayub Rum'a doğru pertav itti "Ve ol eksiye Horasan'dan Rûm'a er gönderdiği malum ola. Rum'da bunu tutalar deyu" didi. Ol eksi havada yana yana (gelip) geçerken, Konya'da bir er var idi, Sultan Hoca (Ahmet) Fakih derler idi. Ol odı (yanan köseği) kapub hücresinin öğüne (önüne) dikti. Kudreti ilahi, ol eksi (yanık köseği) bitti, tepesi yanık, aşağısı dut idi, (yemiş verdi). El-Hale hazihi şimdi yemiş virir (Özmen, 2009: 114).

Türkçede *mitil atmak, yerleşmek, iz/işaret bırakmak* manâsında var olan bu eylem, Horasan'dan Rûm üzerine gelen Horasanî dervişlerin işaret fişeği olarak tespit edilebilmektedir. Baki Öz, tahta kılıcın türbede değil; tekkede olduğunu ve dinsel törenin vazgeçilmez kutsî nesnesi olduğunu söyler (2001: 326). Öte yandan sonraki zamanlarda Hacım Sultan'ın hücresinin önüne diktiği bu kılıcın tepesi yanık kalmış, aşağısından da dut meyvesi vermiştir. Meyve vermek canlılığa, yaşamsal döngüye işaret etmektedir. Eski Türklerde doğaya saygı duyulması geleneği animistik çerçevede ehemmiyet verilen unsurlardandır. Dolayısıyla ağacın meyve vermeyi sürdürmesi, sembolik olarak Horasan öğretilerini yaymaya gayret eden Hacım Sultan dergâhı ve

tariki üzerinde olan dervişleri ile birlikte gelecek yeni nesil dervişlerinin tamamını simgelemektedir. Bunun yanı sıra Horasan geleneklerinin de sürdürüleceğinin ve kök salan ağaç gibi yayılacağına da sembolik göstergesidir. Üzeri yanık ağacın alt kısmında verilen her meyve yeni bir danişmende işaret etmektedir. Üst kısmının yanık olması ise gökle olan bağlantısı hasebiyle ilâhî aşkla yanmak olarak yorumlanabilir. Meyve olarak da dutun kullanılışı, bu meyvenin sûfi gelenekte, “yol” simgesi (Korkmaz, 2010: 354) anlamında kabul edilmesi olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda gelecekte tekkeden eğitim alacak öğrencilere işaret ettiği söylenebilir. Nihâi olarak denilebilir ki bu pasajda kullanılan tahta kılıç, sönmeyen meş’ale sembolü ile özdeş olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2. “Yunus Balığı Kulağı” Anlatısı

Hacım Sultan, Hacı Bektaş Velî’ye keramet gösteren ve onun himmeti vesilesiyle Germiyan iline tariki yaymak maksadıyla gönderilen dervişlerdendir. Velâyetnâme’de geçen anlatıda tahta kılıç, emanet nesne olarak berikine verilir ve bu yolla halifeliğın sembolü Hacım Sultan tarafından kazanılmış olur.

Sultan Hacı Bektaş Velî (andan) itdi: “Ya Hacım Sultan Kande Akdeniz, kande Malya kın?” didi. “Bunu bir bir yakınla söyle” didi. Andan Hacım Sultan hazretleri elini

sunub Akdeniz' den bir yunus balığının kulağından parmağını geçirüb getürdi. Sultan hazretlerinin öğüne (önüne) bırakıverdi. Sultan Hacı Bektaş Velî bu velayeti görüb (görünce Horasan'da kendüye bir tahta kılıç kuşatmışlar idi onu) getirüb Sultan Hacım'ın beline tekbir idüb kuşattı. "Yürü imdi Germiyan'a" didi. Ve birbirine "merhaba" idüb bir menzil gönderdiler. Sultan Hacım hazretleri revâne oldı (Özmen, 2009: 118).

Peygamberlerden rüşlerini ispat etmeleri için mucize göstermeleri istenir. Buna göre peygamberler belli birtakım mucizeleri ile bilinirler ve bu mucizelerle konumlandırılırlar. Hz. Musa, asası vasıtasıyla Kızıldeniz'i ikiye böler; Hz. İsa beşikteyken dile gelir, körleri iyileştirir, ölüyü diriltir; Hz. Muhammed'in ise en büyük mucizesi Kur'an-ı Kerim olarak kabul edilir. Benzer olarak velîlerden de keramet göstermeleri beklenir. Bu hususta, Allah'ın izniyle birtakım kerametler ortaya çıkınca korkuyla karışık saygı duygusuyla birlikte halk, o kişinin ermiş kimselerden olduğunu, sırlara vakıf olduğunu kabul eder ve ona mürit olarak hayat yolunda yoldaş olup onun öğretileri doğrultusunda hayatına yön verir.

Kerametler, bir nevi inisiyatik yolculuğun engelleridir. Kahraman, erginlenene dek irili ufaklı birçok engeller ile karşılaşacaktır. Yukarıdaki pasajda da Hacı Bektaş-ı Velî, Hacım Sultan'dan velîliğini ispat etmesini ve

onu ikna etmesini talep etmektedir. O da yunus balığını kulağından tutup önüne serince, Hacı Bektaş-ı Velî tahta kılıcını beline kuşatır. Burada tahta kılıç, erginlenmenin alâmet nesnesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun velîliğini kabul eden ve bunu da sunduğu iz nesnesi ile gösteren Hacı Bektâş-ı Velî, Hacım Sultan'ı Germiyan'a tekke inşasını gerçekleştirmek üzere gönderir. Normal şartlarda vuku bulması mümkün olmayan tabiatüstü olayların ilahi kuvvetin de yardımıyla tezahür etmesi, statünün yükselişini de beraberinde getirir. Doğru yolda olmayı; doğru bilgi, akıl ve adaleti temsil eden tahta kılıcı taşımak sorumluluk gerektirmektedir. Bu yüzden erenler bu sorumluluğu ancak bu yükü taşıyabileceklerine inandıkları kişilere üstlendirmişler, o kişilere himmet göstermişlerdir. Tahta kılıcın, erginlenmenin alâmet nesnesi olarak yer aldığı bir örnek de Abdal Mûsa Velâyetnâmesi'nde söz konusudur. Abdal Mûsâ Sultan, Gâzî Umur Bey'in kendisinden bir yâdigâr istemesi üzerine, Kızıl Deli Sultân'ı ona verir ve Kızıl Deli Sultân'a bir *tahta kılıç* hediye eder. "Abdal Mûsâ Sultân çağırıp bir *ağaç kılıç* sundu. Kızıl Deli Sultân aldı, öpdü başına kodı. Andan sonra yürüdiler" (Güzel, 1999: 29). Tahta kılıcın âdet ve erkânı yayma konusunda taç, kemer gibi bir halifelik sembolü olması ona hususi bir kutsiyet kazandırmaktadır. Tahta kılıç, onu emanet veren velîyi temsil

eden somut bir nesne olarak öne çıkmakta, onunla âdeta bütünleştirilmektedir.

3.3. “Tahta Kılıcın Keskinliği ve Katır” Anlatısı

Hacım Sultan Velâyetnâmesi’nden alınan aşağıdaki pasajda, her ne kadar tahta kılıç, kılıcın asıl işlevi olan “keskin olmak” özelliğini yerine getirmeyen bir nesne olarak gösterilse de esasında taşı bile doğrayabilecek kadar “tig-i bürran” olduğuna ve yeri gelince en azılı düşmanı bile dize getirebileceğine değinilmektedir.

Kudret-i ilahi, bir derviş katır ile (dergaha) su getirir idi. Hacım Sultan'ın öğüne(önüne) uğradı. Sultan dahi tahta kılıcı eline alub, “la feta illa Ali la seyfe illa Zülfikar” didi, (deyüb tahta kılıcı katıra) çaldı. Katır(ı) iki pare oldu (eyledi). Bir mermere dahi çaldı, iki pare eyledi.

Sakka bunu görüb ağlayub Sultan Hacı Bektaş Velî 'ye geldi. “Sultanım bir divaneye bir kılıç virmişsiniz. Benim katırımı (iki pare edip) helak eyledi” didi. (Hünkar) Hacı Bektaş Velî itdi: “Varun Hacım'a söyleyin gelsün (gel deyün)” didi. Bir derviş varub çağırdı. “Gel sizi Sultan Hünkar ister” didi. Hacım Sultan (hazretleri) dahi dahi neam (naim) deyub geldi. Pes, Sultan (Hünkar) hazretleri itdi: “Neyledin Hacım, dervişin katırımı öldürmüşsün” didi. Andan Hacım Sultan hazretleri itdi: Hünkâr(ım) beni bir

ağnuya (zengin) velayetine gönderirsin, senin kapunda kesmeyen kılıcı ben neylerüm? Al imdi kılıcını zabt eyle"(kılıcını sopa eyle) didi. Sultan (Sultan) Hüinkar Hacı Bektaş Velî itdi: "Ya Hacım Rüm'da Hacım adlı er çoktur. Bundan sonra senin adın Kolu Açık Hacım Sultan olsun" didi. Yine Hacım Sultan hazretleri dua eyledi, katırın canı yine (yerine) geldi. Hıdınette oldı (Özmen, 2009: 118).

Pasajda görüldüğü üzere; tahta kılıç tahrip etmeyen, kesmeyen bir nesne değildir. Zira velâyet-nâmelere de yansıyan Hz. Ali'nin tahta kılıcıyla sert taşı parçalaması onun gücünü ortaya koymaktadır. Buradaki keskinlik; maneviyatın, iktidarın ve bilgeliğin gücüdür. Bu kerameti gösteren velîyullahın Allah'a yakınlığı tasdiklenmiş olur. Bir katırı ikiye bölebilecek ve hatta kesimi oldukça zor olan mermeri parçalayabilecek kadar keskin olmasından ötürü zarar verici olduğuna da kanaat getirilebilir. Ancak buradaki sembolik ifade, Hz. Ali'nin kılıcının niyetiyle ilgilidir. Zülfikâr; Hz, Ali'ye, Hz. Muhammed tarafından armağan edildiğine inanılan, ucu çatallı kılıçtır. Dolayısıyla Alevî-Bektaşî geleneği açısından kutsal olarak kabul edilen bir nesnedir. Hz. Ali'nin en bilindik alâmeti olan Zülfikâr kılıcına telmihte bulunulması ilksele, kökene dönmeyi arzu etmektir. Kutsama çubuğu anlamında terbiye ve yol göstericiliği ile bilinen alacadeğnek de Hz. Ali'nin meşhur kılıcı Zülfikâr'ı temsil

eder. Dolayısıyla tahta kılıç da erginlenme ve arınmayı dolaylı olarak bünyesinde barındırır.

Hacım Sultan tarafından katırı ikiye bölünen sucu derviş, Hacım Sultan'dan daha üst mertebede olan Hacı Bektaş'a şikâyete gitmiştir. Hacı Bektaş, Hacım Sultan'ı sigaya çeker. Bunun üzerine, Hacı Bektaş'a “*senin kapunda kesmeyen kılıcı ben neylerüm? Al imdi kılıcını zabt eyle*” diyen Hacım Sultan, kendisine keskin kılıç istediğini, kesmeyen kılıcıysa mürşidinin kendi elinde değnek olarak kullanması gerektiğini söyler ve ardından yine bir dua ile ikiye böldüğü katıra can verir. Cansız bir varlığa ruh verme motifi dinî anlatılarda karşımıza çıkan yaygın bir keramettir. Doğaüstü kuvvetler vasıtasıyla ortaya çıkan bu mistik olay, ikna stratejisi açısından oldukça işlevseldir. Bu noktada Hacım Sultan, üstünlüğünü karşı tarafa ispat etmiştir. Bu olayın ardından Hacı Bektaş, ona “Kolu Açık Hacım Sultan” ismini bahşetmiştir. Dede Korkut anlatılarında da karşımıza çıkan, bir kahramanlık neticesinde “ad verme” motifi, ilgili anlatıda statü göstergesi olarak “kabul edilmeyi” beraberinde getirir. Tahta kılıcın ilgili anlatıdaki yeri ve önemi, velîliğin ispatının aracı nesnesi olmasındandır.

3.4. Menâkıb-ı Hacı Bektaş Velâyetnâmesi'nden

Sarı Saltuk Velâyetnâmesi, Balkan coğrafyasında yayılan ve bilinen bir velâyet-nâmedir. Özellikle Balkan

fütuhatında önemli rol alan Sarı Saltuk, Hristiyan öğelerin harmanlandığı bir inanç sistemine iştirak etmiştir. Zira Hristiyan ahâlisi onu *Seved Nikola* olarak tanır ve onun velîliğini tasdik ederler (Bozkurt, 2012: 263). Sarı Saltuk'un en bilindik kerameti tahta kılıcıyla ejderhayı öldürmesidir. Bu simgesel ölüm, meselenin özünde farklı mânâları beraberinde taşımaktadır.

(...) Saltuk, erenler seccadesi dedi, erenler bizi nereye salarsa o tarafa yürü. Seccade, Rûm ülkesine doğru yürümiye başladı.

Seccade, Rûm ülkesine doğru yol aldı, Kaligra adlı bir kalenin yanına geldi, durdu. Saru Saltuk, Ulu Abdal ve Kiçi Abdal'la indi, seccadeyi silkip omuzuna aldı, Ulu Abdal'a Kiçi Abdal'a, siz kapıya dolanın, ben burdan çıkayım dedi. Onlar, bunda bir hikmet var deyip dolandılar, kendisi, doğruca kalenin bedenine tırmandı. O, kayaya tırmandıkça kaya/ellerine karşı gelir, tutunurdu. Mübarek ayakları da taşta gömüldü. Şimdi bile hâlâ o kalede ellerinin, ayaklarının izleri görünüp durur.

Onun korkusundan beyle halk, kaleyi bırakıp uzak bir kaleye gitmişlerdi. Saru Saltuk, doğruca o ejderhanın üstüne vardı, bir nağra attı. Ejderha nefes aldı, kuyruğunu kımıldattı, bir kükredi.

Saru Saltuk, eline ok, yay aldı, yedi başına birer ok attı. Ejderha can acısından Saru Saltuk'a, belinden sarıldı, sıktı. Saru Saltuk, yanındaki kılıcı unutmuştu. Hızır'ı çağırdı. O sıralarda Hünkâr, 'Kızılca Halvet'te oturmuş, Hızır peygamberle sohbet ediyordu. Hacı Bektaş, Saru Saltuk, çağırınca, Hızır'im dedi, Saru Saltuk'u ejderha bunalttı, kılıcını unuttu, tez imdadına yetiş, kılıcını hatırlat. Hızır, hemen kalktı, Kaligra'ya vardı, mızrağıyla ejderhaya vurdu, mızrak, ejderhayı deldi, öte yanındaki kılıca dokundu. Ondan sonra Saru Saltuk'a, ey gerçek er dedi, yanındaki kılıcı çekip başını kessene. Saru Saltuk, hey Hızır'im dedi, çağırdığım erenler hakkıyçin kılıcım hatırımdan çıkmış, yoksa sana zahmet edip çağırılmazdım. Tahta kılıcı çekip ejderhanın birer birer yedi başını da kesti, Hızır'la vedağlaşıp yola düştü. Hızır'ın izi, hâlâ meydandadır.

Ulu Abdal'la Kiçi Abdal, kalenin kapısından dolanıp geldiler. Ejderhanın öldürdüğünü gördüler, Saru Saltuk'la buluşunca, gazâ mübarek olsun dediler. Sonra hep beraber kaleden çıkıp yola düştüler. Saru Saltuk, ejderha savaşında pek susadım dedi. Dört yana baktılar, su bulamadılar Saru Saltuk, eliyle dörtbeş yeri kazdı, kazdığı yerlerden, bir değirmem döndürecek kadar arıduru bir su çıktı, akıya başladı. Sonra bir çoban buldular, onunla, kalenin beyine, ejderha öldürüldü diye haber saldılar, kalenin beyi gelip

ejderhanın öldüğünü gördü, Saru Saltuk'a candan gönülden muhip oldu ve iymâna geldi (...) (Gölpınarlı, 1958: 46).

Anlatıda öne çıkan motif, ejderhanın yedi başının Sarı Saltuk tarafından bir bir kesilmesidir. Ejderha, Jung'un arketipleri bağlamında "gölge"ye tekabül ederken; yedi başın kesilmesinin ise nefsin yedi özelliğine delalet ettiği söylenebilir. Jung, toplumsal bilinçdışına itilmiş kötü ruh, canavar, cin ve şeytanı, "gölge" kavramı içerisine yerleştirir. Bu manâda kolektif bilinçaltıyla savaşan kahraman, toplumun korkularıyla yüzleşir, orada bir devrim ve paradigma yaşanmaktadır. Dolayısıyla esasında kahraman ilkel benliğini yenerek kendi kişisel gerçekliğini ortaya koymakta, âdetâ kendini gerçekleştirilmektedir. Velâyetnâmelerin temel amacı, Anadolu İslâm inancının yayılmasını sağlamaktır. Özellikle Balkan coğrafyasında talep edilen bu hedef kazanımda velîler bir aracı misyoner görevi üstlenmişlerdir. Dolayısıyla arketip sembolü olarak *ejderha* ile savaşan velî, gönüllü bir kurtarıcı, kahraman vasfına bürünür. Elindeki tahta kılıç ise nefsin yıkımına remzdir. Farklı bir okuma denemesi yapmak istersek ejderha yerine üst düzey statüsü olan gayrimüslim bir yöneticiyi koyabiliriz. Onun İslâm'ı reddetmesi neticesinde velî ile çatışma yaşaması ve sonucunda gerçekleşen sembolik ölümü de eski-yeniye bağlı paradigma değişimini gözler önüne serer. Bu sembolik ölümün aracı nesnesi olan tahta

kılıç ise terbiye etmeyi, doğru inancı ve düzgün ahlâkı simgelemesi açısından amaçla bütünleşmiştir denilebilir.

3.5. Hasandede'nin Emaneti "Tahta Kılıç"

Velîlerin olağanüstülüklerini barındıran menâkıbnâme / veâyetnâmelerin dışında halk anlatılarında da tahta kılıç sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Alıntılanan ilgili kısımda bu nesne; bazen hırka, bazen velînin şahsına ait değerli bir eşya olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki önemli husus, tahta kılıcın şecereyi vurgulaması ve aktarılacak öğretilerin maddî simgesel karşılığının olmasıdır. Hasan Dede, sekiz nefer derviş ile Anadolu'ya gelmiştir. 1515 yılının ilkbaharında Suluca Karahöyük'e (Hacı Bektaş'a) gelen bu derviş, Bektaşîliği kurumlaştıran Balım Sultan'dan emanetini teslim alarak Horasan geleneklerinin aktarıcısı misyonunu üstlenmiştir.

"Kırıkkale yakınlarındaki Hasandede köyüne adını veren zatın şöyle bir menkabeti anlatılır: Bir gün Hacı Bektaş'a kendinden sonra büyük bir mürşidin gelip gelmeyeceği sorulur, geleceği cevabı alınır. Bu mürşidin alâmeti söz konusu olduğunda Hacı Bektaş önünde duran tahta kılıcı göstererek "gelip bunu alacaktır" şeklinde konuşur. Balım Sultan zamanında Hacı Bektaş tekkesine günün birinde bir zat gelir ve doğruca kılıca yönelir. Bu gelenin haber verilen mürşid olduğunu anlayan Balım Sultan,

tahta kılıcı ona verir. Bu zat meşhur Hasan Dede'dir (Saral,2004: 247).

Söz konusu anlatıda, tahta kılıç, mürşitlik alâmeti nesnesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Emanet nesnenin yıllar sonra ilgisi tarafından teslim alınmaya gelinmesi motifi ile anlatılarda sıklıkla karşılaşılr. Emanetin sahibi ya rüyası vasıtasıyla ya istiğrak hâlindeyken / istiharede veyahut bir aracı vesilesiyle emanet edilen nesnenin varlığı ve yeri hakkında bilgi sahibi olarak onu almak için yola koyulur. Burada söz konusu olan durum, ilahi yardım vasıtasıyla geçmişle bağ kuran emanet nesnenin öğrenilmesidir. Abdal Mûsâ Velâyetnâmesi'nde de Abdal Mûsâ'nın, Hacı Bektaş'ın tekkesini kendisinin kurumlaştırdığını ifade etmesi yoluyla çerağ, âlem gibi emanetlerin artık teslim alınma zamanının geldiğini belirtmesi, vefatından sonra da bu zatın meşrebini neşre çalışma sorumluluğunu üstlendiğini gösterir. Tahta kılıç da velînin himmetinin, halifeliğın bir gösterge sembolü olarak aktarılan pasajda yerini almıştır.

Sonuç

Eski çağlardan bu yana, yaşamın mistik yönü ile sıradan insan arasında vasıta olan şamanlar, ermişler, pirlere başarılı bir şekilde insanlara hitap edebilmek, onların gönüllerini fethetmek ve doğaüstü ile iletişim kurmak için çeşitli nesnelere aracı olarak kullanmışlardır. Ritüel

zamanlarında kullandıkları muhtelif giysi, boya, çalgı ve çeşitli değneklerin yanı sıra tahta kılıç da bu sembolik nesnelere biridir. Bu sembol; kutsal hayat ağacının bilgeliğini ve sonsuzluğunu, demirin kuvvetini, yaşlıların erdemini, savaşçıların cesaretini aynı anda bünyesinde barındırmaktadır. Bu anlamda topluma yön veren, halka rol model olan kuvvetli bir simgeye dönüşmüştür. Nasıl ki bayrak; bağımsızlığı, umudu, atalar kültürünü, aidiyeti çağrıştırıyorsa; tahta kılıç da erdemi, iyiliği, güzel ahlakı, kan dökmeden doğru yola girmeyi simgelemektedir. Dolayısıyla nesnel bir gerçekliği de bünyesinde barındırarak şiddeti ve kaba kuvveti değil; akılla savaşmayı öne çıkarmakta, desteklemektedir. Kutsal kabul edilen ve üçlü düzlem arasında irtibat kuran ağacın bir parçası olan tahta ile keskin kılıcın birleşimi olan tahta kılıç, insanın hayatta kalma içgüdüleriyle icat ettiği savunma silahının ta kendisidir ve bu nesne kendi içinde kaos ve kozmosu barındıran dikatomi ortaya çıkarmaktadır. Manevî anlamda taşıyıcısına; akıl, irade ve bilgelik sağlayan tahta kılıç, zaruret hâsıl olursa metal kılıçtan bile daha fazla keskinleşerek düşmanı bertaraf edebilecek güç ve yetkinliktedir.

Antik Çin medeniyetinin tahtayı beşinci element olarak kabul etmesi ve bu nesnenin Maya kültüründe dahi yer alması, tahta kılıcın evrenselliğini ve ortaklaştırıcı yönünü

öne çıkarmaktadır. Yakın geçmişte, önce tarihî kahramanlara, günümüzde ise kurgu karakterlere dönüşen, öğretici / yol gösterici kişilerin amaçları ve araçları örtüşmektedir. Şamanın elindeki bilgelik ağacından gelen, barış ve cesareti aynı anda taşıyan, tahta kılıcın binlerce yıl sonra (bazı varyasyonlarda) Peter Pan'in elinde can bulurken varyantlaşması bu barışçıl özelliğin kaybolmadığını, aksine güncellendiğini göstermektedir.

Şamanizm, Maniheizm, Budizm, Zerdüştlük gibi dinî kaynakları İslâmiyet ile harmanlayan velîler, Anadolu İslam'ını Balkan coğrafyasına yayarak halkla etkileşime girmiş ve İslâm yolunda onların irşadına vesile olmuşlardır. Anadolu ve Balkanlarda ordularla birlikte sefere çıkan ve hatta onlardan evvel oralara varan dervişler el, bel ve dillerindeki simgesel tahta kılıçla mânevî anlamda gönülleri fethetmişlerdir. Alevî-Bektaşî geleneğine ait anlatılarda ve velâyet-nâmelerde yerini alan bu nesne, kimi zaman kutsal nesne / keramet (üstünlük) nesnesi, bazense emanet nesne olarak çeşitli versiyonlarda karşımıza çıkmaktadır. Günümüze yakın zamanlarda ise Alevî-Bektâşî geleneğinin temel ritüellerinden cemlerde uygulanan pratiklerden “tarik / dest çalma” ile manevî bir sembol olarak güzel ahlâkı, arınma ve temizliği temsil eden işlevsel bir nesne hâlini almıştır. Çalışmamızda Alevî-Bektaşîliğin kültürel sembollerinden biri

olan tahta kılıcın geçmişten günümüze uzanan yansımaları izah edilmeye çalışmış ve genellikle kahramanın erginlenme yolculuğunda kutsal ile profanı ayıran simgesel nesnelere biri olduğu tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- Bayat, F. (2006). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Eberhard, W. (2000). *Çin Simgeleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Ergun, P. (2004). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Fığlalı, E. R. (1994). *Geçmişten Günümüze Halk İnançları İtibariyle Alevilik-Bektaşilik*, Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1958). *Menakıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî*, Ankara: İnkılâp Kitabevi.
- Güzel, A. (1999). *Abdal Mûsâ Velâyetnâmesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Korkmaz, E. (1994). *Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, 2. bs. İstanbul: Ant Yayınları.
- Korkmaz, E. (2010). *Simgeler Sözlüğü*, İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Korkmaz, E. (2013). *Yorumlu İmam Cafer Buyruğu*, 4. b. İstanbul: Anahtar Kitaplar.

- Ocak, A. Y. (2002). *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri*, 3. bs. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öz, B. (2001). *Dünyada ve Türkiye’de Alevî-Bektaşî Dergâhları*, İstanbul: Can Yayınları.
- Özmen, İ. (2009). *Hacım Sultan Velayetnamesi ve Ocakları*, Ankara.
- Saral, İ. T. (2004). Gül Baba ve Tahta Kılıcı, *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Velî Dergisi (31): 245-256*.
- Tanyu, H. (1976). Türklerde Ağaçla İlgili İnanışlar, *Türk Folkloru Araştırma Yıllığı*, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Üçer, M. (2019). *Türk Kültür ve Sanatında Hayat Ağacı: A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi Yorumuyla*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Kadı Burhaneddin Divanı'ndaki Bir Gazel Üzerine

Zeki KAYMAZ*

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi / Received: 15 Şubat 2021 / 15 February 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 27 Şubat 2021 / 27 February 2021

(Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: Oğuzların Salur boyuna mensup bir aileden gelen Kadı Burhaneddin Ahmed, dönemin Kayseri kadısının oğlu olarak 1345 yılında Kayseri'de doğmuştur. 1398 yılında 54 yaşındayken Akkoyunlu hükümdarı Kara Yülük Osman Bey tarafından öldürülmüştür. Kadı, vezir, nâip ve Sivas hükümdarı olarak savaşlar ve siyasi mücadelelerle geçen bir ömre Arapça iki eserin yanında içinde tekrarlarıyla 1294 gazel, 20 rubai ve 117 tuyuğ olan büyük bir Türkçe dîvânı da sığdırmıştır. Kadı Burhaneddin Ahmed Dîvânı'nın Londra'da British Museum Or.4126'da bulunan tek nüshasının tıpkıbasımı ve ilmi yayını yapılmıştır. Çok zengin bir kelime hazinesinin varlığını gösteren, kıvrak bir Türkçeyi kelime

---

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, İzmir / TÜRKİYE. zeki.kaymaz@ege.edu.tr. <https://orcid.org/0000-0002-1332-2899>

DOI: 10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1005

oyunlarıyla yoğurup süsleyen bir üsluba sahip olan Kadı Burhaneddin'in şiiri aynı zamanda çetin bir şiir dilidir. Bu türden çetinlik gösterdiğini düşündüğümüz gazellerden birisi de Kadı Burhaneddin Dîvânı'nın 55b sayfasındaki gazeldir. Makalede önce Muharrem Ergin'ce yapılan transkripsiyonlu metin verilmiş daha sonra dîvânın tıpkıbasımından faydalanılarak metin üzerindeki düzeltme ve yeni okuma önerilerimiz açıklamalar da eklenerek gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kadı Burhaneddin Divanı, Eski Anadolu Türkçesi, Gazel.*

A Ghazel in the Diwan of Kadi Burhaneddin

Abstract: Coming from a family of the Salur tribe of the Oghuzs, Kadi Burhaneddin Ahmed was born in Kayseri in 1345 as the son of the Kadi of Kayseri. In 1398, when he was 54 years old, he was killed by the ruler of Akkoyunlu, Kara Yülük Osman Bey. As a kadi, vizier, regent and ruler of Sivas, he put together two works in Arabic, as well as a great Turkish diwan with repetitions of 1294 ghazels, 20 rubai and 117 tuyugs. The facsimile and scientific publication of the only copy of Kadi Burhaneddin Ahmed Diwan at the British Museum Or.4126 in London was published. Kadi Burhaneddin's poetry is also a tough poetry language, which

shows the existence of a very rich vocabulary and has a lithe Turkish style that kneads and decorates with word games. One of the ghazels that we think to show such a hardship is the ghazel on the 55b page of Diwan of Kadi Burhaneddin. In the article, firstly the text with transcription made by Muharrem Ergin was given, then the correction and new reading suggestions on the text by making use of the facsimile of the draft were shown by adding explanations.

Keywords: *Diwan of Kadi Burhaneddin, Old Anatolian Turkish Language, Ghazel.*

Giriş

Oğuzların Salur boyuna mensup bir aileden gelen Kadi Burhaneddin Ahmed, dönemin Kayseri kadısının oğlu olarak 1345'te Kayseri'de doğdu. 1357 yılında on üç yaşlarındayken babasıyla önce Şam'a sonra Kahire'ye giden Burhaneddin Ahmed, buralarda kaldığı yıllar içerisinde iyi bir eğitim aldı. 19 yaşındayken Şam'dan hacca gittikten sonra bir yıl kadar daha kaldığı Halep üzerinden 1364'te Anadolu'ya döndü ve Eratnaoğlu Mehmet Bey tarafından Kayseri kadılığına tayin edildi. Aldığı çok nitelikli eğitim, doğuştan yüksek bir kabiliyet ve çok yönlü ilgileri dolayısıyla kadılıktan, önce atabeyliğe ve daha sonra Sivas hükümdarlığına yükselmiştir.

1398 yılında Akkoyunlu Kara Yülük Osman Bey tarafından öldürülen Kadı Burhaneddin Ahmed, aynı zamanda kıvrak Türkçesiyle düzenlediği Türkçe dîvânı münasebetiyle Türk edebiyatının büyük şâirlerinden biri olarak kabul edilir.

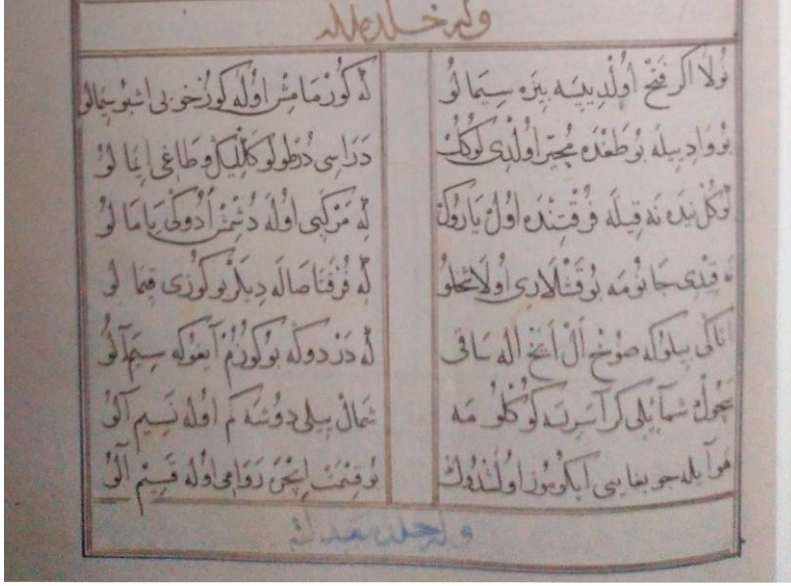
Kadı Burhaneddin Ahmed Dîvânı'nın Londra'da British Museum Or.4126'da bulunan tek nüshası, şâirin hattatı olan Ahmedoğlu Halil'in güzel bir nesihle yazdığı 796/1394 tarihli nüshadır. Bu nüsha, Türk Dil Kurumunca 1943'te tıpkıbasım olarak yayınlanmış, bu yayına ve ayrıca Londra'dan getirtilen filmlerden yapılan fotokopilere dayanılarak Kadı Burhaneddin Dîvânı'nın ilmî yayını Muharrem Ergin tarafından 1980 yılında gün yüzüne çıkartılmıştır. (Ergin, 1980) Hatice Tören, Muharrem Ergin'in yayınına esas alıp ilk 100 sayfasındaki gazelleri değerlendirerek bazı kelimeler için farklı okuma biçimlerini önermiştir. (Tören, 2000) Metin Akar ise kâtiplerin kopya ettikleri nüshalardaki müdahalelerine örnek olmak üzere Kadı Burhaneddin Dîvânı'ndaki bir tuyuğu değerlendirmiştir. (Akar, 1998)

Kutlu bir hadise Kadı Burhaneddin'in dîvânındaki bir gazelinin üzerinde yeniden durma fırsatını doğurmuştur. Sayın Mustafa S. Kaçalın, Türk Dil Kurumu başkanlığı sırasında Kadı Burhaneddin Dîvânı'nın pırıl pırıl, fevkalâde güzel bir

tıpkıbasımını özlü bir girişle Türkçe severlerin hizmetine sunmuştur. Kendisine müteşekkiriz.

Makalemizin konusu olan gazel, Kadı Burhaneddin Dîvânı'nın 55b sayfasındadır:

Sâde bir transkripsiyonla aktarılmış biçimi ise 241 numaralı gazel olarak Muharrem Ergin yayınının 96. sayfasındadır. (Ergin 1980: 96) Söz konusu 7 beyitlik gazelin transkripsiyonlu metni şöyledir:

nola eger fetih oldıyse bize simalu

ki görmemiş ola göz böyle hûbı işbu sîmâlu

bu vâdiyle bu tağda muhayyer oldı göñül

deresidür tolu keklig ü tağı imelü

göñül nide ne kıla furkatında ol yāruñ
ki merkebi ola düşmüş edügi yamalu
ne kıydı cānuma bu kaçları ulaşuñlu
ki furkata şala diler bu gözi kıymalu
etegi bilüñe şoñ al ayağ ele sākî
ki derdüñe bu gözüm ayağıña sîm-ālū
saçuñ şemā'ili ger eser ise göñülüme
şimāl yili düşe kim ola nesîm-ālū
hevāyla çü be-gāyeti ikimüz üleşdük
bu kısmet içre revā mı ola kasîm-ālū

Bu yedi beyitlik gazelin 4. beytinde herhangi bir düzeltmeye ihtiyaç yoktur. Son beyitte de *ikimüz*, yazma nüshada *ikümüz* biçiminde yazılmıştır ve böyle de okunmalıdır. Gazelin kalan beyitlerindeki farklı okuma ve düzeltmelerimiz ise şöyledir:

nola eger fetih oldiyise bize sımalu
ki görmemiş ola göz böyle hûbı işbu sîmālu

Kadı Burhaneddin, 1391'de Amasya emiri Ahmed'in elinde bulunan Simalu kalesini ele geçirir. (Alparslan, 1977:XXI) Yaşadıklarını şiirlerine yansıtabilen bir şâir olan Kadı Burhaneddin, gazelini de bu zaferinin sevinciyle yazmış olmalıdır. Bugün Çorum ili sınırları içerisinde "Simali Kalesi" denilen bir yer adı vardır. Kadı Burhaneddin'in hâkim olduğu

bölge göz önünde bulundurulduğunda şiirde geçen yer burası olmalıdır. Beyitte işaret edilmesi gereken bir diğer husus da *fetih* sözünün *feth* olarak harekelenmesidir.

bu vādîyile bu tağda muhayyer oldı gönül
deresidür tolu keklig ü tağı imelü

Kanaatimizce bu beyitte aksayan kelime *imelü*'dür. Tarama Sözlüğü'nde bu kelime *ime* (*ime geyik, ime keçi, ime keçisi*): *Dağ keçisi* olarak pek çok Eski Anadolu Türkçesi metinlerinden tanıklanmıştır. Böyle olmakla birlikte gazeldeki kafiye düzenine de uygun şekilde bu kelimeyi *ima* “keçi, dağ keçisi” olarak okumak daha doğru olacaktır. Eski Türkçede *ımğa* “dağ keçisi” (Caferoğlu,1968:84) olarak tanıklanan kelime Kutadgu Bilig'in 5373. beytinde aynı biçim ve anlamda geçer (Arat, 1979:534) İbnü Mühennâ Lügati'nde *ımğa* “dağ tekesi” anlamıyla kaydedilmiştir. (Karagözlü, 2018:282) Anlaşıyor ki kelime bir yutulma hadisesi sonucunda *ımğa* > *ımğa* > *ima* gelişmesi göstererek Kadı Burhaneddin'e kadar gelmiştir.

gönül nide ne kıla furkatında ol yāruñ
ki merkebi ola düşmüş edügi yamalu

Beyitteki *ola düşmüş* okunuşu, beytin bütünlüğü açısından anlamsız kalmaktadır. Bu fiil, *öle düşmüş* olarak okunursa beyit daha anlaşılır hale gelmektedir.

etegi bilüñe soḥ al ayaḥ ele sākî
ki derdüñe bu gözüm ayağıña sîm-âlû

Beyitteki *derdüñe* okunuşu kanaatimizce anlamı bozmaktadır. Gözle ilgili bir eylemin anlatıldığını göz önünde bulundurduğumuzda bu ibârenin *dür döke* biçiminde okunması hem beytin anlamına hem de divan edebiyatının geleneğine uygun düşer. Yazmada *dür*'ün “der” okunacak şekilde harekelenmesi büyük bir ihtimalle kâtip tasarrufu olmalıdır. Beyitteki *ayağıña* ise yazmada *ayağıña* olarak gösterilmiştir.

Bütün bu söylenenlerin ışığında Kadı Burhaneddin'in gazeli aşağıdaki hali almalıdır:

Nola eger fetih oldıyısa bize Simalu
Ki görmemiş ola göz böyle ḥûbı işbu sîmâlu
Bu vâdiyile bu tağda muḥayyer oldı gönül
Deresidür tolu keklig ü tağı ımalu
Gönül nide ne kıla furkatında ol yârûḡ
Ki merkebi öle düşmiş edügi yamalu
Ne tıydı cānuma bu kaçları ulaşuḥlu
Ki furkata sala diler bu gözi kıymalu
Etegi belüñe soḥ al ayaḥ ele sākî
Ki dür döke bu gözüm ayağıña sîm-âlû

Saçuñ şemâ'ili ger eser ise göñlüme
Şimâl yili döşegüm ola nesîm-âlû
Hevâyla çü be-gâyeti ikimüz üleşdük
Bu kısmet içre revâ mı ola kıasîm-âlû

Kaynaklar

- Akar, M. (1998). *Bizi Yanıltanlar: 1. Kâtipler, Folkloristik: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, ed. Özarıslan M. ve Çobanoğlu, Ö., Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, s: 7-9.
- Alparıslan, A. (1977). *Kadı Burhaneddin Divanından Seçmeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arat, R.R. (1947). *Kutadgu Bilig I Metin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (1980). *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Karagozlu, S. (2018). *İbnü Mühennâ Lügati Türkçe Kısmı*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Özaydın, A. (2001), *Kadı Burhâneddin, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (24):74-75.
- Tören, H. (2000). *Kadı Burhaneddin Divanı'nda Bazı Yeni Okuyuşlar, İlmî Araştırmalar* (9): 7-9.

Kadı Burhaneddin Divanı 'ndaki Bir Gazel Üzerine

Türk Dil Kurumu (2020). *Kadı Burhaneddin Dîvân*, Ankara:
Türk Dil Kurumu Yayınları.

İslam Dünyasında Kitap ve Kütüphaneler'e Dair

Hasan YÜKSEL*

Tanıtm

Geliş Tarihi / Received: 01 Şubat 2021 / 01 February 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 01 Mart 2021 / 01 March 2021

(Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: Bu makalede İsmail E. Erünsal'ın, *Orta Çağ İslâm Dünyasında Kitap ve Kütüphane* başlıklı eseri irdelenmiştir.

Orta Çağ İslam dünyasında kitap, Orta Çağ İslam dünyasında kütüphaneler ve Orta Çağ İslam dünyasında kitap üreticileri ve satıcıları gibi üç ana başlık altında sunulan bu araştırma, İslam dünyasının okuma yazma serüvenine dair çarpıcı bilgiler de içermektedir.

İslam medeniyetinin oluşumunun başlangıcında sözlü ve yazılı olmak üzere iki türlü kitap olduğu; yazılı kitabın da rulo, kodeks, yaprak ve cüz(forma) olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. Kutsal kitap yazımında Yahudiler rulo,

---

* **Prof. Dr.** Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Sivas.

E-mail: pirhasan@hotmail.com Orcid: 0000-0003-4522-2806

DOI:10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i1006

Hristiyan ve Müslümanlar ise kodeks biçimini tercih etmişlerdir. İslam medeniyetinin ilk kodeks şeklindeki kitabı olan *Kuran-ı Kerim* Habeşçe menşeli *Mushaf* kelimesiyle adlandırılmıştır.

İsmail Erünsal'ın, bu eseri her ne kadar Orta Çağ İslam dünyasında kitap ve kütüphaneleri konu ediniyor ise de, içeriği bakımından İslam'ın eğitim ve öğretim tarihine ışık tutan çok önemli veriler içermektedir. Burada daha çok eserin bu yönü üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *İslâm kitap, kütüphane, kitapçılar.*

About the Book and Library in the Islamic World

Abstract: In this article, the work titled '*Book and Library in the Medieval Islamic World*' by İsmail E. Erünsal was examined.

This research study that is presented under three main sub-titles, namely, the book in the medieval Islamic world, the libraries in the medieval Islamic world, and the book producers and sellers in the medieval Islamic world also contains stunning data about the literacy adventure of the Islamic world.

It is discerned that there were two types of books, namely, the verbal and written books, at the beginning of the formation of the Islamic civilization, and the written books were categorized as the bookroll, codex, leaflet, and the booklet (fascicle). In writing the holy books, the Jews used the bookroll whilst the Christians and Muslims preferred the codex format. The Holy Qur'an, the first book of the Islamic civilization in the codex format, was named with the Amharic word *Mus'haf*.

Even if this work of İsmal Erünsal talks about the books and libraries in the medieval Islamic world, it also includes highly significant data that shed light on the education and instruction history of Islam. In this article, the emphasis was placed more on this aspect of the work by İsmal Erünsal.

Keywords: *Book, Library, and Booksellers*

İsmail Erünsal, *Osmanlılarda Sahaflık ve Sahaflar* (2013), *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik* (2015) ve *Orta Çağ İslam Dünyasında Kitap ve Kütüphane* (2018) başlıklı üç muhalled eser ortaya koydu. Burada üçüncüsü üzerinde durulacaktır.

Yazar; Orta Çağ İslam dünyasında kitabın ortaya çıkışı ve gelişmesine dair bizde derli toplu bir çalışma yapılmadı;

Batı'da yapılan araştırmalara da ilgi gösterilmedi, yazma kitap bakımından dünyanın en zengin kütüphaneleri ülkemizde bulunmasına rağmen bu alanın ihmal edildiği serzenişiyile söze başlamaktadır.

Eserin “Giriş” bölümünden sonra, “Orta Çağ İslam Dünyasında Kitap” (25-315), “Orta Çağ İslam Dünyasında Kütüphaneler” (323-427), “Orta Çağ İslam Dünyasının Kitap Üreticileri ve Satıcıları: Talebeler, Müstemliler, Verrâklar, Müstensihler ve Sahaflar” (431-488) gibi üç ana bölümden oluşan eser, “Bibliyografya”(491), “Ekler”(555) ve “Dizin” (647) ile son bulmaktadır.

İslam medeniyetinin oluşumunun başlangıcında sözlü ve yazılı olmak üzere iki türlü kitap kültürü vardır: Yazılı kitap; rulo, kodeks, yaprak ve cüz (forma) olarak tasnif edilmiştir. Kodeks bugünkü kitap şeklidir. Kutsal kitap yazımında Yahudiler rulo, Hristiyan ve Müslümanlar ise kodeks biçimini tercih etmişlerdir (s.130). Rulo, antik çağda yaygın kitap şekliydi. Yatay ve dikey açılan iki tür rulo şeklinde kitap vardır. Müslümanların kullandıkları rulolar Yahudilerinkinin aksine dikey olarak açılmaktaydı (s. 130).

Bilindiği üzere İslam medeniyetinin ilk kitabı *Kur'an-ı Kerim*'dir ve her ne kadar vahiy döneminde parça parça yazıya geçirilmiş ise de, sözlü kitaptır. Hafızalarda sözlü olarak yer almıştır. Ancak Hz. Peygamber'in vefatından sonra yazılı hâle

getirilmiştir. Daha doğrusu, Hz. Ebubekir döneminde derlenip kitap haline getirilmiş ve Hz. Osman zamanında çoğaltılmıştır. Böylece, parşömene yazılmış yaprakların iki kapak arasına konulmasıyla İslam medeniyetinin ilk kodeks şeklindeki kitabı ortaya çıkmış ve Habeşçe menşeli *Mushaf* kelimesiyle adlandırılmıştır (s.35).

İsmail Erünsal'ın, kırkambar mesabesindeki bu devasa eseri her ne kadar Orta Çağ İslam dünyasında kitap ve kütüphaneleri konu ediniyor ise de, içeriği bakımından İslam'ın eğitim ve öğretim tarihine ışık tutan temel referanslardan biridir. Burada daha çok eserin bu yönü üzerinde durulacaktır.

Sözlü kitaplar ezbere dayanan fiziki bir yapısı olmayan eserlerdir. Hicri II./VIII. yüzyıl ortalarına değin İslam toplumunda yaygın kitap, hafızalarda muhafaza edilen ve rivayet yoluyla nakledilen sözlü kitaptır (s.46). Bu sözlü kitap, hadis derlemeleriyle ortaya çıkmıştır. Hz. Peygamber'in hadislerini nakledebilmek için gerekli olan, bizzat Peygamber'den veya Peygamber'den işitenlerden işitmek şartı vardır ve bunun için hadis ilminde semâ ve kırâat / arz (işitme, duyma ve okuma) metodu ortaya çıkmış, daha sonra bu metod diğer İslami ilimlerin öğrenilmesi ve naklinde de önemli bir unsur hâline gelmiştir (s. 52).

Sözlü kitabın ve aynı zamanda İslam'ın eğitim öğretim metot ve aşamaları olan semâ, kırâat (sözlü anlatım), imla, kitabe (yazılı nakil), icâze (yazılı bir kitabı nakletmeye izin verme), vicâde (bir müellife ait kitabı çoğaltma) ve münâvele (bir âlimin bir eserini başkalarına okutmak için icâzetiyle öğrencisine verilmesi) şeklinde sınıflandırılrsa da, başlangıçtan itibaren bu metotların bazılarının birlikte uygulandığı anlaşılmaktadır.

Orta Çağ İslam dünyasında ilim öğrenmek isteyenlerin çok sayıda semâ meclisine devam etmesi ve böylece birçok kitabın rivayet hakkını alması gerekiyordu (s.58). Semâ, kırâat metoduyla oluşturulan ve bu şekilde okunan eski tarihli yazmaların başında, sonunda ve bazen sayfa kenarlarında yer alan semâ kayıtlarında dersi okutanın, okuyanın, derse devam edip dinleyenlerin isimlerine ve dersin okutulduğu yer ve tarihe rastlanmaktadır. Bu semâ meclisi kayıtları bazen çok daha ince ayrıntıları içermektedir. Mesela, derste uyuyanların, konuşanların, derse geç gelenlerin ve bazı meclisleri kaçıranların isimleri bile kaydedilmiştir (s. 65). Semâ meclislerine âlimler, şeyhler, sultanlar, devlet adamları, tüccarlar, köleler vs. gibi her sınıftan insanların devam ettiği görülmektedir (s. 70).

İsmail Erünsal'ın bu çalışması İslam eğitim öğretim tarihi bakımından çok ilginç ve tartışma yaratacak bilgiler

içermektedir. Mesela, semâ kayıtlarında erkeklerin yanında birçok kadın isminin geçmesi dikkat çekmektedir. Hz. Peygamber döneminden itibaren kadınlar, öğretim faaliyetlerinde ve hadis rivayetinde önemli rol oynamışlardır. Sonraki yüzyıllarda kadınlar bir yakınlarının refakatinde ilim meclislerine devam etmiş ve okunan kitabın rivayet ve okutma hakkını almıştır. Ebu'l-Hasan Sa'd el-Hayr el-Endülüsî'nin kızları örnek olarak gösterilmiştir (s. 70). Keza, Abdullah b. Muhammed el-Kündürî yayımladığı 300 semâ kaydında 150 kadın ismi tespit etmiştir. Bu kadınların bazıları okuttukları kitabın rivayet ve okutulması için icâzet vermekteydi. Mesela, 16 Ağustos 1345 tarihli bir semâ kaydında Zeynep binti Necmeddin'in Yusuf bin Ahmed'e bir kitabın okutulması için icâzet verdiği belirtiliyor (s. 71). Benzeri birçok kayıt zikredilmiştir. Ayrıca kadınlar camilerde düzenlenen semâ meclislerine katılmışlardır; kendileri de cami ve zaviyelerde semâ meclisi tertip etmişler ve okuttukları eserlerin rivayet ve kırâati için icâzet vermişlerdir. Dınişk'taki Camiü'l-Muzafferiyeye'de semâ meclisi tertip eden ve rivayet icâzeti veren kadınlara ilişkin kayıtlara rastlanmıştır (s.71).

İlk devirlerde birebir küçük gruplarla eğitim ve öğretim faaliyetlerinin mümkün olduğundan semâ ve kırâat metodu denilen bir tür yüz yüze eğitim, öğretim ve anlatımın en yaygın öğretim şekli olduğu bilinmektedir; hâlbuki sonraları imla ve

icâzetin (bir tür uzaktan eğitimin) daha çok uygulandığı görülmektedir (s.51). Okunacak, rivayet edilecek eserlerin çoğalması, İslam coğrafyasının genişlemesi ilim talebi için seyahatin (rihle) külfetli hâle gelmesi böylesi bir uygulamaya geçilmeyi gerektirmiştir.

Rihle (s.44): Bugünkü ifadeyle akademik seyahat, daha sarıh bir ifadeyle eğitim-öğretim ve araştırma amacıyla seyahate çıkma. Sonraları İslam'ın eğitim öğretim sisteminde önemli bir teamül hâline gelen rihle hakkında kitap yazan Hatip el-Bağdadi bu uygulama hakkında bilgi verirken, Hz. Peygamber'in "İlim Çin'de de olsa arayınız" hadisine binaen yaygınlık kazandığını ve daha başlangıçta hadis derlemelerinde başvurulan bir usul olduğunu söyler. Hicri II/VIII. yüzyıldan itibaren ilim tahsilinde önemli hâle gelen rihle III./IX. asırda yaygınlık kazanmıştır (s.45). Rihle, 1970'lere kadar Güneydoğu medreselerinde devam ediyordu. Fakihler daha şöhretli veya belli bir dalda daha yetkin mollalardan ders almak için o bölgedeki medreseler arasında ve kimisi de Kuzey Irak, Suriye ve Mısır'a kadar gider gelirdi.

Semâ, kırâat ve imla gibi metotlar dinî ilimlerle, lügat, şiir, tarih ve ahbarı konu alan eserlerin oluşumunda da uygulanmıştır. Astronomi, kimya, matematik, tıp alanındaki eserlerin tedvininde ise çoğunlukla telif ve tercüme yoluna

gidilmiştir (s.48-49). Bununla beraber dinî ilimler alanında kitap telifindeki geleneksel sözlü ve yazılı nakiller İslam'ın eğitim öğretim metotları olarak önemlerini asırlarca devam ettirmiştir (s.51).

Hicri I/VII. yüzyılda daha ziyade *Kuran* etrafında yoğunlaşan ilmî faaliyetlerde bilgi aktarımı; başta camiler, mescitler olmak üzere muhtelif mekânlarda oluşturulan ders halkalarında konu, Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarından nakledilen rivayetlerdir. Ancak bu yüzyılın sonlarından itibaren hadis ve diğer dinî ilimlerin yanı sıra tarihî ve edebî eserlerin de okutulduğu görülmektedir. Mesela İbn Sa'd'ın (öl. 68/668) anlatımına göre, İbn Abbas, bu meclislerde bir gün fıkıh, bir gün megazi, bir gün şiir ve bir gün de eyyamü'l-arab üzerine ders veriyordu (s. 42). Bu halkaların müdavimleri nakledilen rivayetleri ezberleyerek başkalarına aktarmışlardır. Meşhur bir müellifin kitabını okuyup rivayet etmek hakkını elde etmek gayesiyle bu ders halkalarına başka bilginler de katılıyorlardı. Söz gelimi, dil bilginlerinden Sibeveyh'in (ö. 183/799) devam ettiği Kisâi'nin halkasında Ferra ve İbn Hişam gibi diğer bilginler de varmış (s. 41).

Camilerde tertip edilen meclis ve halkalarda günün farklı saatlerinde farklı dersler okutulmaktaydı. İmam Şafii sabah namazından sonra *Kuran* dersi verir, güneş doğunca ehl-i hadis gelip hadis okutur, güneş yükselince müzakere yapılır, kuşluk

vakti dağılırlarmış; gramer ve şiir okumak isteyenler gün ortasına kadar kalırmış. Bir kitabı okutma veya nakletmek için bu ders halkalarına uzun süre devam etmek gerekiyormuş (s.43). Halkaların büyüklüğünün okutulan ders ve dersi okutan âlimin şöhretiyle orantılı olduğu anlaşılmaktadır; mesela hadis okutulan halkalar fıkıh ve gramer gibi ders halkalarından daha kalabalık imiş (s.44).

III/IX. yüzyılın sonlarına değin cami ve mescitler İslam'ın en mühim eğitim öğretim mekânıydı; önceleri hadis sonraları diğer dinî ilimler bu mekânlarda oluşturulan ders halkalarında öğretiliyordu (s.52).

V/XI. yüzyıldan itibaren medrese sistemi yaygınlaşmış ise de bu ilim meclisleri ve ders halkaları varlıklarını devam ettirmişlerdir (s. 41). Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına değin başta İstanbul'daki selatin camilerinde olmak üzere bu ders halkaları devam ediyordu. Özel mekânlarda ve mescitlerde yapılan halkalar genelde ders veren âlimin adıyla anılmaktaydı. Cumhuriyet döneminde güneydoğuda varlıklarını sürdüren medreselerde bu gelenek devam ediyordu ve her medrese, ders veren mollanın adıyla nitelendiriliyordu.

Konaklarda, evlerde özel ders verildiğine dair hatırat türünde birçok kayıt vardır. Söz gelimi 1960'larda sabah namazından sonra kadim usul üzere evinde Arapça okutan bir âlimin derslerine devlet bakanı iken devam ettiğini Adnan Erzi

anlatırdı. Keza Gölpınarlı'nın da aynı geleneği evinde sürdürdüğünü biliyoruz. Dahası Batı felsefesini ve kültürünü tüm yaşamında içselleştiren Nusret Hızır bile emekli olduktan sonra kendi evinde mantık ve felsefe dersleri verdi” (Öner, 2000).

Yazar, Orta Çağ İslam dünyasında yazılı kitabın gecikmesini, Arap yazısının o devirde yeterince gelişmemiş olması ve yazılan metinlerin tahrifat ve yanlış anlaşılması endişesi ile izah etmiştir (s.20). Hâlbuki İslam öncesi dönemde, aynı Arap yazısıyla şiirler yazılıp Kâbe'nin duvarına asılırdı (Muallakat-ı Seb'a). Ayrıca, İslam dünyasında yazılı kitabın ortaya çıkışından ve yaygınlaşmasından çok sonraki kitapların yazısının bile noktasız olduğu görülmektedir. Bu nedenle İsmail Erünsal'ın yorumuna katılmakta tereddüt doğabilir. Bu gecikmeyi kâğıdın İslam dünyasına henüz girmemiş olmasından aramak daha doğru olur, düşüncesindeyim. Nitekim yazarın da belirttiği gibi kâğıdın İslam dünyasına girişi Hicri II/VIII. asırdır (s. 22).

Doğrusu, İslam dünyasında yazılı kitabın ortaya çıkışı ve yaygınlaşmasında en önemli başlangıç; Fergana İhşidi ile Taşkent Meliki arasındaki Hicri 133/751'deki savaşta, Eba Müslim-i Horasanî'nin emriyle yardıma gelen Abbasi kuvvetlerine esir düşen Çinlilerden kâğıt yapımının

öğrenilmesi ve kâğıdın kısa sürede İslam dünyasında imal edilmesi olmuştur.

III/IX. asır, sözlü kitaptan yazılı kitaba geçişin dönüm noktası kabul edilir. *Kur'an-ı Kerim*'in anlaşılması konusundaki ilk telif faaliyetleri neticesinde, hadis, tefsir ilmi doğmuştur. Hz. Peygamber'in hadisleri derlenerek hadis kitapları ortaya çıkmış ve *Kuran-ı Kerim*'in doğru okunması ve anlaşılması için yapılan çalışmalar da Arap gramerinin temellerinin atılmasında önemli bir aşama olmuştur (s. 119).

Hz. Peygamber'in vefatından hemen sonra hayatını, görüşlerini, sözlerini konu alan siyer, meğazi ve hadis kitaplarının telif edilmeye başlandığı görülmektedir. Hadisleri nakleden râvilerin güvenilirlik derecelerini tespit için yapılan çalışmalar (cerh ve ta'dil) İslam âleminde biyografi yazımını (tabakat kitapları) ortaya çıkarmış ve bir gelenek hâline getirmiştir (s. 120).

Eserde, “Kâğıdın İslam Dünyasına Girişi ve Telif ve Tercüme Döneminin Başlaması” (s.116), “Kitabın Muhteva Özellikleri” (159), “Yazmalarda Görülen Kayıtlar” (173), “Yazı ve Yazı Malzemeleri” (216) başlıkları altında, yazma eserlerde rastladığımız ve anlamlandıramadığımız birçok özellik ve kayıtlara ilişkin çok ilginç ve detaylı bilgiler vardır.

“Tenkitli Metin Neşri, Yazmaların Güvenirlik Derecelerine Göre Sınıflandırılmaları” (s. 285-315) başlığı altında verilen bilgiler; bugün üniversitelerin tarih, edebiyat, ilahiyat gibi alanlarında yapılan tarihsel metin neşri çalışmalarında uygulanan çağdaş metin tenkidi anlayışının İslam âlimleri tarafından tatbik edildiğini göstermesi gerçekten şaşırtıcıdır. Ancak bu anlayış, bu zihniyet İslam dünyasında nasıl kesintiye uğradı ve Batı’da nasıl ortaya çıktı? Kitapta bu soruya yanıt bulunmamaktadır.

“Kitapların Çoğaltılması” (s.315-321). Orta Çağ İslam dünyasında kitaplar; öğrenciler, müstemliler, verrâk denilen kâğıt, kitap ve cilt işi ve kitap neşriyle uğraşanlar ile kitap kopya eden müstensihler tarafından çoğaltılmıştır. Hicri I/VII. asrın son çeyreğinde Medine’de *Kur’an* istinsah edenlerin “ashabu’l-mesâhifin” bulunduğu bir bölge varmış; II/VIII. yüzyılın başlarından itibaren de diğer şehirlere yayılmış. İcâzet izniyle kitabın kopya edilmesi hakkı, müellifin eser üzerindeki haklarını bir dereceye kadar muhafaza etmektedir (s. 317). Geçim sıkıntısı çektiği için kitap istinsah eden bir fakih, kendisinden istinsah edilmesi istenilen kitabı üçe ayırıyor, hanımı ve kızı ile müştereken yazıyorlarmış (s.320). Çok seri hâlde kitap istinsah edenler varmış, mesela Hanefi mezhebine ait fıkıh kitaplarından *Kuduri*’yi bir gecede istinsah eden bir müstensihin, bir sayfaya bir defa bakıp kopya ettiği rivayet

edilmiştir (s.320). Ebu Zekerya Yahya b. Adi'nin (ö.364/975) Hristiyan olduğu hâlde tefsir ve kelam kitaplarını istinsah edip sattığını İbn-i Nedim haber vermektedir (s.321).

“Orta Çağ İslam Dünyasında Kütüphaneler” (s. 323-430) başlığı altında İslam dünyasında kütüphanelerin tarihî gelişimine yer verilmiş, akabinde Emeviler, Abbasiler, Endülüs, Kuzey Afrika, Fatimiler, Eyyûbiler, Zengiler, Memlükler, Samaniler, Gazneliler, Harzemşahlar, İlhanlılar, Timurlular, Selçuklular ve en nihayet Osmanlılarda kütüphaneler ve kütüphane personeli, koleksiyonları, kütüphanelerden yararlanma, ödünç verme üzerinde durulmuştur.

Kitabın son kısmını oluşturan “Orta Çağ İslam Dünyasının Kitap Üreticileri ve Satıcıları” (s.431-490) bölümünde, Bağdat, Kahire, Mekke, Şam, Buhara, Semerkant, Halep, Kûfe, Bursa gibi İslam şehirlerindeki kitapçı çarşıları, dükkânları kitap müzayedeleri ele alınmıştır.

Sonuç olarak, yazarın Orta Çağ İslam Dünyasında Kitap ve Kütüphaneleri konu alan bu eseri, sadece kütüphanecilere ve kitap meraklılarına yönelik bir çalışma değildir; Müslüman toplumların eğitim öğretim tarihi bakımından da daha önce gözden kaçan çok önemli yeni bilgiler ihtiva eden uzun emek mahsulü bir araştırma olduğu görülmektedir.

Bu tanıtım yazısında daha çok kitabın bu yönü üzerinde durulmuştur. Bu kitabın Arapça ve Farsçaya tercümesinin İslam dünyasının kendisini tanıması açısından gerekli olduğunu düşünüyorum.

Kaynakça

- Erünsal, İ. E. (2018). *Orta Çağ İslâm Dünyasında Kitap ve Kütüphane*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Öner, N. (2000). Prof. Nusret Hızır, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Yıl. 3, S. 12, Ankara.

Yayın İlkeleri

Aydın Türklük Bilgisi Dergisi (AY- TBD), İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından Bahar (Nisan) ve Güz (Ekim) olmak üzere yılda iki defa ve basılı olarak yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Aydın Türklük Bilgisi Dergisi'nde, özgün olmak şartı ile Türk dili, edebiyatı, tarihî ve çağdaş Türk lehçeleri ve Türk dünyası edebiyatları ile ilgili araştırma, inceleme, tenkit ve değerlendirme yazıları kamuoyuna duyurulmak amacıyla yayımlanır. Bununla birlikte Sosyal Bilimlerin öteki alanlarından dil ve edebiyatla ilgili kültürel ve toplumsal problemleri konu edinen yazılara da yer verilir.

Aydın Türklük Bilgisi Dergisi'ne gönderilecek yazılarda öncelikle alanına katkı sağlayan özgün nitelikte bir "araştırma makale" veya daha önce yayımlanmış çalışmalarını değerlendiren, bu konuda yeni ve dikkate değer görüşler ortaya koyan bir "derleme makale" olması şartı aranır. Ayrıca, ilgili alanlarda yayımlanan bilimsel kitaplara ait makale formatındaki değerlendirme yazıları ile kitap eleştirileri de derginin yayın kapsamı içindedir.

Yayın kurulunun kararı ile alanında katkısı olduğu düşünülen yabancı dilden özgün makalelerin İngilizce veya Türkçe çevirilerine de derginin üçte birini geçmemek kaydı ile yer verilebilir. Çeviri makalelerin yayımlanabilmesi için çeviri metin ile birlikte özgün makalenin yazarından ya da hak sahibinden alınacak izin yazısının da gönderilmesi zorunludur.

Yazıların **Aydın Türklük Bilgisi Dergisi**'nde yayımlanabilmesi için, daha önce bir başka yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş ancak basılmamış bildirilerden üretilmiş makaleler, bu durum dipnotta açıkça belirtilmek koşuluyla kabul edilebilir.

I. Makalelerin Değerlendirilmesi ve Yayın Süreci

Yayın için gönderilen makalelerin değerlendirilmesinde bilimsel nitelik en önemli ölçüttür. **Aydın Türklük Bilgisi Dergisi**'ne gönderilen tüm makaleler, Yayın Kurulu'nca dergi yayın ilkelerine uygunluk ve nitelik bakımından değerlendirilir. Yayın kurulu, gönderilen bir makaleyi yayımlayıp yayımlamama ve gerekli gördüğü durumlarda makale üzerinde düzeltmeler yapma hakkına sahiptir. Yapılan ön inceleme sonucunda yayına uygun bulunmayan makale, değerlendirme sürecine alınmayarak yazarına bilgi verilir. Eksiklikleri varsa düzeltilmesi ve tekrar gönderilmesi için yazarına iade edilir.

Yayına uygun bulunan makale, değerlendirilmek üzere ilgili alandaki üç hakeme gönderilir. Hakemler, gönderilen makaleleri yöntem, içerik ve özgünlük açısından inceleyerek yayına uygun olup olmadığına karar verirler. Belirlenen süre içinde gelen hakem raporları göz önünde bulundurularak, makalenin yayımlanıp yayımlanmamasına karar yetkisi yayın kurulundadır. Makaleler, Yayın Kurulu tarafından uygun görülen bir sayıda yayımlanmak üzere programa alınır ve yazarı bilgilendirilir. Hakemlerin isimleri gizli tutulur ve raporlar beş yıl süre ile saklanır. Makalenin yayımlanmasının ardından bir ay içinde yazarına makalenin yer aldığı sayıdan 3 adet gönderilir.

Değerlendirme sürecinden geçerek yayımlanması kabul edilen yazıların telif hakkı *İstanbul Aydın Üniversitesi*'ne devredilmiş sayılır. Bu nedenle yazılarla birlikte yayın haklarının dergiye devredildiğine ilişkin bir sözleşmenin bulunduğu "makale sunum formu"nun da doldurulup gönderilmesi gerekmektedir.

Aydın Türklük Bilgisi Dergisi'nde yayımlanan yazılardaki görüşlerin ve çevirilerin bilimsel, etik ve yasal sorumlulukları yazarlarına aittir. Yazı ve fotoğraflardan, kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Ancak, yayımlanan yazılar dergi yönetiminin yazılı izni olmaksızın başka bir yerde (basılı olarak ya da internet ortamında) yeniden yayımlanamaz. Yazar, yazısının/makalesinin mevcut dergide

yayımlandığını belirtmek kaydı ile tümünü ya da bir bölümünü kendi amaçları için çoğaltma hakkına sahiptir.

Aydın Türklük Bilgisi Dergisi'ne yazı gönderen tüm yazarlar bu ilkeleri kabul etmiş sayılır.

II. Yayın Dili

Aydın Türklük Bilgisi Dergisi'nin yayın dili **Türkiye Türkçesidir**. Yayın ilkelerine uygun olmak şartıyla diğer **Türk lehçelerinde** yazılmış olan yazılara da dergide yer verilebilir.

III. Yazım Kuralları

Yapılan ön incelemede yazım kurallarına uyulmadığı tespit edilen makaleler düzeltilmesi için yazarına iade edilir ve yayım programına alınmaz. Dergimize gönderilecek makalelerde aşağıdaki kurallar dikkate alınmalıdır:

1. Ana Başlık: İçerikle uyumlu, onu en iyi ifade eden bir başlık olmalı ve **koyu** harflerle yazılmalıdır. Makalenin başlığı sözcüklerin ilk harfi büyük olacak biçimde yazılmalı ve en fazla 10-12 sözcük arasında olmalıdır.

2. Yazar ad(lar)ı ve adres(ler)i: Yazar(lar)ın ad(lar)ı ve soyad(lar)ı **koyu**, adresler ise *eğik* harflerle yazılmalı; yazar(lar)ın varsa görev yaptığı kurum(lar), haberleşme ve e-posta adres(ler)i ilk sayfada dipnot ile belirtilmelidir.

3. Öz: Makalenin başında, konuyu kısa ve öz biçimde ifade eden ve en az 100, en fazla 150 sözcükten oluşan Türkçe ve İngilizce "öz" (abstract) bulunmalıdır. Öz içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemeli; dipnot kullanılmamalıdır. Türkçe ve İngilizce özlerin altında bir satır boşluk bırakılarak, en az 3, en çok 5 sözcükten oluşan anahtar sözcükler (keywords) verilmelidir. Yazılan İngilizce özün (abstract) üzerinde makalenin İngilizce başlığı da verilmelidir.

4. Ana Metin: A4 sayfa boyutunda (29.7x21 cm.), MS Word programı, *Times New Roman* yazı karakteri ile, 12 punto ve 1.5 satır aralığıyla yazılmalıdır. Sayfa kenarlarında üst 3 cm., alt 3 cm., sol 3 cm., sağ 3 cm. boşluk bırakılmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır. Metin içinde vurgulanması gereken kısımlar, koyu değil eğik harflerle ya da tek tırnak içinde yazılmalıdır. Metinde tırnak işareti + eğik harfler gibi çifte vurgulamalara asla yer verilmemelidir.

5. Bölüm Başlıkları: Makalede, düzenli bir bilgi aktarımı sağlamak üzere ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Makaledeki tüm ara (normal) ve alt başlıklar (yatık) 12 punto ile sözcüklerin yalnız ilk harfleri büyük, koyu karakterde yazılmalı; alt başlıkların sonunda iki nokta üst üste konulmamalı ve bir satır sonra devam edilmelidir.

6. Tablolar ve Şekiller: Tabloların numarası ve başlığı bulunmalı, siyah-beyaz baskıya uygun hazırlanmalıdır. Tablo ve şekiller ayrı ayrı sıra sayısı verilerek numaralandırılmalıdır. Tablo çiziminde dikey çizgiler kullanılmamalıdır. Yatay çizgiler ise yalnızca tablo içindeki alt başlıkları birbirinden ayırmak için kullanılmalıdır. Tablo numarası üste, tam sola dayalı olarak dik (normal); tablo adı ise, her sözcüğün ilk harfi büyük olmak üzere eğik (*italik*) yazılmalıdır. Tablolar metin içinde bulunması gereken yerlerde olmalıdır.

Örnek: Tablo 1: *Farklı yaklaşımların karşılaştırmalı analizi.*

Şekil numaraları ve adları şeklin hemen altına ortalı şekilde yazılmalıdır. Şekil numarası eğik yazılmalı, nokta ile bitmeli, hemen ardından sadece ilk harf büyük olmak üzere şekil adı dik yazılmalıdır.

7. Görseller: Yazı içerisinde resim, fotoğraf ya da özel çizimler varsa bu belgeler kısa kenarı 10 cm olacak şekilde 300 ppi'da (300 *pixels per inch* kalitesinde) taranmalı, JPEG formatında kaydedilmeli, ayrıca metin içinde kullanılan

tüm görsel gereçler makaleye ek olarak JPEG formatıyla gönderilmelidir. İnternette indirilen görsellerin de 10 cm-300 ppi kurallarına uygun olması gerekmektedir. Görsellerin adlandırmalarında, şekil ve çizelgelerdeki kurallara uyulmalıdır. Dergi yayın kurulu, teknik olarak problemlili ya da düşük kaliteli resim dosyalarını yeniden talep edebilir ya da makaleden tümüyle çıkartabilir. Kaynak olarak kullanılacak görüntülerin kalitesinden ve yayımlanıp yayımlanmamasından yazar(lar) sorumludur.

Resim ve fotoğraflar siyah beyaz baskıya uygun hazırlanmalıdır. Görsel numaraları ve adları görsellerin hemen altına ortalı şekilde, eğik yazılmalıdır. Görsel tipi ve numarası eğik yazılmalı (*Resim 1.*; *Şekil 1.*), nokta ile bitmeli, hemen yanından sadece ilk harf büyük olmak üzere görsel adı dik (normal) yazı karakteri ile yazılmalıdır.

Örnek: *Resim 10.* Wassily Kandinsky, 'Kompozisyon' (Anna-Carola Krausse, 2005: 91).

Şekil, çizelge ve resimlerin kullanıldığı sayfa sayısı 10'u geçmemeli, işgâl ettikleri alan yazının üçte birini aşmamalıdır. Teknik imkâna sahip yazarlar, şekil, çizelge ve resimleri aynen basılabilecek nitelikte olmak şartı ile metin içindeki yerlerine yerleştirebilirler. Bu imkâna sahip olmayanlar, bunlar için metin içinde aynı boyutta boşluk bırakarak içine şekil, çizelge veya resim numaralarını yazabilirler.

8. Dipnotlar: Dipnot kaynak göstermek için kullanılmamalı, dipnot kullanımına yalnızca açıklayıcı ek bilgileri için başvurulmalı ve otomatik numaralandırma yoluna gidilmelidir.

9. Alıntı ve Göndermeler/Atıflar: Yazar doğrudan ya da dolaylı olarak yaptığı tüm alıntılara aşağıdaki örneklere göre göndermede bulunmalıdır. Burada belirtilmeyen durumlarda APA 6 formatı kullanılmalıdır. Doğrudan alıntılar tırnak içinde verilmeli ve *eğik* yazılmalıdır.

Göndermeler için asla dipnot kullanılmamalıdır. Tüm göndermeler parantez içinde ve aşağıdaki biçimde yazılmalıdır.

Tek yazarlı çalışmaya yönelik genel göndermelerde: (Carter, 2004).

Tek yazarlı çalışmanın alıntı yapılan belirli bir yerine göndermelerde: (Bendix, 1997: 17).

İki yazarlı çalışmalara göndermelerde: (Hacıbekiroğlu ve Sürmeli, 1994: 101).

İkiden fazla yazarlı yayınlarda, metin içinde sadece ilk yazarın soyadı ve “vd.” yazılmalıdır: (Akalın vd., 1994: 11).

Kaynakça kısmında ise, birden fazla yazarlı yayınların diğer yazarları da belirtilmelidir.

Metin içinde, gönderme yapılan yazarın adı veriliyorsa kaynağın sadece yayın tarihi yazılmalıdır: Gazimihal (1991: 6), bu konuda “.....”nu belirtir.

Yayın tarihi olmayan yapıtlarda ve yazmalarda yalnızca yazarların adı yazılmalıdır: (Hobsbawm)

Yazarı belirtilmeyen ansiklopedi vb. yapıtlarda ise kaynağın ismi, varsa cilt ve sayfa numarası yazılmalıdır: (Meydan Larousse 6, 1994: 18)

İkinci kaynaktan yapılan alıntılar da aşağıdaki gibi yazılmalı ve kaynaklarda belirtilmelidir: Lepecki'nin de ifade ettiği gibi “.....” (Akt. Korkmaz 2004: 176).

10. Kaynaklar: Metnin sonunda, yazarların soyadına göre alfabetik sırayla aşağıdaki örneklerde gösterildiği gibi yazılmalıdır. Kaynaklar, bir yazarın birden fazla yayını olması hâlinde, yayımlanış tarihine göre sıralanmalı; bir yazara ait aynı yılda basılmış yayınlar ise (2004a, 2004b) şeklinde gösterilmelidir:

a. Kitaplar

Öztürkmen, A. (1994). *Türkiye 'de Folklor ve Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Carter, A. (2004). *Dans Tarihini Yeniden Düşünmek*, çev: Cansu Şipal, İstanbul: BGST Yayınları.

b. Makaleler

Sarisözen, M. (1970). Bağlama Metodu, *Folklor/Halkbilim* (1): 12-16.

Bakka, E. ve Felföldi, L. (2002). Whose Dances, Whose Authenticity? *Dance Research* (32): 3-18.

c. Kitap içi bölümler

Lepecki, A. (2004). Concept and Presence: The Contemporary European Dance Scene. *Rethinking Dance History: A Reader*, ed. Alexandra Carter, London: Routledge, s: 176-190.

Şahin, M. (2013). Klinik Psikolog Olmak. *Klinik Psikoloji*, ed. Linden, W. ve Hewitt, P. L. Ankara: Nobel, s: 1-16.

d. Tezler

Dehmen, B. (2005). Ulusal ve Küreselin Kesişme Noktasında Halk Danslarına Bir Yaklaşım: Dansın Sultanları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

e. İnternet kaynakları

İnternette elde edilen verilerin kaynakları mutlaka gösterilmeli ve Kaynaklar'da erişim adresi ve erişim tarihi belirtilerek verilmelidir. Erişim adresi olarak kaynağın yer aldığı web sayfasının (ana sayfa) adresi değil, kaynağın görüntülediği adres verilmelidir.

<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> (12.10.2014).

Aksu, G. (2011). Özgür Bir Beden, Özgür Bir Sanat Dalı, *Yazında ve Çeviride Beden*, Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı (15-17 Mart 2006) İstanbul Üniversitesi. <http://mimesis-dergi.org/2011/04/ozgur-bir-alan-ozgur-bir-sanat-dali/>. (12.10.2011).

f. Görüşmeler

Ural, U. (2014). Artvin halk dansları çalıştırıcısı Uğur Ural ile ÜFTAD ofisinde yapılan görüşme, İstanbul: 19 Temmuz.

IV.Yazıların Gönderilmesi

Yukarıda belirtilen ilkelere ve kurallara uygun olarak hazırlanmış yazılar, “makale sunum formu” ile birlikte e-posta yoluyla aşağıdaki adreslere gönderilebilir.

Ön inceleme ve hakem değerlendirmesi doğrultusunda geliştirilmek ve/veya düzeltilmek üzere yazarlarına geri gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapılarak en geç bir ay içinde tekrar dergiye ulaştırılır.

İletişim Bilgileri:

Aydın Türklük Bilgisi Dergisi Yayın Koordinatörlüğü,

İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, Nu: 38

Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul.

Tel: (212) 444 1 428

Publishing Principles

Aydın Türklük Bilgisi is a nationally recognized peer-reviewed journal published twice a year in Spring (April) and in Fall (October) by the Literature Department of Arts and Sciences Faculty, Istanbul Aydın University. However, submissions to the journal can be made at any time during the year.

Aydın Türklük Bilgisi publishes original, research-based and review articles on Turkish Language and Literature, Turkish History and Modern Turkish Dialects as well as Turkic Literature. Articles on cultural and social issues related to language and literature from other areas of Social Sciences are accepted, as well.

We accept only original research articles which have not been published elsewhere as well as non-research articles reviewing the previous studies and putting forward new and noteworthy ideas. In addition, the reviews of scientific books that are published in the related fields and book reviews are within the scope of the journal.

The original articles translated from one language into Turkish or English can also be published in the journal provided that they contribute to the field without exceeding one third of the journal. For the translated material protected under law, the author should ask for copyright permission granted by the owner for the translation to be published.

The journal accepts articles either which are unpublished or which are not in process of publication. The articles which are not published, but presented in a scientific conference can be accepted provided that the case is clearly stated in the footnote.

I. Peer-Review Process and Publication Process

Peer review is designed to assess the validity, quality and often the originality of articles for publication. Its ultimate purpose is to maintain the integrity of science by filtering out invalid or poor quality articles. What peer review does best is improve the quality of published papers by motivating authors to submit good quality work and helping to improve that work through the peer review process.

That a manuscript meets the requirements or standards is the main criterion when articles submitted are peer reviewed. All the articles are preliminary evaluated by the editorial board concerning the quality and suitability. The journal editor sends out the article to three people in the same academic field. These experts evaluate the article for soundness of research methods, whether the conclusions follow from the results, the quality of the literature review, and often whether the study provides new or novel information. After the peer-view process is over, the article is sent to production. If the article is rejected or sent back for either major or minor revision, the handling editor should include constructive comments from the reviewers to help the author improve the article.

Following the peer-view process, the copyrights of the manuscripts which are accepted for publication are transferred to Istanbul Aydin University. In order to publish and disseminate research articles, the University should have the publishing rights. This is determined by a publishing agreement between the author and IAU. Thus, the “authorship form” including a contract regarding the transfer of the copyrights to the journal is also required to be completed.

Authors are responsible for their scientific, ethical and legal views published in the article. The texts and photographs published in the journal may be cited. However, the published texts cannot be re-published in any other place (printed or online) without the written permission of the journal’s editorial

board. The authors of the published articles reserve the right to copy the whole or a part of their work for their own purpose on the condition that they indicate the text/article is published in the journal. Authors will stick to the afore-mentioned principles by submitting their works to the journal.

II. Language of Publication

The journal publishes articles in Turkish as well as manuscripts written in other Turkish dialects as long as they meet the publishing criteria.

III. Formatting Guidelines

It is worth nothing that manuscripts, which do not meet the criteria, are transferred or rejected by the journal. The article should be prepared according to the following guidelines:

1. Main Title

The title is an essential way to bring the article to potential readers' attention. Therefore, it should capture the main idea of the essay, but should not contain abbreviations or words that serve no purpose. Therefore, the title should be as accurate, informative and complete as possible. It should be centred on the page and typed in 12-point Times New Roman font, but the title should not be underlined, bolded, or italicized. The main title should not exceed 10-12 words and initials should be capitalized.

2. Author's Name(s) and Address(es)

The name(s) and surname(s) of the authors should be typed in **bold** whereas the addresses must be typed in *italic* letters. If there are any, the title(s) and the workplace(s) of the authors as well as their contact information must be indicated on the first page with a footnote.

3. Abstract

Each paper should have an abstract in both English and Turkish. The abstract should outline the most important aspects of the study while providing only a limited amount of detail on its background, methodology and results. Its length should consist of at least 150 words and should not exceed 200 words. The abstract should be self-contained but should not quote any references, figures and graphic numbers used in the text or contain footnotes. It should be clear, concise, and informative giving the scope and the main results obtained. Authors should provide *keywords* consisting of at least 3 and at most 5 words leaving an empty line under the English and Turkish abstracts. The Turkish abstract should also have its title in Turkish.

4. Main Text

The author should use Times New Roman style font-type, 12-point font size leaving 1,5 space between lines and make 3 cm margins on the top, bottom and sides of an A4-sized (29.7x21 cm) MS Word page. The pages should also be numbered. The parts of the text should be written either in *italics* (not in **bold**) or shown in single quotation marks (‘’). The text should not contain double punctuation involving quotation marks and italics at the same time.

5. Sub-titles

If the article is long enough and it includes coherent sections, and even subsections, the author might consider including section headings in the paper. When necessary, headings should be used to separate its major sections. All the section headings should be in **bold** type and font should be 12-point size (regular) and sub (*italics*) titles, capitalizing only the initial letters of each word in the title. Sub-titles should not be followed by a colon (:) and the text must begin after an empty line.

6. Tables and Figures

Tables should be prepared according to black and white printing with a title and number. Tables and figures should be numbered separately. Vertical lines should not be used for drawing tables; however, horizontal lines should only be used for categorizing the sub-titles within the table. The number of the table should be indicated above the table, on the left side, in regular fonts; the title of the table should be written in *italics* capitalizing the initials of each word. Tables should be located in their proper places within the text.

For example, Table 1: A comparative analysis of different approaches

The numbers and the titles of the figures which need to be clear should be centred just below the figure. The number of the figure must be in *italics* followed by a full stop (.). Right after comes the title of the figure in regular fonts with only the initial letter capitalized.

7. Visuals

When visuals are placed into the text, they should be placed as close as possible to the paragraph referring to them. Visuals should be titled according to the criteria specified for tables and figures. Technically problematic or low-quality images may be requested from the contributor again or may be completely removed from the article by the editorial board. Author(s) are responsible for the quality of the visual materials to be used in their articles.

The images, photographs or special drawings included in the text should be scanned in 300 ppi (300 pixels per inch) with a 10 cm short edge in JPEG format. In addition to the article and the “article presentation form”, all the visual materials used in the text should be e-mailed to the address indicated in JPEG format. The online sourced images should also comply with a rule of 10 cm/300 ppi.

The pictures and photographs should be prepared according to black -and- white printing and processing. The titles and the numbers of the visuals should be centred and typed in *italics*. The type of the visual and its number should be typed in *italics* followed by a full stop (.) and the name of the image typed in regular fonts with capital initials:

Example: *Resim 10*. Wassily Kandinsky, 'Kompozisyon' (Anna-Carola Krausse, 2005: 91).

Figures should be clear. The text on the chart must be easily readable, i.e. font size is more than 8 points. Each figure should be provided with a caption.

Figures refer to all other types of visuals like charts, graphs, drawings, and images as figures. Each figure should be labelled with the word Figure and an Arabic numeral in *italics*. The label and caption of a figure are placed below the visual as it appears in the text, along with a reference to the source of the figure if it came from an outside resource.

The pages containing figures, charts and images should not exceed 10, with only occupying one third of the text. If possible, authors may place the figures, charts and images where they are supposed to be providing that they will be prepared as ready to be published, if not the authors can write the numbers of the figures, charts and images leaving empty space in the text.

8. Footnotes

Footnotes should not be used as references to sources in the articles to set out in full in notes at the bottom of each page. They should only be used for additional explanatory information. Word can automatically number sections. Numbers should be used in the text to indicate footnotes, for example ¹. When citing quoted sources, the number should be placed at the end of the quotation and not after the author's name if that appears first in the text.

9. Citation and References

In this section, you will find explanations and examples of how to cite resources that you might use in your research, both in the text of your work (in-text citations) and at the end of your research (references list).

A citation tells the readers where the information came from. In your writing, you cite or refer to the source of information.

A reference gives the readers details about the source so that they have a good understanding of what kind of source it is and could find the source themselves if necessary. The references are typically listed at the end of the lab report.

When you cite the source of information in the report, you give the names of the authors and the date of publication.

The sources are listed at the end of the report in alphabetical order according to the last name of the first author, as in the following book and article.

Authors must give references for all their direct or indirect quotes according to the examples given below. In case not specified here, authors must consult APA 6th edition referencing and citation style. Direct quotes must be given in *italics* using quotation marks (“”). Footnotes must never be used for giving references. All references must be written in parentheses and as indicated below:

Works by a single author: (Carter, 2004).

Specific passages in works by a single author: (Bendix, 1997: 17).

Works by two authors: (Hacıbekiroğlu and Sürmeli, 1994: 101).

Works by more than two authors: (Akalm et. al, 1994: 11). The other contributing authors must only be indicated in the bibliography section.

If the name of the author is mentioned within the text, only the publishing date of the source are provided: Gazimihal (1991: 6) states that “.....”.

Works with no publication dates, can be cited with the name of the author: (Hobsbawn)

Works with no author name, such as encyclopedias, can be cited with the name of the source and if available the volume and page numbers: (Meydan Larousse 6, 1994: 18)

The quotes that are taken from a secondary source are indicated as follows and must also be given in bibliography: As Lepecki also expresses “.....” (Korkmaz, 2004: 176).

10. Bibliography

In APA style, all the sources you cite throughout the text of your paper are listed together in the References section. The References section has its own special formatting rules, including double-spaced text and hanging indentation

Full Bibliographic Citations APA format requires the inclusion of a list of resources used in the paper, and this list is referred to as “references.” This list includes only the names of resources cited in the paper, not resources that you found and read during your research process but did not include in the paper. The references page should start at the top of a new page in your essay; however, it will need to be included in your continuous page numbering. References pages, like all other pages, have the running head and page number at the top.

A bibliography is a list of all of the sources you have used (whether referenced or not) in the process of researching your work. In general, a bibliography should include:

- the authors’ names
- the titles of the works
- the names and locations of the companies that published your copies of the sources

- the dates your copies were published
- the page numbers of your sources (if they are part of multi-source volumes)

The bibliography must be given at the end of the text in an alphabetical order as shown in the following examples. The references must be listed according to their publication dates in case an author has more than one publication. On the other hand, the publications that belong to the same year must be shown as (2004a, 2004b...).

Reference lists/ bibliographies

When using the 'author, date' system, the brief references included in the text must be followed up with full publication details, usually as an alphabetical reference list or bibliography at the end of your piece of work. The examples given below are used to indicate the main principles:

The simplest format, for a book reference, is given first; it is the full reference for one of the works quoted in the examples above.

Knapper, C.K. and Cropley, A. 1991: *Lifelong Learning and Higher Education*. London: Croom Helm.

a. Books

Öztürkmen, A. (1994). *Türkiye 'de Folklor ve Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Carter, A. (2004). *Dans Tarihini Yeniden Düşünmek*, çev: Cansu Şipal, İstanbul: BGST Yayınları.

b. Articles

Sarısözen, M. (1970). Bağlama Metodu, *Folklor/ Halkbilim* (1): 12-16.

Bakka, E. ve Felföldi, L. (2002). Whose Dances, Whose Authenticity? *Dance Research* (32): 3-18.

c. Chapters in an Edited Book

Lepecki, A. (2004). Concept and Presence: The Contemporary European Dance Scene. *Rethinking Dance History: A Reader*, ed. Alexandra Carter, London: Routledge, s: 176-190.

Şahin, M. (2013). Klinik Psikolog Olmak. *Klinik Psikoloji*, ed. Linden, W. ve Hewitt, P. L. Ankara: Nobel, s: 1-16.

d. Thesis

Dehmen, B. (2005). Ulusal ve Küreselin Kesişme Noktasında Halk Danslarına Bir Yaklaşım: Dansın Sultanları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

e. Online Resources

Online resources must be cited for the data obtained from the Internet. The full web address of the web-page (not the home page) and the date of access must be indicated in the bibliography for the online resources:

<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> (12.10.2014).

Aksu, G. (2011). Özgür Bir Beden, Özgür Bir Sanat Dalı, *Yazında ve Çeviride Beden*, Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı (15-17 Mart 2006) İstanbul Üniversitesi. <http://mimesis-dergi.org/2011/04/ozgur-bir-alan-ozgur-bir-sanat-dali/>. (12.10.2011).

f. Interviews

Ural, U. (2014). Artvin halk dansları çalıştırıcısı Uğur Ural ile ÜFTAD ofisinde yapılan görüşme, İstanbul: 19 Temmuz.

IV. Sending Manuscripts:

Submission of a manuscript to the journal implies that all authors have read and agreed to its content and that the manuscript conforms to the journal's policies. Manuscripts written in accordance with the editorial policy must be

submitted online. After manuscript submission, all authors of papers under consideration for publication will complete and send an authorship form.

Following the peer-review process, peer reviewers can suggest changes, additions or gaps if parts of the article are difficult to read or need more explanation. The articles assessed and accepted can be asked their authors for further improvement and proofreading. The authors must make revisions in one month at the latest.

For further information, please contact:

AYDIN TÜRKLÜK BİLGİSİ

Editorial Board

Istanbul Aydın University, Faculty of Arts and Sciences

Department of Turkish Language and Literature

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, Nu: 38

Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: (212) 444 1 428

E-mail: aydinturklukbilgisi@aydin.edu.tr

KÜTÜPHANE VE BİLGİ MERKEZİMİZ 7/24 HİZMET VERİYOR

56.000
Basılı Kaynak

1.000.000
E-Kaynak

Engelsiz
Kütüphane

Mobil
Uygulamalar

24/7

- Kütüphane 7/24/365 gün hep açık
- 75.000 aylık kullanıcı
- Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi için çizim salonları
- Kafeterya

instagram: kutuphaneiau

twitter.com/iaukutuphane

facebook.com/iaukutuphane